

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет природознавства, здоров'я людини і туризму
Кафедра корекційної освіти

ЗБІРНИК АВТОРСЬКИХ ПРОГРАМ
нормативних і вибіркових навчальних дисциплін

підготовки бакалаврів і магістрів
спеціальності 016 Спеціальна освіта

Херсон – 2017

УДК 378.046:376-056.2](073)

3-41

Затверджено

Вченою радою ХДУ
Протокол № 15 від 26.06.2017 р.

Погоджено

НМР ХДУ
Протокол № 5 від 26.06.2017 р.

3-41 **Збірник авторських програм нормативних і вибіркового навчальних дисциплін підготовки бакалаврів і магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта денної та заочної форм навчання вищих навчальних закладів. – Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2017. – 184 с.**

ISBN 978-617-7573-27-1 (електронне видання)

Збірник включає авторські програми нормативних та вибіркового навчальних дисциплін, які відповідають навчальним планам підготовки бакалаврів і магістрів зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. У збірнику представлені програми дисциплін, що викладаються на кафедрі корекційної освіти факультету природознавства, здоров'я людини і туризму Херсонського державного університету.

Рекомендовано вченою радою ХДУ до використання при підготовці студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта факультету природознавства, здоров'я людини та туризму денної та заочної форм навчання.

Колектив укладачів:

Доцент, доктор психологічних наук *С.Д.Яковлева*.
Доцент, кандидат педагогічних наук *В.С.Товстоган*.
Доцент, кандидат біологічних наук *С.В.Полещук*.
Кандидат педагогічних наук *І.І.Глущенко*.
Кандидат психологічних наук *В.В.Ляшко*.
Кандидат психологічних наук *Я.В.Шевцова*.
Викладач *Л.М. Фроленкова*.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка доктор педагогічних наук, професор *Миронова С.П.*

2. Головний науковий співробітник Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор психологічних наук, професор *Сак Т.В.*

УДК 378.046:376-056.2](073)

ISBN 978-617-7573-27-1 (електронне видання)

© ХДУ, 2017

© ФОП Вишемирський В.С., 2017

ЗМІСТ

Авторські програми навчальних дисциплін підготовки бакалаврів спеціальності 016 Спеціальна освіта	4
Основи догляду за хворими та інвалідами.....	4
Логопсихологія	15
Неврологічні основи логопедії.....	24
Спецметодика роботи з дітьми-сиротами	31
Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	40
Альтернативна комунікація	50
Робота гувернера з дітьми з особливими освітніми потребами	57
Авторські програми навчальних дисциплін підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта	67
Актуальні проблеми спеціальної психології	67
Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму	75
Спеціальна методика трудового навчання.....	83
Методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі	100
Спецметодика професійного відбору та профорієнтації.....	122
Спецметодика викладання фізичної культури і основ здоров'я	136
Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки	148
Спецметодика роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.....	159
Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту.....	167
Актуальні проблеми інклюзивної освіти	177

АВТОРСЬКІ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Авторська програма дисципліни «Основи догляду за хворими та інвалідами»

Укладач: доктор психологічних наук, доцент Яковлева С.Д.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Основи догляду за хворими та інвалідами» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму підготовки 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є стан хворих та інвалідів, які потребують сторонньої допомоги та медичного нагляду.

Міждисциплінарні зв'язки: основи догляду за хворими та інвалідами тісно пов'язані з такими дисциплінами: анатомія та фізіологія дітей та підлітків, невропатологія, психопатологія, основи генетики, психологія.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля:

1. Загальні основи догляду за хворими та інвалідами.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою навчальної дисципліни є сформувати фахівця з корекційної освіти шляхом засвоєння дидактичних та методичних основ викладання навчальної дисципліни, зокрема навчити спеціаліста мати знання та практичні навички щодо допомоги хворим та інвалідам.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- сформувати в студентів систему знань щодо анатомічної будови внутрішніх органів;
- сформувати знання щодо основних аспектів функціонування внутрішніх органів в нормі та при патології;
- знати морфологічні зміни в органах при захворюваннях;
- використовувати знання щодо значення спадковості у розвитку захворювань внутрішніх органів;
- сформувати знання щодо техніки виконання медичних маніпуляцій;
- техніки виконання найпростіших фізіотерапевтичних процедур; особливості підготовки хворих до ендоскопічного,

ультразвукового, рентгенологічного дослідження; щодо правил забору біологічного матеріалу для лабораторного дослідження;

- сформувати в студентів знання про аспекти міжособового спілкування;

- виховати діловий стиль мовлення;

- прищепити принципи медичної етики і деонтології;

- навчити студентів правилам ведення медичної документації;

- вивчити права і обов'язки медичного персоналу;

- виховати в студентів звичку самостійно вдосконалювати знання та вміння щодо питань, які стосуються удосконаленню дефектолога як фахівця-професіонала.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Основи догляду за хворими та інвалідами».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект становлення системи догляду за хворими та інвалідами;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами допомоги хворим та інвалідам, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- оволодіння студентами методикою допомоги хворим та інвалідам;

- оволодіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації надання долікарської допомоги хворим та інвалідам.

Спеціально-наукова компетентність:

- оволодіти методологією проведення первинного дослідження хворих та інвалідів;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, фізичного стану, патології та часу виникнення проблеми;

- здатність оцінювання первинних результатів дослідження;

- оволодіння етикою спілкування з медичним персоналом та оточенням хворого та (або) інваліда.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати

її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до хворих дітей, до людей з інвалідністю, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗНАТИ:

- визначення поняття загального догляду за пацієнтами, його основні функції;

- історію розвитку і становлення загального догляду за пацієнтами;

- роль спеціаліста в системі охорони здоров'я, його основні завдання, права і обов'язки;

- визначення санітарно-протиепідемічного режиму, його мета, завдання, засоби забезпечення;

- поняття про внутрішньо лікарняну інфекцію, інфекційна безпека, інфекційний контроль.

- види і методи дезінфекції і стерилізації, їх характеристику;
- основні принципи лікувального харчування;
- особливості спостереження і догляду за пацієнтами в гарячці, з порушеннями функції органів дихання, кровообігу, травлення, сечової системи;
- основні методи лабораторних досліджень, їх принципи, підготовку пацієнтів до лабораторних досліджень;
- характеристику рентгенологічних і ендоскопічних методів дослідження, роль фельдшера в них, підготовку пацієнтів до обстеження;
- основні форми медичної документації;
- основи медичної етики і деонтології;
- основи санології;
- чинні накази та інші законодавчі документи МОЗ України.

ВМІТИ :

- проводити санітарну обробку пацієнта;
- готувати дезінфікуючі розчини, користуватись ними;
- стерилізувати медичні інструменти;
- виписувати порційну вимогу та складати добове меню для пацієнта;
- годувати тяжкохворих пацієнтів;
- вимірювати температуру тіла, визначити пульс, артеріальний тиск, добовий діурез і водний баланс;
- проводити штучну вентиляцію легень, непрямий масаж серця;
- ставити газовивідну трубку, клізми;
- проводити катетеризацію і промивання сечового міхура;
- виконувати найпростіші фізіотерапевтичні процедури;
- застосовувати лікарські засоби зовнішнім, ентеральним і парентеральним способами;
- готувати пацієнта до лабораторного та інструментального (рентгенологічного, ендоскопічного) обстеження;
- готувати пацієнта до ультразвукової діагностики (УЗД);
- вести медичну документацію;
- давати рекомендації щодо формування здорового способу життя, загартування, раціонального харчування;
- проводити санітарно-освітню роботу (санітарні бюлетені, бесіди, лекції).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Загальні основи догляду за хворими та інвалідами

Догляд за хворими та інвалідами – найважливіший лікувальний фактор. Догляд за хворими та інвалідами як комплекс заходів, що спрямовані на полегшення стану хворого і забезпечення успіху лікування: створення гігієнічного оточення навколо хворого, виконання призначень лікаря, проведення різноманітних лікувальних процедур (постановка банок, накладання гірчичників, ін'єкції), надання допомоги під час їжі, при різних фізіологічних відправленнях, профілактика ускладнень, що можуть виникнути при незадовільному догляді за важкохворими (пролежнів, гіпостатичної пневмонії), проведення діагностичних маніпуляцій, спостереження за функціонуванням усіх органів та систем організму, надання першої (долікарської) допомоги.

Деонтологічні підходи до догляду за хворими. Сукупність етичних норм та принципів поведінки медичного працівника при виконанні професійних обов'язків. Взаємини лікаря і хворого, взаємини лікаря і родичів, взаємини між лікарями.

Транспортування хворих. Транспортабельні і нетранспортабельні хворі. Правила перенесення хворих на ношах. Правила перекладання хворого з кушетки на ноші або каталку. Правила перекладання хворого з нош (каталки) у ліжку. Особливості транспортування хворих при різних захворюваннях внутрішніх органів.

Особиста гігієна хворих. Положення хворого в ліжку. Активне, пасивне, вимушене положення. Надання хворому функціонального положення в ліжку. Зміна постільної та натільної білизни тяжкохворим. Заміна постільної білизни тяжкохворому в разі дозволу йому повертатися в ліжку. Заміна постільної білизни тяжкохворому, якому заборонено повертатися на бік. Заміна тяжкохворому сорочки.

Догляд за шкірою в тяжкохворих. Основні функції шкіри. Значення утримання шкіри в гігієнічному стані, особливо під час захворювань. Причини виникнення пролежнів. Ознаки пролежнів. Профілактика пролежнів.

Догляд за ротовою порожниною. Значення догляду за ротовою порожниною. Туалет ротової порожнини тяжкохворого, який перебуває у свідомому стані. Туалет ротової порожнини тяжкохворого, який перебуває у непритомному стані. Обробка зубних протезів.

Обробка ротової порожнини при стоматиті.

Догляд за очима. Показання до обробки очей. Послідовність дій під час виконання процедур.

Догляд за вухами. Значення туалету зовнішніх слухових проходів. Туалет слухових проходів тяжкохворого при гноетечі або виділенні крові.

Догляд за волоссям. Санітарна обробка хворих із педикульозом.

Використання підкладних суден і сечоприймачів. Види суден та їх форми. подача судна тяжкохворому. Туалет промежини та ділянки заднього проходу. Підмивання тяжкохворих. Підмивання жінок, які перебувають на суворому ліжковому режимі.

Спостереження за хворими. Терморегуляція, вимірювання температури тіла. Діагностичне значення вимірювання температури тіла. Час, коли здійснюється вимірювання температури тіла. Фізіологічні коливання температури тіла. Вимірювання температури тіла в пахвовій ямці та паховій складці. Вимірювання температури в ротовій порожнині. Вимірювання температури в прямій кишці. Нормальні показники термометрії.

Лихоманка, види лихоманок. Догляд за хворими з гарячкою. Ступені підвищення температури тіла. Типи гарячок залежно від денних коливань температури. Стадії гарячки.

Гостра лихоманка. Хронічна лихоманка. Лізис. Кризи при зниженні температури. Догляд за хворими з лихоманкою. Особливості догляду за хворими в пізні періоди лихоманки.

Дослідження пульсу. Характеристика основних параметрів пульсу: частоти, наповнення, напруження пульсу. Дефіцит пульсу. Судини, які найчастіше використовуються для пальпації пульсу.

Вимірювання артеріального тиску. Систолічний та діастолічний тиск крові. Пульсовий тиск. Діагностичне значення показників артеріального тиску. Вимірювання артеріального тиску за допомогою сфігмоманометра слуховим методом Короткова.

Спостереження за диханням. Фізіологічні параметри дихання. Зміна глибини дихання. Задишка інспіраторна, експіраторна, змішана.

Антропометрія. Визначення маси тіла хворого. Визначення росту. Вимірювання окружності грудної клітини.

Визначення добового діурезу та водного балансу, від'ємний діурез. Позитивний діурез.

Найпростіші методи фізіотерапії. Гірудотерапія. Водолікування. Ванни. Механізм дії ванни. Різновиди ванн залежно від температури води, їх дія, призначення.

Використання гірчиці та гірчичників. Механізм дії гірчиці. Показання та ділянки тіла для використання гірчичників, можливі ускладнення під час використання гірчичників, ознаки придатності гірчичників.

Використання медичних банок. Механізм дії медичних банок, показання до використання банок, можливі ускладнення під час виконання процедури.

Використання грілки. Механізм дії грілки. Показання до використання грілки.

Використання компресів. Механізм дії зігрівального та гарячого компресів. Показання та протипоказання до використання зігрівального та гарячого компресів.

Використання мішура з льодом. Механізм дії холоду. Показання і протипоказання до використання мішура з льодом.

Гірудотерапія. Механізм дії лікування за допомогою п'явок. Показання та протипоказання до використання п'явок, можливі ускладнення.

Санітарно-гігієнічний і протиепідемічний режим лікувально-профілактичних закладів. Дезинфекція та стерилізація. Санітарно-протиепідемічний режим, його призначення, засоби досягнення. Інструкція про санітарно-протиепідемічний режим лікувальних закладів.

Санітарно-гігієнічний режим в приймальному відділенні. Санітарно-гігієнічний режим у відділеннях. Санітарно-гігієнічний режим харчування.

Стерилізація і дезинфекція виробів медичного призначення. Види стерилізації. Дезинфекція. Види-і методи дезинфекції.

Перед стерилізаційна очистка виробів медичного призначення. Способи перед стерилізаційної очистки. Приготування миючого розчину. Контроль якості перед стерилізаційної очистки виробів медичного призначення за допомогою реактиву азопірам.

Приготування дезінфікуючих розчинів хлорного вапна та хлораміну. Усвідомлення дотримання персоналом техніки безпеки під час приготування дезінфікуючих розчинів. Характеристика сухого хлорного вапна, хлораміну, хлорантоїну.

Внутрішньо лікарняна інфекція (ВЛІ) Способи передачі ВЛІ. Загальні запобіжні засоби у зв'язку з проблемою ВЛІ.

Профілактика гепатиту та інших внутрішньо лікарняних інфекцій під час виконання лікувально-діагностичних втручань. Запобігання професійним зараженням.

Профілактика внутрішньо-лікарняного та професійного зараження ВІЛ-інфекцією. Профілактика при наданні медичної допомоги хворим, роботі з біоматеріалом. Профілактика при пораненнях, контактах з кров'ю, біологічними рідинами та біоматеріалами ВІЛ-інфікованого чи хворого на СНІД пацієнта.

Склад аптечки для надання термінової медичної допомоги медичним працівникам та технічному персоналу лікувально-профілактичних закладів.

Парентеральне введення лікарських речовин. Набирання ліків з ампул і флаконів. Підготовка ампул і набирання ліків у шприц. Підготовка флаконів і набирання ліків у шприц.

Призначення внутрішньо шкірних ін'єкцій. Виконання внутрішньо шкірної ін'єкції.

Перевага підшкірного введення ліків. Протипоказання до підшкірних ін'єкцій. Ділянки тіла, які частіше використовують для ін'єкцій. Підшкірне введення олійних розчинів.

Перевага внутрішньо м'язового введення ліків. Ділянки тіла, які частіше використовують для внутрішньо м'язових ін'єкцій. Визначення верхньозовнішнього квадранта сідниці. Методика внутрішньо м'язової ін'єкції.

Введення антибіотиків. Порошкоподібні ліки у флаконах. Розведення антибіотика для постановки діагностичної проби на індивідуальну чутливість до препарату. Виконання скарифікаційної та внутрішньо шкірної діагностичної проби на індивідуальну чутливість організму до антибіотика. Розведення антибіотиків для внутрішньом'язового введення.

Перевага внутрішньовенних ін'єкцій. Вени, які найчастіше використовуються для ін'єкцій. Накладання венозного джгута і підготовка вени до пункції. Венопункція та введення ліків у вену. Усунення можливих утруднень при внутрішньовенних ін'єкціях.

Заповнення системи одноразового використання інфузійним розчином. Правильність упаковки та складові частини системи. Ускладнення при інфузіях. Здійснення внутрішньовенного вливання шляхом венепункції.

Можливі ускладнення при ін'єкціях, надання допомоги.

Спостереження і догляд за хворими із захворюванням органів дихання. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання. Бронхіальне дерево. Альвеолярне дерево. Ацинус. Функції легень.

Спостереження за диханням. Грудний, черевний, змішаний типи дихання. Частота дихання. Підрахування числа дихальних рухів. Порушення ритму дихальних рухів. Дихання Грокка. Дихання Біотта. Дихання Чейна-Стокса. Догляд за хворими при задишці, задусі.

Кашель. Сухий кашель. Вологий кашель. Ранковий кашель. Вечірній кашель. Нічний кашель. Постійний та періодичний кашель. Догляд за хворими у разі кашлю.

Кровохаркання. Догляд за хворими при кровохарканні. Перша допомога легеневої кровотечі або сильному кровохарканні.

Біль у грудній клітці. Догляд за хворими при болях у грудній клітці.

Спостереження і догляд за хворими із захворюванням серцево-судинної системи. Анатомо-фізіологічні особливості органів системи кровообігу. Дослідження артеріального пульсу. Ритм, частота, напруження, наповнення пульсу. Дефіцит пульсу.

Вимірювання артеріального тиску. Пульсовий тиск. Методика вимірювання артеріального тиску. Гіпертонія. Гіпотонія.

Характеристика симптомів, які зустрічаються при серцево-судинних захворюваннях. Біль у ділянці серця. Характер болі при стенокардії, інфаркті міокарда. Перша допомога при гострій серцевій недостатності.

Головний біль. Гіпертонічний криз. Перша допомога при гіпертонічному кризі.

Серцева астма. Перша допомога при серцевій астмі.

Гостра судинна недостатність. Зомління. Причини зомління. Симптоми зомління. Перша допомога при зомлінні.

Колапс. Причини колапсу. Симптоми колапсу. Перша допомога при колапсі.

Спостереження і догляд за хворими з порушенням системи травлення.

Анатомо-фізіологічні особливості органів травлення. Секреторна, моторна, всмоктувальна;екскреторна функція травневого тракту.

Основні ознаки захворювань травневого каналу. Біль у животі. Причини і характер болі. Постійні болі. Періодичні болі. Зв'язок болів з прийманням їжі. Інтенсивність болів. Іррадіація болів.

Нудота. Блювання. Згага. Відрижка. Порушення апетиту. Метеоризм. Закрепи. Діарея.

Гостра шлунково-кишкова кровотеча. Причини гострої шлунково-кишкової кровотечі. Два періоди шлунково-кишкової кровотечі. Долікарняна допомога.

Особливості догляду за хворими із захворюванням кишківника.

Гострий живіт. Невідкладна допомога.

Спостереження і догляд за хворими з порушенням системи сечовиділення. Анатомо-фізіологічні особливості системи сечовиділення. Два етапи в процесі утворення сечі. Анурія. Олігурія. Поліурія. Ніктурія. Поллакіурія. Дизурія.

Основні симптоми захворювань сечової системи.

Збирання сечі для лабораторних досліджень. Загальний аналіз сечі і оцінка отриманих даних. Визначення добової кількості сечі. Визначення функції нирок (проба за Земницьким). Ниркова коліка. Невідкладна допомога при нирковій коліці.

Спостереження та догляд за хворими з нетриманням сечі. Заходи в разі нетримання сечі.

Спостереження та догляд за хворими із затриманням сечовиділення. Заходи в разі затримання сечі.

Заходи профілактики інфекції сечових шляхів тяжкохворих.

Лікувальне харчування. Дієтотерапія. Принципи раціонального харчування. Основні принципи лікувального харчування. Базування індивідуальної дієти на принципі оберігання хворої системи або органу.

(фізичне, механічне, хімічне обертання). Принцип коригування. Принцип заміщення. Дієтичні столи. Показання до застосування. Індивідуальні дієти.

Основи раціонального харчування. Основи побудови харчових раціонів.

Годування важкохворих. Штучне годування хворих. Харчування хворого через шлунковий зонд. Штучне годування через гастростому. Ректальне штучне годування. Парентеральне харчування.

Догляд за хворими при блюванні та порушенні фізіологічних відправлень. Промивання шлунку. Показання та протипоказання до промивання шлунку. Послідовність дій під час виконання процедур і підготовка хворого. Введення зонда хворому--який перебуває у свідомому стані. Введення зонда хворому, який перебуває в непритомному стані. Промивання шлунку за допомогою лійки. Промивання шлунку за допомогою шприца Жане. Промивання шлунку беззондовим методом.

Допомога хворому у разі блювання. Причина блювання. Ознаки блювання залишками їжі. Причина кривавого блювання. Загальні симптоми шлунково-кишкової кровотечі. Допомога хворому, який перебуває у свідомому стані, в разі блювання залишками їжі. Допомога хворому, котрий перебуває в непритомному стані, в разі блювання залишками їжі. Невідкладна допомога хворому в разі кривавого блювання. Допомога хворому при аспірації блювотних мас.

Застосування газовідвідної трубки. Показання. Методика введення газовідвідної трубки.

Застосування очисної клізми. Показання та протипоказання до застосування очисної клізми.

Застосування послаблювальних клізм (олійна, гіпертонічна, емульсійна). Застосування медикаментозної клізми. Застосування сифонної клізми.

Катетеризація сечового міхура. Показання до катетеризації сечового міхура Найчастіші причини гострої затримки сечі. Рефлекторний виклик акту сечовиділення.

Термінальний стан. Принципи і методи реанімації. Догляд за важкохворими та вмираючими. Термінальний стан. Процес умирання та його періоди. Клінічна смерть. Реанімація. Основні задачі реанімації.

Штучна вентиляція легень. Показання. Підготовка дихальних шляхів до штучної вентиляції легень. Штучна вентиляція легень рот до рота. Штучна вентиляція легень рот до носа. Штучна вентиляція легень за допомогою повітропроводів та апаратів для штучного дихання.

Непрямий (закритий) масаж серця. Техніка проведення непрямого масажу серця.

Біологічна смерть. Правила поводження з трупом.

3. Рекомендована література

Основна

1. Інфекційний контроль у медичних закладах: навч. посіб. / За заг. керівництвом Губенко І.Я. – Черкаси, 2007. – 44 с.
2. Касевич Н.М. Основи медсестринства в модулях: навч. посіб. / Н.М.Касевич.– К.: Медицина, 2009.
3. Касевич Н.М. Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підручник. /Н.М.Касевич.– К.: Медицина, 2008. – 424 с.
4. Касевич Н.М. Практикум із сестринської справи: навч. посіб. / Н.М.Касевич.– К.: Здоров'я, 2005. – 464 с.
5. Ковальова О.М та ін. Догляд за хворими: підручник. / О.М.Ковальова, В.М. Лісовий, С.І. Шевченко, Т.В. Фролова. – К.: ВСВ “Медицина”, 2010. – 487 с.
6. Лісовий В.М., Основимедсестринства: підручник./ В.М.Лісовий,Л.П. Ольховська.,В.А. Капустник – К.: ВСВ “Медицина”, 2010. – 560 с.
7. Медсестринський догляд за пацієнтом: Стандарти медсестринських процедур, маніпуляцій та планів догляду і навчання: навч. посіб. / І.Я. Губенко, О.Т. Шевченко, Л.П. Бразалій, В.Г. Апшай. – К.: Медицина, 2008. – 304 с.
8. Савка Л.С. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: навч. посіб./ Л.С.Савка, Л.І. Разінкова, А.Ф. Коплик та ін/ За ред. Л.М. Ковальчука, О.В. Кононова. – К.: Медицина, 2009. – 480 с.

Додаткова

1. Соколова Н. Новый справочник медицинской сестры./ Н.Соколова. – Ростов/Д: Феникс, 2001.
2. Левченко В.А., Внутрішні хвороби / В.А.Левченко, Н.М.Середюк., І.П. Вакалюк. – Львів:Світ,1994.
3. Нетяженко В.З.Загальний та спеціальний догляд за хворими./ В.З. Нетяженко, А.Г.Сьоміна, М.С. Присяжнюк. – К.: Здоров'я, 1993.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Логопсихологія»

*Укладач: старший викладач, кандидат психологічних наук
Я.В.Шевцова*

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Логопсихологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є науково-теоретичні та методологічні засади логопсихології як самостійної галузі спеціальної психології з урахуванням сучасних досягнень психолінгвістики, нейропсихології спеціальної психології, логопедії; обґрунтування закономірностей психічного розвитку нормальної дитини і дитини, яка має патологію; вивчення структури розвитку дитини з порушеннями мовлення, аналіз систематика порушень мовленнєвого розвитку та урахування сучасних класифікацій мовленнєвих розладів.

Міждисциплінарні зв'язки: логопсихологія тісно пов'язана з такими дисциплінами: спеціальна психологія, логопедія з практикумом, логоритміка, психолого-педагогічна діагностика та відбір у спецзаклади, анатомія та фізіологія дітей та підлітків, невропатологія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні питання логопсихології. Мова та мовлення.
2. Розвиток мовлення в онтогенезі. Патологія мовленнєвої діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни є здобуття студентами знань про основні закономірності психічного розвитку в онтогенезі й особливості психічного розвитку дітей з вадами мовлення та психокорекційну роботу з ними, спираючись на знання суміжних наук (загальної й спеціальної психології та педагогіки, медицини, нейролінгвістики, нейропсихології, психолінгвістики, логопедії тощо). У процесі вивчення логопсихології студенти мають зрозуміти сутність процесів розвитку психіки дитини з різними мовленнєвими вадами, своєрідність діяльності, поведінки і психічного розвитку цих дітей у різному віці та в різних ситуаціях. Надзвичайно важливо, щоб майбутній логопед під час вивчення цієї дисципліни усвідомив діалектику становлення психічних якостей дитини-логопата та її особистості в цілому, навчився творчо і критично оцінювати отримані

матеріали, бачити перспективи розвитку цієї науки, а також грамотно й творчо використовувати набуті знання у психокорекційній роботі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

Розкрити науково-теоретичні та методологічні засади логопсихології як самостійної галузі спеціальної психології з урахуванням сучасних досягнень психолінгвістики, нейропсихології, спеціальної психології, логопедії.

- Обґрунтувати закономірності психічного розвитку нормальної дитини і дитини, яка має патологію.

- Розглянути структуру розвитку дитини з порушеннями мовлення,

- Проаналізувати систему порушень мовленнєвого розвитку з урахуванням сучасних класифікацій мовленнєвих розладів;

- Навести практичні моделі психокорекційної допомоги дітям з різними формами мовленнєвих порушень.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Логопсихологія».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект вивчення мовленнєвих порушень, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами мовлення;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з вадами мовлення, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- володіння методикою навчання і виховання дітей з психофізичними розладами різних вікових груп;

- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з мовленнєвими порушеннями.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами мовлення;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини з розладами мовлення;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з мовленнєвими порушеннями.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність, природу, види, функції і значення такого компоненту психіки, як мовлення;

- психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності та механізми її формування як у нормі, так і у розумово відсталих дітей;
- розвиток мовлення дитини на різних стадіях онтогенезу;
- сучасні психолого-педагогічні методи діагностики мовленнєвих особливостей та порушень мовленнєвого розвитку розумово відсталих дітей;
- вимоги до мовленнєвої культури особистості.

уміти:

- визначати і розуміти значення мовлення як компонента психіки;
- орієнтуватися в особливостях формування фонетичної і лексичної сторін мовлення, а також граматичної будови мовлення;
- визначати особливості різних видів і форм мовлення (усного, писемного);
- визначати найбільш ефективні шляхи корекції розвитку мови, мовлення, мовленнєвої діяльності; адекватно відбирати шляхи організації педагогічного процесу навчання мови та розвитку мовлення розумово відсталих учнів;
- розуміти необхідність урахування у навчальному процесі загальних закономірностей, особливостей, своєрідності й механізмів мовленнєвого розвитку розумово відсталих осіб;
- здійснювати діагностичне обстеження мовлення розумово відсталих дітей;
- орієнтуватися у теоретичних підходах до вивчення мовлення і мовленнєвої діяльності, уміти розрізняти наукові школи та наукові підходи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні питання логопсихології. Мова та мовлення.

Предмет та основні проблеми логопсихології мовлення як науки.

Мовленнєва діяльність як об'єкт вивчення, поняття "мовленнєва діяльність". Мова та мовлення, діяльність засвоєння мови та її застосування з метою комунікації – складові ланки мовленнєвої діяльності.

Проблеми, які розробляються в психології мовлення: вивчення та уточнення структури мовленнєвої діяльності та складових її компонентів, вивчення психофізіологічних механізмів, а також закономірностей та етапів її формування в процесі нормального онтогенезу. Зв'язки психології мовлення із загальною психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, нейролінгвістикою та іншими науками. Значення психології мовлення для логопедії.

Мова та мовлення. Їх значення для людини: мова людини й комунікація тварин. Відмінність, особливість мови людини. Значення мови в психічному і соціальному розвитку людини. Функції мови та мовлення.

Визначення поняття "мова", загальні відомості щодо структури мови. психофізіологічні механізми, які забезпечують її засвоєння.

Визначення мови як складного знакового механізму узагальнення, поняття про мовний знак, характеристика основних мовних знаків (морфем, слів, речень). Звукові знаки чи символи мови та їх функції.

Лексична система мови. Визначення поняття "лексема", "семема", лексичне значення слова. Лексичне значення слова – єдність одиничного та загального (зв'язок слова з тим або іншим конкретним предметом, явищем і разом з тим узагальнене відображення однорідних явищ, дій і т.ін.).

Характеристика основних лексичних значень слів у школах Л.С.Виготського та О.Р.Лурія ("предметна і понятійна" віднесеність слова). Основне джерело збагачення лексики – словотворення.

Психологічні процеси, механізми, які забезпечують лексичне значення слів і словесних понять. Вади цих механізмів і відповідні їм дефекти мовлення.

Звукова система мови: учіння про звуки мовлення як фізіологічні та фізичні явища; учіння про звуки мови – фонем; визначення фонем, функцій фонем (змісторозрізнявальна та конструктивна).

Розрізняльні диференціальні ознаки фонем.

Психологічні механізми, що забезпечують засвоєння фонем та їх реалізацію у мовленні, що звучить. Порушення цих механізмів у патології та відповідні їм мовленнєві дефекти. Наголос та інтонація, їх функція у мові.

Граматична будова мови: Поняття про граматичну будову мови як системи об'єктивно існуючих у мові законів (правил) змінювання слів, їх зв'язки у словосполученнях та реченнях. Складові частини граматики – систем словозміни і синтаксис. Два аспекти розгляду граматичних явищ мови: граматичне значення й граматичний спосіб виразу цих значень (граматична форма слова). Абстрактний характер граматичних значень. Механізми, що забезпечують засвоєння граматичної будови мови та їх порушення у патології.

Визначення мовлення. Види мовлення.

Визначення мовлення. Єдність і відмінність мови та мовлення: мова як соціальне явище, мовлення, як індивідуальний акт, як психічна діяльність з використання мови, що здійснюється певними психофізіологічними механізмами.

Види мовлення: критерії класифікації мовлення: виявлення мовлення зовні характер і форма мовленнєвого спілкування, ступінь

складності мовлення, спрямованість мовленнєвого акту. Характеристика основних видів мовлення й їх відмінність. Зовнішнє мовлення: усне діалогічне та монологічне мовлення, їх визначення, психологічна характеристика (мимовільний характер діалогічного мовлення, активний довільний характер монологічного мовлення, змістовна сторона названих форм мовлення), мовне оформлення.

Письмове мовлення, його відмінність від усного мовлення за своїм походженням, структурі та мовній організації. Внутрішнє мовлення, його визначення, функції, відмінність від зовнішнього мовлення, походження внутрішнього мовлення. Логіко-граматична структура внутрішнього мовлення. Гіпотеза Л.С.Виготського про структуру внутрішнього мовлення.

Психологічна структура зовнішнього усного мовлення (експресивного та імпресивного)

Експресивне усне мовлення.

Поняття про програмування (породження) мовленнєвого висловлювання. Етапи програмування мовленнєвого висловлювання (мотив, задум, лексико-граматичне структурування висловлювання та його перешифровка у моторні кори) їх характеристика та структура. Психофізіологічні механізми, що забезпечують процеси породження мовленнєвого висловлювання та результати їх порушення.

Методика дослідження експресивного мовлення: види досліджень мовлення їх цілі зміст та методи дослідження звукової, лексичної та граматичної будови експресивного мовлення.

Імпресивне усне мовлення. Загальне уявлення про співвідношення процесів сприйняття, розуміння мовлення і вербальної пам'яті. Сприйняття мовлення. Сприйняття фонем, складу слова. Сенсорний і перцептивний рівні сприйняття мовлення. Теорія сприйняття мовлення: акустична моторна, аналіз через синтез. Розуміння мовлення. Розуміння слова. Розуміння речень. Розуміння глибинної та поверхової структури речення. Значення вірогідного прогнозування та екстралінгвістичних факторів (контекст, установлення, мотивація і т.п.) під час сприйняття змісту висловлювання.

Психофізіологічні механізми, що забезпечують процеси сприйняття та розуміння мовлення та наслідки їх порушення.

Методика дослідження імпресивного мовлення: дослідження процесів сприйняття звукового складу слів, розуміння значень слів, граматичних форм, простих і складних синтаксичних конструкцій, зв'язного тексту.

Змістовий модуль 2.

Розвиток мовлення в онтогенезі. Патологія мовленнєвої діяльності.

Розвиток мовлення в онтогенезі. Загальна характеристика розвитку мовлення дитини на різних стадіях онтогенезу. Проблема

співвідношення біологічних і соціальних факторів мовленнєвого розвитку. Домовленнєвий етап (перший рік життя). Формування передумов засвоєння мовлення в ранньому віці. Розвиток мовлення в дошкільному віці. Особливості мовленнєвої діяльності молодшого школяра. Усне і писемне мовлення. Читання. Перебудова психічних процесів під впливом мовлення. Культура мовлення. Психолінгвістичні основи навчання рідній мові в школі. Підлітковий вік: входження в реальність знакових систем мови. Сучасні методи діагностики мовленнєвого розвитку.

Розвиток мовлення у період раннього віку дитини (немовляти). Розвиток форм спілкування. Виникнення і становлення – лепетання.

Сприйняття мовленнєвих звуків і зверненого мовлення на першому році життя дитини. Виникнення перших слів. Формування "фонематичного слуху" і його роль у розвитку розуміння усного мовлення.

Розвиток активного усного мовлення: закономірність формування звуковимови, взаємовідношення слухомовленнєвого та мовленнєво-рухового аналізаторів у процесі оволодіння звукової сторони мови.

Закономірність оволодіння словником і граматичною будовою мовлення дітьми дошкільного віку. Диференціація форм і розвитку функцій мовлення.

Патологія мовленнєвої діяльності. Первинні мовленнєві дефекти. Мовленнєві порушення як вторинні відхилення. Механізми порушень мовленнєвого розвитку у розумово відсталих дітей. Особливості мовленнєвого розвитку розумово відсталих дітей. Значення слова та його психологічна структура. Мислення і мовлення. Внутрішнє мовлення. Формування і структура внутрішнього мовлення. Взаємозв'язок мовлення з мисленням та іншими психічними процесами. Розвиток мовлення та формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей. Патологія мовленнєвої діяльності. Особливості розвитку мовлення та оволодіння мовленнєвою діяльністю розумово відсталими учнями. Методика виявлення відхилень у мовленнєвому розвитку дитини дошкільного віку.

Розрізнення шляхів формування письмового та усного мовлення: усвідомлене оволодіння засобами вираження писемного мовлення – письмом (писанням). Основні операції процесу письма та їх психофізіологічна структура.

Загальна характеристика процесів читання та їх формування.

Сенсомоторний і семантичний рівні процесу читання. Процеси сприйняття письмового тексту. Окорухова активність та випереджаюче зорове сприйняття під час читання. Проблема ролі артикуляційних та фонематичних кодів у процесі читання.

Методика дослідження письма і читання, дослідження процесів розрізнення й упізнавання букв, написання та читання букв, слів, речень і їх розуміння.

3. Рекомендована література

Основна

1. Андрусина Л. Особливості довільної пам'яті у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення // Дефектологія. – 1999. – № 4.
2. Белякова ЛЛ., Дьякова ЕА. Заикание. – М., 1998.
3. Бех І.Д. Виховання особистості. – К., 2003.
4. Бурменская Г.В., Карабанова О. А., Лидере А.Г. Возрастно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей. – М., 1990.
5. Винарская ЕЛ. Раннее речевое развитие ребенка и проблемы дефектологии. – М., 1987.
6. Власенко И.Т. Особенности словесного мышления взрослых и детей с нарушениями речи. – М., 1990.
7. Волкова ГА. Психолого-логопедическое исследование детей с нарушениями речи. – СПб., 1993.
8. Волковская Т.Н., Юсупова Г.Х. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи. – М., 2004.
9. Воронова А.П. Нарушение зрительного гнозиса у дошкольников с речевой патологией // Дефектология. – 1993. – № 1.
10. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собр. соч.: В 5 т. – М., 1986. – Т. 2.
11. Выготский Л.С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 5 т. – М., 1983. – Т. 5.
12. Горелов И.Л. Избранные труды по психолингвистике. – М., 2003.
13. Гуровец Г.В. Детская невропатология. – М., 2004.
14. Давыдов В.В. Проблемы развивающегося обучения. – М., 1986.
15. Даниленкова О.Р. Развитие преднамеренного запоминания у детей с нерезко выраженным недоразвитием речи // Дефектология. – 2000. – № 6.
16. Датешидзе ТА. Система коррекционной работы с детьми с задержкой психического развития. – СПб., 2004.
17. Детская психоневрология / Под ред. Л.А. Була-ховой. – К., 2001.
18. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. метод, рекоменд. – СПб., 2001.
19. Діти з особливими потребами у початковій школі: Поради батькам / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2006.
20. Домицкевич С.А. Методы научно-психологических исследований в дефектологии. – Иркутск, 1983.
21. Егорова ТЛ. Особенности памяти и мышления младших школьников, отстающих в развитии. – М., 1973.
22. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. – М., 1982.
23. Жукова Н.С. Отклонения в развитии детской речи. – М., 1994.

24. Жукова Н.С., Мастюкова ЕМ. Если Ваш ребенок отстаете развитии. – М., 1993.
25. Жукова Н.С, Мастюкова ЕМ., Филичева Т.Е. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – М., 1990.
26. Журба Л.Т., Мастюкова ЕМ. Нарушение психомоторного развития детей первого года жизни. – М., 1981.
27. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. – М., 1995.

Додаткова:

1. Гнездилов М. Ф. Развитие речи умственно отсталых школьников. – М. – Л.: Учпедгиз, 1957.
2. Кузнецова Г. В. Некоторые особенности речевого развития умственно отсталых детей дошкольного возраста // Дефектология, 1976. – №3. – С. 78-82.
3. Лалаева Р. А. Нарушения устной речи и система их коррекции у умственно отсталых школьников. – Л., 1968.
4. Петрова В. Г. Развитие речи учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика, 1977.
5. Садовникова И. Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. – М., 1995.
6. Скороходова О. И. Как я воспринимаю, представляю и понимаю окружающий мир. – М., 1954, 1972.
7. Смирнова Л. А. Нарушение понимания речи у младших умственно отсталых школьников // Дефектология. – 1972. – №1. – С. 19-24.
8. Тихомиров О. К. Психология мышления. – М., 1984.

Інтернет-ресурси

1. <http://krok.org.ua>
2. www.ivalex.vistcom.ru
3. www.specialneeds.ru
4. www.nbu.gov.ua
5. www.library.edu-ua.net
6. http://www.tc-sfera.ru/public/index.php?SECTION_ID=1084
7. <http://logopediya.narod.ru/library.html>
8. http://collection.edu.ru/default.asp?ob_no=19088
9. www.logopunkt.ru/tigra.htm
10. www.logozon.net

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Неврологічні основи логопедії»

Укладач: доцент, кандидат педагогічних наук І.І.Глущенко

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Неврологічні основи логопедії» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є неврологічні механізми мовленнєвих порушень, особливості мовленнєвих розладів, обумовлених органічними ураженнями структур центральної нервової системи, порушеннями функцій другої сигнальної системи внаслідок органічних уражень кори півкуль головного мозку.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Неврологічні основи логопедії» тісно пов'язана з такими дисциплінами, як мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення, анатомія та фізіологія дітей та підлітків, невропатологія, психопатологія, логопедія з практикумом.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Порушення мовлення при локальних ураженнях головного мозку.
2. Неврологічна характеристика розладів мовлення.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни є здобуття студентами знань про структуру та механізми мовленнєвих розладів, обумовлених органічними ураженнями структур центральної нервової системи, порушеннями функцій другої сигнальної системи внаслідок органічних уражень кори півкуль головного мозку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- ознайомлення з будовою та функціями центрального мовленнєвого апарату;
- ознайомлення з неврологічними механізмами порушень при дизартрії;
- охарактеризувати функціональні розлади мовлення;
- дати характеристику нейропсихологічним синдромам порушень вищих психічних функцій.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Неврологічні основи логопедії».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект вивчення неврологічних основ логопедії;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- здатність враховувати структуру дефекту дітей з неврологічними розладами при виборі методів і засобів логопедичної корекції;
- володіння вимогами щодо організації логопедичної роботи з дітьми з неврологічними розладами.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами мовлення;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини з розладами мовлення;
- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;
- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з розладами мовлення.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та

розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;
- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;
- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;
- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- неврологічні механізми порушень при дизартрії;
- нейропсихологічні синдроми порушень вищих психічних функцій при локальних ураженнях кори головного мозку;
- порушення писемного мовлення;
- особливості діагностики мовленнєвих вад, обумовлених неврологічними розладами.

уміти:

- встановлювати закономірності і особливості навчально-виховного процесу в спеціальних закладах для дітей з неврологічними розладами;
- визначати мету, завдання, зміст, принципи та методи навчання, виховання та трудової підготовки дітей з неврологічними розладами;
- використовувати різні спеціальні технічні засоби, які допомагають дітям з неврологічними розладами в їх пізнавальній діяльності та встановленні контакту з оточуючим світом;
- визначати ефективні шляхи та засоби профілактики вад в розвитку попередженні логоневрозів;
- виявляти особливості та шляхи покращення життя та діяльності дітей з вадами в соціальному оточенні (сім'ї, трудових та навчальних колективах).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Порушення мовлення при локальних ураженнях головного мозку

Неврологічне забезпечення мовленнєвої діяльності. Загальна характеристика мовлення як другої сигнальної системи. Роль у забезпеченні мовленнєвої діяльності структур головного мозку: кори головного мозку, підкіркових ділянок, стовбуру головного мозку. Функціональна асиметрія головного мозку, психофізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. Енергетичний блок, блок прийому, переробки та зберігання екстероцептивної інформації, блок програмування, регуляції і контролю діяльності.

Неврологічні механізми порушень при дизартрії. Поняття про дизартрію. Провідний симптом дизартрії – порушення звуковимови та просодичної сторони мовлення, пов'язане з органічним ураженням центральної та периферичної нервової систем.

Організація центральної регуляції рухів. Фізіологія черепно-мозкових нервів. Симптоми центрального (спастичного пірамідного) паралічу. Симптоми периферичного паралічу. Рухові порушення при ураженні черепно-мозкових нервів та їх дослідження. Бульварна дизартрія.

Псевдобульбарна дизартрія. Коркова дизартрія. Патологія екстрапірамідної системи та мозочка. Екстрапірамідна дизартрія. Симптоми ураження стріатума. Рухові порушення при ураженні мозочка. Порушення мовлення при ДЦП. Вивчення патології рухів. Дослідження загальної довільної моторики.

Нейропсихологічні синдроми порушень вищих психічних функцій при локальних ураженнях кори півкуль головного мозку. Поняття про нейропсихологічний синдром, як порушення вищих психічних функцій, що виникає внаслідок локального ураження кори півкуль головного мозку та має у своїй основі порушення одного або кількох факторів. Основні синдроми, які виникають при локальних ураженнях кори півкуль головного мозку. Агнозія, афазія (еферентна, аферентна, динамічна, сенсорна, акустикомнестична, мнестична, амнестична), апраксія (кінестетична, конструктивна, кінетична), аритмія, амузія, астереогноз, тактильна алексія, соматоагнозія, аграфія, алексія, акалькулія.

Форми афазії з центральним дефектом порушення експресивного мовлення. Форми афазії з центральним дефектом порушення імпресивного мовлення. Нейропсихологічний аналіз мовленнєвих порушень при афазії.

Змістовий модуль 2.

Неврологічна характеристика розладів мовлення.

Порушення писемного мовлення

Функціональний склад письма: блок регуляції тону; блок прийому, обробки та збереження інформації; блок програмування, регуляції та контролю. Аграфія (мовленнева, моторна, сенсорна, аферентна кінестетична, акустикомнестична, динамічна, семантична, оптична, оптикомнестична), дисграфія, дислексія (фонематична, семантична, аграматична, мнестична, оптична, тактильна).

Алалія як системне недорозвинення мовлення

Алалія як відсутність або недорозвинення мовлення внаслідок органічного ураження мовленневих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини.

Особливості умовно-рефлекторної діяльності мозку за умов недорозвинення. Прояви алалії, її відмінність від тимчасової функціональної затримки розвитку мовлення.

Причини, локалізація механізмів порушення. Моторна алалія. Немовленнева симптоматика моторної алалії. Сенсорна алалія.

Функціональні розлади мовлення

Психоневрологічні порушення мовлення. Заїкання як одне з найбільш складних і тривалих мовленневих порушень. Види заїкання: невротичне (функціональне) та неврозоподібне (органо-функціональне).

Темпо-ритмічні розлади мовлення несудомного характеру: тахілалія, брадилалія. Афтонгія, аутизм, сурдомутизм.

Характеристика неврологічних і мовленневих розладів при мінімальній мозковій дисфункції.

3. Рекомендована література

Основна

1. Шеремет М. К. Неврологічні основи логопедії: навч. посіб. / М. К. Шеремет, О. В. Боряк. – Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. – 252 с.
2. Бадалян Л.О. Невропатология: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1982. – 350 с.
3. Белякова ЛЛ., ДьяковаЕА. Заикание. – М., 1998.
4. Власенко И.Т. Особенности словесного мышления взрослых и детей с нарушениями речи. – М., 1990.
5. Волкова ГА. Психолого-логопедическое исследование детей с нарушениями речи. – СПб., 1993.
6. Волковская Т.Н., Юсупова Г.Х. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи. – М., 2004.
7. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собр. соч.: В 5 т. – М., 1986. – Т. 2.

8. Горелов И.Л. Избранные труды по психолингвистике. – М., 2003.
9. Гуровец Г.В. Детская невропатология. – М., 2004.
10. Детская психоневрология / Под ред. Л.А. Булаховой. – К., 2001.
11. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. – М., 1995. ил. – (Коррекционная педагогика).
12. Логопедия: ученик для студ. дефектом. фак. пед. высш. учеб. заведений / под. ред. Волоковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманитар. Узд центр ВЛАДОС, 2007. – 703 с.:
13. Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. – К., 2010. – 376 с.
14. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.: ил.
15. Чевелева Н.А. Исправление речи у заикающихся школьников – М., Просвещение, 1966. – 96 с.
16. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. – К., 2009. – 160 с.

Додаткова:

1. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. метод, рекоменд. – СПб., 2001.
2. Діти з особливими потребами у початковій школі: Поради батькам / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2006.
3. Домицкевич С.А. Методы научно-психологических исследований в дефектологии. – Иркутск, 1983.
4. Егорова ТЛ. Особенности памяти и мышления младших школьников, отстающих в развитии. – М., 1973.
5. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. – М., 1982.
6. Жукова Н.С. Отклонения в развитии детской речи. – М., 1994.
7. Жукова Н.С., Мастюкова ЕМ. Если Ваш ребенок отстаете развитии. – М., 1993.
8. Жукова Н.С, Мастюкова ЕМ., Филичева Т.Е. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – М., 1990.
9. Журба Л.Т., Мастюкова ЕМ. Нарушение психомоторного развития детей первого года жизни. – М., 1981.
10. Лалаева Р. А. Нарушения устной речи и система их коррекции у умственно отсталых школьников. – Л., 1968.
11. Садовникова И. Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. – М., 1995.
12. Тихомиров О. К. Психология мышления. – М., 1984.

13. Игнатьева С.А., Блинков Ю.А. Логопедическая реабилитация детей с отклонениями в развитии. Учеб. пособ. для студ. высших учеб. завед. – М.: Гуманит изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 304 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://krok.org.ua>
2. www.ivalex.vistcom.ru
3. www.specialneeds.ru
4. www.nbuu.gov.ua
5. www.library.edu-ua.net
6. http://www.tc-sfera.ru/public/index.php?SECTION_ID=1084
7. <http://logopediya.narod.ru/library.html>
8. http://collection.edu.ru/default.asp?ob_no=19088
9. www.logopunkt.ru/tigra.htm
10. www.logozon.net

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Спецметодика роботи з дітьми-сиротами»

Укладач: викладач Л.М.Фроленкова

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Спецметодика роботи з дітьми-сиротами» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є професійно-педагогічна діяльність вчителів, психологів, вихователів в закладах освіти для дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування; соціально-педагогічний супровід дітей-сиріт; консультаційно-діагностична робота з прийомними батьками, опікунами; психолого-педагогічні особливості дітей-сиріт різних вікових груп;

Міждисциплінарні зв'язки: Спецметодика роботи з дітьми-сиротами тісно пов'язана з такими дисциплінами: педагогіка, психологія, соціологія, спеціальна психологією, педагогічна психологія, корекційна психопедагогіка, невропатологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні засади сирітства в психолого-педагогічному та соціальному контексті.

2. Основні напрямки соціально-педагогічної діяльності в закладах освіти для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка спеціалістів до практичної реалізації політики України, щодо охорони дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, а також розвитку та підтримки сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та створення умов для зміцнення та повноцінного функціонування сімей, які виховують дітей – сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- сформувані у студентів теоретичні та практичні знання з дисципліни та вміння використовувати їх на практиці;
- виявлення специфіки соціально-педагогічної діяльності з дітьми сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування;
- виявляти механізми реалізації соціальної допомоги стосовно потреб осіб, які перебувають без батьківського піклування;

- формування позитивного ставлення студентів до подальшої професійної діяльності з дітьми сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування;
- сформуванню теоретичну концепцію та практичну реалізацію соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям позбавлених батьківського піклування;
- сформуванню у студентів знання та вміння щодо, соціально-педагогічного супроводу сімей, які виховують дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- розвиток вміння діагностувати складну життєву ситуацію, в яку потрапляють діти сироти та діти позбавлені батьківського піклування та вміння ставити конкретні цілі соціально-педагогічної роботи в залежності від складності ситуації;
- вміння застосовувати методикку проведення діагностичного обстеження дітей-сиріт для вивчення та уточнення стану сформованості їх професійно важливих якостей, набутих компетенцій;
- вивчення індивідуальних особливостей вихованців, соціальної ситуації їхнього
 - розвитку, умов життєдіяльності;
 - організація та координація різних видів соціально значимої діяльності вихованців;
 - корекції різних відхилень у соціальному розвитку дітей-сиріт, створення умов для всебічного формування їх особистості.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Спецметодика роботи з дітьми-сиротами».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект вивчення сирітства та безпритульності, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям сиротам та дітям, які позбавлених батьківського піклування;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання та виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- володіння методикою – корекції різних відхилень у соціальному розвитку дітей-сиріт;
- володіння нормативно-правовою базою про соціальний захист дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методами психолого-педагогічного дослідження, технологіями педагогічного проектування;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей-сиріт дітей позбавлених батьківського піклування;
- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей-сиріт дітей позбавлених батьківського піклування.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основи соціально-педагогічної діяльності;
- орієнтуватись на гуманізацію процесу виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- володіти методами психолого-педагогічного дослідження, технологіями педагогічного проектування;
- володіти прийомами рефлексивного та критичного мислення;
- особливості й закономірності побудови навчально-виховного процесу в закладах освіти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- володіти поняттями «сирітство», «соціальне сирітство», «опіка», «усиновлення», «прийомні родина», «депривація»;
- характеристику основних видів опіки в сучасних умовах;
- нормативно-правову базу про соціальний захист дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- методи та прийоми психолого-педагогічного впливу, засоби корекції виховання;
- знати основні проблеми сирітства на Україні;
- передовий досвід соціально-педагогічної роботи з дітьми сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування;
- проблеми тендерної ідентичності у вихованні дітей – сиріт;
- особливості формування соціальної компетентності дітей сиріт в умовах дитячих будинків;

вміти:

- організувати роботу в закладі освіти де перебуває дитина-сирота;
- виявляти індивідуальні психологічні особливості дітей та надавати психолого-педагогічну допомогу;
- розвивати комунікативні навички дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- здійснювати психолого-педагогічний супровід батьків усиновлювачів;
- вибирати та застосовувати оптимальні й ефективні соціально-педагогічні технології для організації соціального виховання дітей-сиріт, створення умов для розвитку їхніх здібностей;
- діагностувати різні види девіантної поведінки дітей і проводити профілактику та корекцію відхилень у їхній поведінці;
- організовувати практично зорієнтовану діяльність дітей і підлітків;
- взаємодіяти з вихованцями, педагогами, батьками, опікунами, працівниками

- соціальних та інших служб для надання допомоги дітям-сиротам;
- організувати та скоординувати різні види соціально значимої діяльності вихованців дитячих будинків;
- співпрацювати з представниками різних соціальних служб з метою працевлаштування випускників, забезпечення їх житлом, матеріальною допомогою, пенсіями, пільгами.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні засади сирітства в психолого-педагогічному та соціальному контексті.

Сирітство як соціальне явище. Сирітство як соціальне явище, яке характеризує образ життя дітей, які залишились без батьківського піклування. Причини і проблеми соціального сирітства, його джерела. Благодійність як культурно-історичні традиції опіки. Античні та західноєвропейські ідеї навчання і виховання дітей-сиріт, яке відбувалося у школах при церквах і монастирях. Київська Русь – піклування про знедолених дітей.

Державна політика щодо безпритульних дітей за часів царювання Петра I. Виникнення перших притулків та сирітських домів на території України. Практика соціальної допомоги у XIX-XX столітті. Подолання безпритульності та сирітства після другої Світової війни.

Проблема сирітства в сучасній Україні. Сучасний стан проблеми сирітства. Причини сирітства: соціально-економічні умови, криза сім'ї, смерть батьків, педагогічна некомпетентність батьків. Наслідки сирітства для дітей та країни.

Основні напрямки державної політики по вирішенню і попередженню проблем сирітства. Основні напрямки та задачі деінституалізації умов проживання дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування.

Основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Соціально-економічні чинники реформування системи опіки в Україні. Основні шляхи оптимізації соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Особливості розвитку та підтримки сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на сучасному етапі.

Загальна характеристика та специфіка усиновлення, опіки/піклування, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Види прийомної сім'ї.

Змістовий модуль 2.

Основні напрямки соціально-педагогічної діяльності в закладах освіти для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Форми влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Усиновлення як найбільш пріоритетна форма життєустрою дітей-сиріт. Опікунська родина. Прийомна родина. Дитячі будинки сімейного типу. Патронатне виховання. Особливості створення і функціонування різних форм заміщуючого батьківства. Дитячі інтернатні заклади.

Державні гарантії по соціальному захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Забезпечення прав дитини-сироти. Аналіз Закону України по соціальному захисту дітей-сиріт. Основні державні гарантії по соціальному захисту вихованців і випускників інтернатних закладів: державне забезпечення, освіта, житлові питання, працевлаштування. Відповідальність батьків за виховання та утримання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Аналіз життєвих ситуацій в соціально-педагогічній практиці в області захисту прав і законних інтересів дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Правила складання документів, які необхідні для захисту прав і інтересів неповносправних з числа сиріт і дітей, які залишились без батьківського піклування.

Теорії розвитку дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Експериментальні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених по проблемі розвитку дітей-сиріт. Медико-валеологічний підхід до трактовки особливостей розвитку дітей-сиріт. Основні теорії депривації та госпиталізму. Теорія соціальної ситуації розвитку. Характеристика основних положень, концептуальних підходів до розвитку дітей-сиріт. Теорія прихильності. Поняття прихильності і її роль у розвитку дитини. Типи прихильності і їх вплив на розвиток дитини. Концепція переживання горя. Типи втрат і особливості їх переживання. Етапи переживання горя і їх специфіка. Фактори переживання горя.

Організація соціальної роботи в дитячих будинках. Специфіка і діяльність соціального педагога, психолога з дітьми-сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування та їх взаємодія з представниками відомств і структур по захисту дітей даної категорії. Ведення документації соціального педагога будинку-інтернату.

Система підготовки дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування до самостійного життя. Формування життєвого самовизначення учнів як засіб їх підготовки до сімейного життя. Сутність поняття «життєва самовизначеність». Структура життєвого самовизначення особистості. Особливості життєвого самовизначення учнів дитячих інтернатів. Рівні їх сформованості. Цілі, задачі та

принципи життєвого самовизначення дітей-сиріт в умовах школи-інтернату.

3. Рекомендована література

Основна

1. Белей М. Основи діагностичної психології / М. Белей, Л. Тодорів. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2008. – 296 с.
11. Соціальна педагогіка: теорії і технології : підручник / За ред. І. Зверевої. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
2. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
3. Белей М. Методи психодіагностики: інструментарій та процедурні особливості / М. Белей, І. Гоян. – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – 204 с.
4. Вайнола Р. Технології соціально-педагогічної роботи : курс лекцій для студ. спеціальності 6.010105 “Соціальна педагогіка” / Р. Вайнола. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 152 с.
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери – 2-ге вид. / За заг. ред. І. Зверевої. – К.-Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
6. Завацька Л. Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посібник / Л. Завацька. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2008. – 240 с.
7. Заверико Н. Соціальна педагогіка : навч. посібник. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2011. – 240 с.
8. Капська О. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : посібник / А. Капська, Н. Олексюк, С. Калаур, З. Фалинська. – Тернопіль : Астон, 2010. – 304 с.
9. Комінко С. Кращі методи психодіагностики : навч. посібник / С. Комінко, Г. Кучер. – Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – 406 с.
10. Костів В. Експрес-методика дослідження креативних якостей особистості на основі технологічного підходу “Кваліметричний профіль” / В. Костів // Методика дослідження креативної культури особистості старшокласника. – Івано-Франківськ : Підприємець Костів В.В., 2013. – С. 106–115.
11. Костів В. Методика самооцінки та оцінки креативних якостей особистості старшокласника. Модифікації соціометричної методики в діагностиці взаємин креативно обдарованих учнів / В. Костів // Методика дослідження креативної культури особистості старшокласника. – Івано-Франківськ : Підприємець Костів В.В., 2013. – С. 90–99, 115–128.
12. Любарська О. Основи соціалізації особистості : навч. посібник. – Миколаїв : Іліон, 2008. – 212 с.
13. Мардахаев Л. Социальная педагогика : учебник / Л. Мардахаев. – М. : Гардарика, 2006. – 269 с.

14. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посібник – [2-ге вид.]. / Автори-укладачі: С. Архипова, Г. Майборода, О. Тютюнник – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2013. – 496 с.
15. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посібник – [2-ге вид.]. / Автори-укладачі: С. Архипова, Г. Майборода, О. Тютюнник – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2013. – 496 с.
16. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень (в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях) : навчальний посібник / С. Борисюк, А. Конончук, Н. Яковець, Ю. Щербина. – Ніжин, 2002. – 287 с.
17. Овчарова Р. Справочная книга социального педагога / Р. Овчарова. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 480 с.
18. Пихтіна Н. Основи наукових досліджень в опорних схемах : навч.-метод. посіб. / Н. Пихтіна, С. Нестерець. – Ніжин, 2007. – 45 с.
19. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / За заг. ред. І. Звереві. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
20. Соціальна педагогіка : підручник / За ред А. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.
21. Соціальна педагогіка : словник-довідник / За заг. ред. Т. Алексеєнко. – Вінниця : Планер, 2009. – 542 с.
22. Соціальна педагогіка: Модульна технологія навчального курсу : навч. посібник / Д. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – 496 с.
23. Соціальна педагогіка: теорії і технології : підручник / За ред. І. Звереві. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
24. Харченко С. Інноваційні технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями “групи ризику” : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Харченко, Н. Краснова, Я. Юрків. – Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 540 с.
25. Харченко С. Соціально-педагогічні технології : навч.-метод. посібник / С. Харченко, Н. Краснова, Л. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

Додаткова

1. Шипицына Л.М. Психология детей-сирот / Л.М.Шипицына. – СПб., 2003.
2. Работа психолога в начальной школе / [Битянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьева Е.И., Васильева Н.Л]. – М.: Изд-во «Совершенство», 1998. – 352 с.
3. Семенович А.В. Введение в нейропсихологию детского возраста: Учебное пособие / А.В.Семенович. – М.: Генезис, 2005. – 319с.
4. Дети-сироты: консультирование и диагностика развития/ Под ред. Е.А.Стребелевой. – М., 1998.

5. Забрамная С.Д. Методические рекомендации к пособию «Практический материал для проведения психолого-педагогического обследования детей» / С.Д.Забраманая, О.В.Боровик. – М., 2000.

6. Семаго Н.Я. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст / Н.Я.Семаго, М.М.Семаго. – СПб., 2005.

7. Иванова А.Я. Обучаемость как принцип оценки умственного развития детей / А.Я.Иванова. – М., 1976.

Інтернет-ресурси

1. <http://skripak.kiev.ua/chomu-ukrayintsi-boyatsya-usinovlyuvati-ditey>

2. <https://changeonelife.ua/ua?gclid=CIV3u-SCp9QCFUdfGQodQWQHpw>.

3. <http://zhvpu.zt.ua/structure/psychosocial/orphans>

4. <http://www.msp.gov.ua/children/search.php>

5. <http://khoda.gov.ua/sluzhba-u-spravax-ditej>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами»

Укладач: кандидат психологічних наук, доцент кафедри корекційної освіти Ляшко В.В.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні напрямки психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх спеціалізованих навчальних закладах.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна тісно пов'язана із: спеціальною психологією, педагогічною психологією, корекційною психопедагогікою, невропатологією, методологією психолого-педагогічних досліджень, спеціальними методиками викладання шкільних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти.
2. Система клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування компетентного фахівця з корекційної освіти шляхом засвоєння дидактичних та методичних основ спеціальної психології, методології наукових досліджень, корекційно-розвивальної роботи, спеціальної дидактики, методології наукових досліджень, викладання навчальних дисциплін спеціальної школи.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами» є ознайомити студентів з основними напрямками психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх спеціалізованих навчальних закладах, сформуванню систему діагностичних, дидактичних і методичних знань, умінь, необхідних учителю-дефектологу в процесі фахової діяльності в спеціальній школі.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект вивчення дітей з особливими освітніми потребами, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з особливими освітніми потребами, його змістовим наповненням згідно діючих програм;
- володіння методикою навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп;
- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з особливими освітніми потребами;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини з особливими освітніми потребами;
- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміння здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;
- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з особливими освітніми потребами.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

- а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура

професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- особливості й закономірності розвитку різних категорій осіб з особливими освітніми потребами залежно від етіології порушень та віку учня;

- обов'язки фахівців (вчителів, психолога, дефектолога, соціального працівника, медичних працівників), які забезпечують індивідуальне спрямування навчання учнів з особливими освітніми потребами;

- методика дослідження та аналізу стану сформованості в учнів з особливими освітніми потребами психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги, психомоторики та враховувати їх при виборі (підборі) професії;

- знати вимоги професій до людини (професіограм), передбачених програмами для спеціальних шкіл; особливості праці представників професій типу "людина-людина", "людина-природа",

"людина-техніка", "людина-знакова система", "людина-художній образ";

- знати структуру і критерії оцінки компетентності осіб з особливими освітніми потребами, як мети і результату навчання вихованців спеціальної школи;

- особливості й закономірності побудови навчально-виховного процесу щодо осіб з особливими освітніми потребами залежно від етіології порушень.

- основи методології та організації діагностичної роботи з особами, що мають особливі освітні потреби;

- процедуру організації корекційно-розвивальної роботи, що передбачає пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток учнів з особливими освітніми потребами;

- систему корекційних, профілактичних та розвиваючих задач учнів з особливими освітніми потребами;

- вікові та індивідуальні особливості розвитку учнів з особливими освітніми потребами;

- основи особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходу в системі корекційно-педагогічної роботи;

- методи клініко-психолого-педагогічного впливу;

- зміст особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходу в системі корекційно-педагогічної роботи;

- зміст індивідуального та диференційного підходу в умовах колективного навчання;

уміти :

- здійснювати корекційно-розвивальну роботу, що передбачає пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток учнів;

- визначати і розвивати інтереси й здібності в учнів у навчально-виховному процесі спеціальної школи;

- застосовувати методи педагогічної і психологічної діагностики, об'єктивно оцінювати можливості обстеженого учня (психічні властивості, інтелект, здібності, схильності, спрямованість, риси характеру, «Я-концепцію») та зіставляти їх із вимогами пропонованої йому професії;

- приймати обґрунтоване рішення щодо вибору корекційних програм для осіб з особливими освітніми потребами з урахуванням їх інтересів, медичних, психологічних рекомендацій, спілкування з його батьками;

- впроваджувати профорієнтаційну роботу в урочній і позаурочній роботі: профпропаганду, профінформування, профконсультування, профпідбір, аналізувати профадаптацію випускників спеціальної школи;

- аналізувати в динаміці стан сформованості складових компетентності учнів з особливими освітніми потребами та здійснювати відповідну корекційно-розвивальну роботу;
- організовувати та здійснювати науково-дослідну роботу в межах професійних обов'язків у спеціальних навчальних закладах;
- застосовувати доцільні принципи, засоби, методи, прийоми й форми виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- володіти методикою проведення уроків в межах діючих програм з різних навчальних предметів для спеціальних шкіл;
- застосовувати здобуті знання для розв'язання практичних задач в межах майбутньої професійної діяльності;
- планувати поурочну та виховну діяльність, володіти методикою проведення виховних заходів;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 165 годин / 5,5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти.

Особливості організації сучасного системного та комплексного психолого-педагогічного супроводу учнів з порушеннями розвитку фахівцями у закладах спеціальної освіти (корекційний педагог, практичний психолог, соціальний педагог, логопед тощо). Зміст, задачі.

Нормативно-правова база організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Особливості надання освітніх послуг фахівцями особам з особливими освітніми потребами у закладах спеціальної освіти.

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, вивчення особистісного потенціалу, співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми; рівня розвитку когнітивної сфери; особливості емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливостей; рівня сформованості мотивації до навчання; їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дитини.

Робота ПМПК щодо забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Своєчасне виявлення дітей з вадами розвитку та їх психолого-педагогічне вивчення; оформлення пакету документів, забезпечення роботи консультативного пункту для батьків, педагогів, медичних та соціальних працівників.

Умови організації корекційної роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Системність корекційних, профілактичних та розвиваючих задач; єдності діагностики та корекції розвитку; комплексності методів клініко-психолого-педагогічного впливу; урахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку; особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходу в системі корекційно-педагогічної роботи; оптимістичного підходу в корекційній роботі з дитиною, яка має особливості психофізичного розвитку; активного залучення найближчого соціального оточення в системі корекційного впливу; індивідуального та диференційного підходу в умовах колективного навчання

Психолого-педагогічний супровід дітей в умовах інтегрованого (інклюзивного) навчання. Комплексна система умов, що сприяють адаптації, реабілітації та особистісному зростанню в соціумі (школа, сім'я, група однолітків тощо). Профілактика психопатологічних рис; корегування емоційно-вольової сфери; корекційно-компенсаторна спрямованість діяльності; просвітницька робота з іншими дітьми та педагогами школи щодо особливостей контингенту; оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками, педагогами; допомога дітям в опануванні системи стосунків зі світом і самим собою; розробка і впровадження відповідних форм і методів роботи як умови успішного навчання дітей з особливими потребами розвиток здібностей та нахилів дітей з особливими освітніми потребами.

Змістовий модуль 2.

Система клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей.

Умови і організація спеціального дефектологічного супроводу. Психолого-педагогічна характеристика дитини з особливими освітніми потребами; календарно-тематичний та індивідуальний плани роботи; методичні рекомендації з використання наочності й дидактичного матеріалу з метою активізації збережених аналізаторів; використання спеціальних технічних засобів навчання для корекції і компенсації недоліків розвитку дітей; моніторинг розвитку дитини; співпраця з батьками, вчителями, фахівцями під час оцінювання навчальних досягнень дитини; прогнозування подальшого шляху навчання учня; організація курсів (спецсемініарів) в закладі освіти з метою ознайомлення всіх педагогів зі спеціальними формами та методами спеціальної освіти, компенсації і корекції.

Психологічний супровід дітей із особливими освітніми потребами. Профілактика психопатологічних рис під впливом особливих умов її розвитку; корегування емоційно-вольової сфери; корекційно-компенсаторна спрямованість діяльності; просвітницька робота з

іншими дітьми та педагогами школи щодо особливостей контингенту; оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками, педагогами; допомога дітям в опануванні системи стосунків зі світом і самим собою; розробка і впровадження відповідних форм і методів роботи як умови успішного навчання дітей з особливими потребами розвиток здібностей та нахилів дітей з особливими освітніми потребами.

Основні напрями роботи практичного психолога. – психологічна діагностика; психологічна корекція; психологічне консультування; психологічна реабілітація; психологічна підтримка.

Психодіагностика дитини з особливими освітніми потребами. Психологічне обстеження пізнавальної та особистісної сфери дитини для виявлення структури дефекту, встановлення збережених компонентів психічної діяльності,

Основні методи обстеження (діагностування): вивчення документації з метою накопичення анамнестичних даних та отримання уявлення про причини порушення в розвитку; метод бесіди, за допомогою якого з'ясовують особливості психічних проявів дитини в процесі спілкування з її батьками, з її найближчим оточенням, із самою дитиною; аналіз результатів діяльності дитини: дитячі малюнки, письмові та навчальні роботи, різні вироби тощо; метод спостереження, який дає змогу робити висновок про різні прояви психіки дитини в умовах її безпосередньої діяльності за мінімального втручання з боку спостережника; метод експерименту, який передбачає накопичення фактичного матеріалу в спеціально змодельованих умовах, які б забезпечували активний прояв досліджуваних явищ; метод тестування, який використовують для оцінювання рівня розвитку здібностей, можливостей, розумового розвитку дитини.

Психологічна корекція. Розвиток певних психічних функцій, які забезпечують навчальну діяльність, а також на систему взаємин дитини з батьками, друзями, однолітками.

Психологічне консультування або просвітницько-консультативну діяльність. Консультування педагогів школи та батьків дітей з особливими потребами, і з самою дитиною.

Основні форми консультативно-просвітницької роботи: лекції (виступи) для педагогів та батьків; семінари (психолого-педагогічні, семінари-практикуми); складання пам'яток для батьків і педагогів з актуальних проблем дітей з особливими потребами; розробка рекомендацій учителям щодо здійснення особистісно зорієнтованого підходу в навчанні та вихованні дітей; тренінги (соціальної взаємодії, толерантності тощо); бесіди з дітьми; індивідуальні та групові консультації з батьками та вчителями.

Психологічна реабілітація дитини з особливими освітніми потребами. Розвиток здатності до самостійного просування в житті, уміння жити в нових соціальних умовах, долаючи або компенсуючи особистісні обмеження. **Психологічна підтримка.** Основні напрями: психологічна підтримка батьків та інших родичів дитини; психологічна підтримка вчителів, які працюють із такими дітьми; психологічна підтримка самих дітей.

Робота соціального педагога щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти. Захист і забезпечення прав і свобод дитини з особливими освітніми потребами в умовах навчального закладу та під час перебування дитини в сім'ї.

Виявлення дітей, у яких виникають труднощі спілкуванні та взаємодії з оточуючими або які проживають у сім'ях, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Визначення статусу дітей з особливими освітніми потребами в колективі, надання рекомендацій класоводу, класному керівникові щодо шляхів ефективної інтеграції такої дитини в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі. Представлення інтересів дитини з особливими освітніми потребами у відповідних органах і службах.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : навч. посіб. / В.І. Бондар – К. : Наш час, 2005 – 176с.
2. Грачев Л.К. Программа социальной работы с семьями, имеющими детей-инвалидов // Социальное обеспечение. – 1995. – №9.
3. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний посібник / За ред. Н. Софій, І. Єрмакова та ін. – К.: Контекст, 2000 – 58 с.
4. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. – К. : 2007 – 128 с.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К. : Саміт-Книга, 2009 – 271 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Костюк Г.С. – К. : Рад.школа, 1989. – 608 с.;
7. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта в ДНЗ / Г.Ю.Кравченко, Г.О.Сіліна. – Х. : Ранок, 2014. – 176 с.
8. Лист МОН України «Про організацію психологічного та соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання» від 26.07.2012 р. № 1/9–529[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>

9. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвеева; [за заг. ред. С.П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010 – 264 с.

10. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 № 623/61 «Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації».

11. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору та слуху / Л.С. Вавіна, К.О. Глушенко, В.В. Засенко [та ін.]; за ред. Л.С. Вавіної. – К.: Наук. Світ, 2009. – 168 с. 6. Туріщева Л.В. Діти з особливостями розвитку у звичайній школі / Автор-укладач Л.В. Туріщева. – Х.: Вид. Група «Основа», 2011 – 111 с. – (Серія «Психологічна служба школи»).

Додаткова

1. Гилберт К. Аутизм: Медицинское и педагогическое воздействие / К. Гилберт, Т. Питерс. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 144 с.

2. Психология детей с отклонениями и нарушениями психического развития / Сост. В. М. Астапов, Ю. В. Микадзе – СПб.: Питер, 2001. – 379 с.

3. Психология аномального развития ребенка: Хрестоматия в 2 т. / Под редакцией В. В. Лебединского и М. К. Бардышевской. Т. I. – М.: ЧеРо: Высш. шк.: Изд-во МГУ, 2002. – 744 с.

4. Психология аномального развития ребенка: Хрестоматия в 2 т. / Под редакцией В. В. Лебединского и М. К. Бардышевской. Т. II. – М.: ЧеРо: Высш. шк.: Изд-во МГУ, 2002.– 818 с.

5. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 № 623/61 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 06.12.2011 за № 1407/20145 «Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації»

6. Положенням про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрованим в Міністерстві юстиції 29.12.2010 р. за № 18707.

7. Сабуров В.В. Технологическая модель подготовки родителей для повышения коррекционной направленности воспитания в семье детей с нарушениями интеллекта и пути ее реализации: автореф. дис. канд. пед. наук / В.В. Сабуров. – Екатеринбург, 1999. – 23 с.

Интернет-ресурсы

1. www.laboligo@yandex.ru
2. www.mon.gov.ua
3. www.ispukr.org.ua
4. www.ed.gov.ru
5. pedlib.hut.ru // pedlib.by.ru
6. kinder.ru
7. center.fio.ru/som
8. zankov.ru
9. postman.ru
10. ndce.ru/new/title.htm/
11. int-edu.ru/nachscool/
12. ito.edu.ru ito.bitpro.ru
13. fes.mto.ru
14. sputnik.mto.ru
15. suhin.narod.ru
16. childfest.ru
17. ioso/iip.net.net
18. forkids.ru
19. scenarii.ru
20. Дефектологический словарь www.defectology.ru
21. Крок: клуб працівників спеціальної освіти <http://krok.org.ua>.
22. Корекційна освіта Херсонщини <http://corr.ks.ua>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Альтернативна комунікація»

Укладач: доцент, кандидат біологічних наук С.В.Полещук

Вибіркова навчальна дисципліна «Альтернативна комунікація» входить до числа дисциплін за вільним вибором студента на рівні вищої освіти «бакалавр» для усіх спеціальностей Херсонського державного університету.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є системи альтернативної комунікації та особливості їх використання в навчанні, вихованні, корекційно-розвивальній роботі з дітьми з психофізичними вадами, а також у спілкуванні з дорослими, які мають обмеження комунікації.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Альтернативна комунікація» спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення психології, педагогіки, української мови (за професійним спрямуванням), інформаційних технологій.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модулю:

1. Системи альтернативної комунікації та методика їх використання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Альтернативна комунікація» є формування компетентності майбутнього бакалавра щодо використання засобів альтернативної комунікації в навчально-виховному процесі, а також у спілкуванні з дітьми і дорослими, які мають обмеження комунікації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Альтернативна комунікація» є ознайомити студентів із засобами альтернативної та допоміжної комунікації, особливостями їх використання у спілкуванні з різними категоріями дітей та дорослих, які мають обмеження комунікації; сформуванню вміння використовувати засоби альтернативної та допоміжної комунікації.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Альтернативна комунікація».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект створення і використання засобів альтернативної та допоміжної комунікації;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння методикою навчання дітей, які мають обмеження комунікації, використанню засобів альтернативної та допоміжної комунікації.

Спеціально-наукова компетентність:

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей, які мають обмеження комунікації;
- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей, які мають обмеження комунікації.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;
- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;
- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;
- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

ЗНАТИ:

- психофізіологічні механізми формування мовленнєвого спілкування та комунікативних здібностей;
- сучасні підходи до організації немовленнєвої комунікації;
- види і засоби альтернативної та допоміжної комунікації;
- рівні розвитку комунікативних навичок дітей з істотним обмеженням або повною відсутністю вербального мовлення;
- зміст корекційно-педагогічної роботи з навчання допоміжної та альтернативної комунікації;
- основні технології навчання альтернативної та допоміжної комунікації;
- методичні прийоми навчання альтернативної та допоміжної комунікації;

УМІТИ:

- проводити діагностичне дослідження стану сформованості комунікативних навичок дітей, які мають істотне обмеження або повну відсутність вербального мовлення;
- організовувати корекційно-педагогічну роботу з навчання допоміжної та альтернативної комунікації;
- орієнтуватися в основних видах і засобах навчання альтернативної та допоміжної комунікації;
- здійснювати диференційований підбір прийомів та засобів навчання альтернативної та допоміжної комунікації в залежності від стану сформованості комунікативної функції дитини з істотним обмеженням або повною відсутністю вербального мовлення;
- використовувати мотиваційні стимули навчання альтернативної та допоміжної комунікації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Системи альтернативної комунікації та методика їх використання.

Загальне поняття про альтернативну комунікацію. Ключові поняття комунікації: альтернативна комунікація, невербальна комунікація, допоміжна комунікація, символ, засіб, стратегія, техніка допоміжної та альтернативної комунікації. Історичні засади вивчення проблеми комунікації. Етапи становлення комунікації.

Види допоміжної та альтернативної комунікації: комунікація за допомогою спеціальних пристроїв, залежна комунікація, комунікація з нетехнічними рішеннями.

Форми альтернативної комунікації: тотальна, допоміжна, тимчасова, змішана. Допоміжна комунікація «немовленневих» дітей. Засоби альтернативної комунікації: нетехнічні засоби (тактильні, графічні символи) та технічні пристрої. Оптимізація процесу вибору засобів комунікації в залежності від форми і структури мовленнєвого порушення.

Діагностика готовності дитини до засвоєння альтернативної комунікації. Психолого-педагогічні підходи щодо діагностування потреби в допоміжній та альтернативній комунікації: онтогенетичний підхід, середовищний підхід. Етапи діагностичної процедури: підготовчий етап, збір інформації, інтерпретація результатів, планування корекційної роботи. Методи діагностичної процедури: спостереження, інтерв'ювання, анкетування. Діагностичний інструментарій: опитувальники, керівництва. Матриця спілкування. Рівні розвитку комунікативних навичок.

Організація та зміст корекційно-педагогічної роботи з навчання допоміжної та альтернативної комунікації. Мета та завдання навчання. Принципи корекційно-педагогічної роботи: функціональність навчання, діалогічність навчання, відчуття потреби до комунікації, включення навчання в повсякденне життя, дотримання інтересів та потреб дитини, багатомодальність символів, полісемантичність змісту символів, варіативність комунікативних ситуацій. Зміст, методи та прийоми корекційно-педагогічної роботи з навчання допоміжної та альтернативної комунікації: метод базальної стимуляції і базальної комунікації; імітаційні вправи, вправи на співвіднесення жестів, тактильних та графічних символів; вправи з розвитку слухової та зорової уваги, вправи на встановлення елементарних причинно-наслідкових зв'язків; моделювання ситуацій комунікації; «читання» та «письмо» за допомогою символів; дидактичні ігри.

Комунікація за допомогою технічних засобів. Використання «Інтерактивної дошки» в якості засобу комунікації. Використання технічних засобів «Комунікативні пристрої з синтезатором мовлення» в

роботі з «немовленневими» дітьми для організації підтримуючої комунікації. Пристрій для програвання окремих повідомлень. Пристрій для програвання кількох повідомлень. Пристрій з динамічним дисплеєм. Пристрій впорядкування зображень. Пристрій для перетворення письмового мовлення в усне.

Комунікація за допомогою жестів. Основи жестового мовлення. Зміст поняття «жест» та його функція. Групи жестів: символічні соціальні жести; додаткові соціальні жести; жести, що імітують прості предметні дії; жести, що виконують описову функцію. Жести вказівні та зображувальні. Використання жестового мовлення в дефектології. Знакові системи жестового мовлення: MAKATON та SYGNALONG. Доцільність вибору жестового мовлення під час організації процесу альтернативної комунікації. Загальні рекомендації щодо навчання жестового мовлення. Порядок введення жестів: етап розуміння значення жесту, етап наслідування дорослого, самостійне використання жесту за призначенням.

Комунікація за допомогою предметів, фотографій, зображень. Загальні рекомендації щодо навчання комунікації за допомогою предметів, фотографій, зображень. Використання предметів, які оточують «немовленневу» дитину в організації початкових форм комунікації. Ускладнення комунікативних можливостей шляхом використання зображень.

Комунікація за допомогою графічних символів. Система графічних символів: фотографії, конкретні та загальні схематичні зображення. Істотні характеристики графічних символів: невизначеність, складність, протиставлення фігури та фону, іконічність, характерність для сприйняття, розмір. Методичні вимоги до графічних символів. Порядок введення графічних символів: знайомство з предметом, співвіднесення предмета з реалістичним зображенням, ідентифікація символу, використання засвоєного символу у різних ситуаціях. Схема знайомства з графічним символом: ідентифікація символу, вибір заданого символу з двох, вибір двох однакових символів з групи інших, вибір ідентичного символу серед певної кількості інших, складання фрази за допомогою символів, складання окремих фраз та вибір заданої. Загальні принципи навчання графічним символам: принцип від реального до абстрактного, принцип надмірності символів, принцип переходу від слова до фрази, принцип переходу від занять до щоденної спонтанної комунікації, принцип поетапного навчання символам. Техніки спілкування за допомогою графічних символів.

Комунікативна система обміну картками PECS. Мета та етапи навчання альтернативній системі комунікації PECS. Етапи навчання: фізичний обмін картки на предмет, стимуляція спонтанності, вибір з

двох графічних символів, формування речення, відповіді на запитання, спонтанні коментарі.

3. Рекомендована література

Основна

1. Течнер С., Мартинсен Х. Введение в дополнительную и альтернативную коммуникацию. М., Теревинф, 2014.
2. Штягинова Е.А. Альтернативная коммуникация. – Новосибирск, 2012. – 32 с.
3. Зайцева Г. Л. Жестовая речь. Дактилология : учеб.для вузов. – М.: Владос, 2000.
4. Алексеева Е.И. Формирование навыков общения с использованием средств альтернативной коммуникации у детей с тяжелыми и множественными нарушениями развития / Е.И. Алексеева, С.В. Андреева // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2014. – №3.
5. Битова А. Л. Методы и приемы стимуляции речи у детей, имеющих тяжелые и множественные нарушения развития / Битова А. Л., Островская Л. А. // Практический психолог и логопед в школе и ДОУ. – № 4. – 2012. – С. 2-3.
6. Шипицына Л.М. Развитие навыков общения у детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью. – СПб., 2004.
7. Фрост Л. Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS) / Фрост, Э. Бонди. – М.: Теревинф, 2011.

Додаткова

1. Вердербер Рудольф. Психология общения. Тайны эффективного взаимодействия = Communicate! : Полный курс. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007.
2. Волкова Л.С. Логопедия : учеб. для вузов / Под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Владос, 2007.
3. Изменения в языке и коммуникации: XXI век : сб. ст. / Сост. и отв. ред. М.А. Кронгауз. – М., 2006.
4. Карпов А. А. Компьютерный анализ и синтез русского жестового языка / А. А. Карпов // Вопросы языкознания. – № 6. – 2011.
5. Мельник А.А. Как читать человека: Жесты, позы, мимика / Сост. А.А. Мельник. – М.: Рипол Классик, 2005.
6. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб. пособие для вузов. – М.: Академия, 2004.
7. Назарова Н.М. Специальная педагогика [Текст] : учеб. пособие для пед. вузов / под ред. Н.М. Назаровой. – 8-е изд., испр. – М.: Академия, 2008.

8. Недосека О. Н. Основы теории коммуникаций: курс лекций / О. Н. Недосека. – М.: Владос, 2010.

9. Феррой Л. М. Формирование навыков общения у детей с нарушениями аутистического спектра / Л. М. Феррой, Т. Д. Панюшева // Аутизм и нарушения развития. – № 4. – 2009.

10. Царев А.М. Организация обучения и воспитания детей и подростков с тяжелыми и множественными нарушениями развития в Псковском центре лечебной педагогики / А.М. Царев // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2011. – №4. – С. 12–22.

Интернет-ресурси

1. <http://www.solnushki.ru/library/logopedia>
2. <http://pismoref.ru/3721560578.html>
3. Библиотека журнала «Логопед» <http://www.logoped-sfera.ru/>
4. Логопедическая библиотека <http://lb.ucoz.com>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Робота гувернера з дітьми з особливими освітніми потребами»

Укладач: доктор психологічних наук, доцент Яковлева С.Д.

Вибіркова навчальна дисципліна «Робота гувернера з дітьми з особливими освітніми потребами» входить до числа дисциплін за вільним вибором студента на рівні вищої освіти «бакалавр» для усіх спеціальностей Херсонського державного університету.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація, зміст, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах домашнього виховання.

Міждисциплінарні зв'язки: Зміст курсу спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення курсів: загальна, вікова, спеціальна, педагогічна психологія, педагогіка, вікова анатомія та фізіологія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні основи становлення, розвитку, впровадження та реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

2. Завдання, зміст, організація, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера-дефектолога в умовах домашнього виховання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є сформувати компетентного фахівця з корекційної освіти шляхом засвоєння теоретико-методологічних основ реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- підготувати високо кваліфікованих фахівців-дефектологів для індивідуальної роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, в умовах сімейного виховання,

- підготувати фахівця, здатного аналізувати, прогнозувати, здійснювати організаційно та методично навчально-виховний процес, корекційно-розвивальний вплив на розумово відсталу дитину залежно від етіології порушень та патогенезу,

- вміти розкрити специфіку корекційного навчання та виховання дітей з вадами психофізичного розвитку;
- розробляти індивідуальні плани корекційного розвитку дитини;
- розкрити сутність роботи гувернера-дефектолога щодо роботи з дітьми з вадами психофізичного розвитку;
- використовувати відповідну нормативно-правову базу, доцільну практику навчання й виховання: форми, методи та прийоми відповідно до віку, пізнавальних можливостей дітей

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект вивчення розладів дітей з психофізичними порушеннями, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з вадами розвитку;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з психофізичними порушеннями, його змістовим наповненням згідно діючих програм;
- володіння методикою навчання і виховання дітей з вадами розвитку різних вікових груп;
- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з психофізичними порушеннями.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами вадами розвитку різних нозологічних груп;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей різних нозологічних груп;
- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями у розвитку.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- теоретичні основи спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога: задачі, принципи, методи, форми та зміст роботи вчителя-гувернера в умовах сімейного виховання;

- систему корекційно-навчальної роботи, її організацію та шляхи розумового виховання дітей з психофізичними порушеннями;

- особливості фізичного та психічного розвитку дітей з різною етіологією та патогенезом;
- алгоритми формування усіх видів дитячої діяльності: конструювання, образотворчої, ігрової, елементів трудової діяльності, мовлення тощо;
- принципи, форми та методи організації навчально-виховної роботи з розумово відсталими дітьми різних вікових груп;
- теорію та методику національного виховання, специфіку виховної роботи вчителя-дефектолога з батьками дітей-інвалідів.

ВМІТИ :

- планувати, організовувати й реалізовувати пізнавальні, виховні, та корекційно-розвивальні аспекти педагогічного процесу в умовах сімейного виховання;
- володіти навичками організації процесу навчання, розвитку та корекції дітей з вадами психофізичного розвитку;
- здійснювати діагностико-прогностичне вивчення та корекцію первинних та вторинних порушень у дітей в умовах сім'ї, забезпечувати індивідуальний підхід до виховання дітей-інвалідів на основі діагностичного вивчення;
- розробляти індивідуальні плани корекційного розвитку дитини;
- здійснювати психологічний супровід сімей, які потребують психологічної допомоги;
- навчати батьків корекційним прийомам подолання інтелектуальних порушень;
- організовувати предметно-ігрове середовище для різних вікових груп;
- володіти методикою виховання особистісних якостей у дітей із порушенням інтелекту з метою формування в них соціальної адаптації до життя;
- здійснювати різні форми організації навчальної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями, враховуючи потенційні можливості, потреби, інтереси, практичний досвід дитини;
- проводити дослідницьку роботу, спрямовану на модифікацію власних або колективних ідей;
- працювати з основною та додатковою літературою, розвивати творчість та самостійність при вирішенні педагогічних ситуацій, прогностичних вмінь, відповідальності за прийняте рішення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні основи становлення, розвитку, впровадження та реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

Спеціальна методика роботи є як наука про закономірності виховання й навчання дітей з психофізичними порушеннями.

Об'єкт і предмет спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога в родині, яка виховує дитину-інваліда. Теоретико-методологічні основи Інституту гувернерства і огляд світових та українських традицій гувернерства.

Зв'язок спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога з загальною, спеціальною, віковою та педагогічною психологією, загальною та корекційною педагогікою, з даними фізіології, генетики, психіатрії, невропатології, соціальною педагогікою, корекційною психопедагогікою, дошкільною олігофренопедагогікою, теорією і методикою виховної роботи, спецметодикою дошкільного виховання, спеціальними методиками викладання дисциплін у спеціальних (корекційних) освітніх закладах.

Основні категорії теорії навчання й виховання дітей із психофізичними вадами розвитку: виховання, самовиховання, розвиток, соціалізація, корекція, компенсація, реабілітація, абілітація, адаптація.

Завдання, організація, зміст, методика діагностико-прогностичної та корекційно-педагогічної роботи гувернера – дефектолога в домашніх умовах.

Принципи виховання та навчання дітей з порушенням інтелекту: єдність діагностики й корекції порушень розвитку, врахування генетичних даних обстеження, сенситивних періодів розвитку, актуального рівня та потенційних можливостей дитини; розвиваючий характер навчання.

Методи вивчення педагогічного процесу. Спостереження та його організація. Експеримент. Вивчення історії розвитку дитини. Бесіда. Вивчення продуктів дитячої діяльності.

Єдність процесів навчання та виховання. Принципи доступності, систематичності, послідовності, повторюваності матеріалу, концентричності; корекційна спрямованість навчання, врахування структури порушень дитини. Індивідуальний підхід в організації корекційної роботи.

Реалізація системного підходу в роботі гувернера-корекційного психопедагога та корекційна роль гувернерства. Особливості навчально-виховної діяльності гувернера – дефектолога. Зміст, завдання, специфіка проведення психолого-педагогічної діагностики психічної сфери дитини в умовах родини. Психологічні умови успішної

реалізації гувернерської стратегії і тактики в родині, де виховується дитина з психофізичними порушеннями. Завдання, організаційні форми та методи роботи гувернера – дефектолога. Освітньо-реабілітаційний процес в умовах сім'ї, в якій виховується дитина-інвалід.

Дослідження психічної діяльності дитини з психофізичними порушеннями. Технологія проведення психологічного обстеження в умовах роботи в сім'ї. Оцінка сформованості базових складових психічного розвитку дитини.

Змістовий модуль 2.

Завдання, зміст, організація, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера-дефектолога в умовах домашнього виховання.

Дослідження психічної діяльності дитини з психофізичними порушеннями. Технологія проведення психологічного обстеження в умовах роботи в сім'ї. Оцінка сформованості базових складових психічного розвитку дитини. Психолого-педагогічний діагноз, прогноз та рекомендації з корекційного розвитку розумово відсталої дитини. Особливості розробки прогностичних програм розвитку: розумово відсталої дитини, дитини із затримкою психічного розвитку, дитини із аутистичним спектром порушень, дитини з комплексними порушеннями, догляду за глибоко розумово відсталою дитиною, дитиною, яка хвора на ДЦП.

Особливості фруструючого впливу порушень розвитку дитини на психоемоційний стан її батьків.

Основні напрямки роботи з батьками: індивідуальні практичні заняття з батьками; спільна діяльність гувернера, батьків і дітей в різних сферах життя; поступова інтеграція дитини в трудову діяльність дорослих; анонімне та конфіденційне консультування та обговорення проблем дитини с кожним членом родини; розробка та реалізація індивідуальних планів спільних стратегій щодо корекційно-виховного впливу на дитину; підготовка та проведення разом з батьками дитячих свят з обов'язковим запрошенням гостей, заздалегідь підготовлених до зустрічі з дитиною – інвалідом дорослих і дітей; схема комунікативної моделі родини; режим та інші засоби корекції.

Робота гувернера – дефектолога з розвитку пізнавальної діяльності дитини. Формування позитивного ставлення дитини до занять. Розвиток власної активності дитини. Формування стійкої мотивації до виконання завдань. Формування і розвиток цілеспрямованих дій. Розвиток планування та самоконтролю у дитини. Розвиток здатності переносити набуті знання та вміння в інші аналогічні ситуації. Формування довірливої уваги. Розвиток здатності

послідовно виконувати декілька дій. Формування просторових уявлень. Стимуляція власного мовлення дитини. Формування уявлення про результат діяльності; розвиток здатності в процесі роботи переключатися на наступну дію. Розвиток просторових уявлень: формування цілісного уявлення про просторову організацію власного тіла; орієнтація у зовнішньому просторі; рухливі схеми та диктанти; конструювання та копіювання; засвоєння стратегії руху в просторі паперу; стимуляція просторових дій в кімнаті, на ігровому майданчику в незнайомому для дитини приміщенні.

Методика корекційного розвитку вищих психічних функцій дитини. Розвиток пам'яті: опора на іншу модальність; розширення обсягу запам'ятовування, запам'ятовування без зовнішнього підкріплення. Розвиток уваги: стимуляція уваги. Утримання уваги, розподіл уваги, переключення уваги. Розвиток мислення: розуміння функціонального призначення предметів, формування уявлень про подібність і відмінність предметів, явищ, ознак, форм, кольорів, властивостей; формування уявлень про величину; розуміння причинно-наслідкових зв'язків; формування системного розуміння: малюнок-предмет-слово; встановлення зв'язку між малюнком та подією; розуміння суті сюжетних малюнків, розуміння серії сюжетних малюнків. Прийоми формування вмінь та навичок спілкування з дорослими та дітьми. Прийоми стимуляції пізнавальної діяльності дитини.

Превентивні корекційні заходи блокування виникнення вторинних порушень.

Модифікація ефективних терапевтичних методик у процесі домашньої корекційної педагогіки. Арт-терапія. Музична терапія як засіб невербальної комунікації. Музичні заняття з гувернером-дефектологом як засіб стимуляції емоційно-регуляторних мовленневих та психомоторних функцій дитини.

Встановлення контакту з дитиною за допомогою музичних занять. Організація домашнього куточку або цілої кімнати для проведення снузелен-терапії.

Варіативна організація сенсорної зони або сенсорної кімнати. Методика роботи в сенсорній кімнаті.

Працетерапія в умовах домашнього виховання. Труднощі, пов'язані з порушеннями у загальній моториці дитини (проблема утримання пози, координації, порушення дрібної моторики, просторової орієнтації, розгальмованість тощо).

Формування мотивації до співпраці з дитиною. Виготовлення предметів побуту, до яких прив'язана дитина.

Організація виставок, свят, прийому гостей з демонстрацією результатів трудової діяльності дитини.

Прийоми корекції психічних станів (збудження, гіперактивності, нав'язливих станів тощо) засобами дельфіно-, дог-, іппо-терапії.

Формування готовності дитини до проведення терапевтичних заходів з тваринами. Кінезі-терапія (терапія рухів).

Хоріо-терапія (терапія танцями).

Методичні принципи побудови занять: чергування видів діяльності, повторюваність програмного матеріалу, застосування отриманих знань в нових умовах; ігрова форма занять. Поєднання словесних, наочних і практичних методів навчання.

3. Рекомендована література

Основна

1. Програма виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку. – К.: "ЛДЛ", 2000. – 120 с.
2. Катаева А.А., Стребелева И.А. Дошкольная олигофренопедагогика. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 208 с.
3. Трофимова Н.М., Дуванова С.П. и др. Основы специальной педагогики и психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.
4. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник // За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.
5. Коррекционно-развивающее обучение: Организационно-педагогические аспекты. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 136 с.
6. Стребелева Е.А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 184 с.
7. Карпова Е.В. Дидактические игры в начальный период обучения. – Ярославль.: Академия развития, 1997. – 240 с.
8. Алвин Дж., Уорик Э. Музыкальная терапия для детей с аутизмом/Пер. с англ. Ю.В.Князькиной. – М.: Теревинф, 2004. – 208с.
9. Алексеенко Т.Ф., Докуніна О.М., Жевага С.І., Журба К.О. Консультування сім'ї / Державний центр соціальних служб для молоді, Державного комітету України у справах сім'ї та молоді / під ред. В.Г.Постового – К.: ДЦССМ, 2003. – Ч.2: Методичні поради для консультування батьків дитини в сім'ї. – 303с.
10. Войлокова Е.Ф., Андрухович Ю.В., Ковалева Л.Ю. Сенсорное воспитание дошкольников с интеллектуальной недостаточностью: Учебно-методическое пособие. – СПб.: КАРО, 2005. – 304с.
11. Гаврилушкина О.П. Обучение конструированию в дошкольных учреждениях для умственно отсталых детей: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 94с.
12. Гленн Доман Что делать, если у вашего ребенка повреждение мозга / пер. Калинина С.Л. – Рига, 2005. – 329 с.
13. Дементьева Н.Ф., Багаева Г.Н. Социальная работа с семьей ребенка с ограниченными возможностями. – М.: Просвещение, 1996.

14. Забрамная С.Д., Исаева Т.Н. Изучаем обучая. Метод.рекомендации по изучению детей с тяжелой и умеренной умственной отсталостью. – М.: ТЦ Сфера, 2007. – 64 с.
15. Зверева О.Л., Ганичева А.Н. Семейная педагогика и домашнее воспитание. – М.:Академия, 2000.
16. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? – К.: Початкова школа, 2003. – 128с.
17. Возрастная и педагогическая психология // Под. ред. А. В. Петровского. – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.
18. Кравченко Р.І. Соціальна реабілітація інвалідів з розумовою відсталістю: соціально-побутовий патронаж. – К., 2007. – 129 с.
19. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст). – М.: ВЛАДОС, 1997. – 304 с.
20. Математическая подготовка детей в дошкольных учреждениях. / Р.Л.Березина, В.В.Данилова, Т.Д.Рихтерман и др. – М.: Просвещение, 1987. – 175 с.
21. Сарапула Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: Монографія. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.

Додаткова

1. Баряева Л.Б., Зарин А.П. Обучение детей дошкольного возраста с нарушениями интеллекта решению арифметических задач. – Санкт-Петербург, 1992. – 92с.
2. Беляева М.А., Кузнецов И.Е. Социально-педагогическая работа с семьей ребенка-инвалида. Учеб.пособие / Академия социального образования. – Екатеринбург: АМБ, 2001. – 120с.
3. Воспитание аномальных детей дошкольного возраста // Под ред. Н.Г.Морозовой – М., 1978.
4. Вопросы воспитания и обучения аномальных детей дошкольного возраста / Сборник научных трудов// Под ред. Л.П.Носковой – М., 1980. – 342с.
5. Выготский Л.С. Собр. соч. 5 том. – М.: Педагогіка, 1983.
6. Гаврилушкина О.П., Соколова Н.Д. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников. – М., 1985. – 123с.
7. Гаврилушкина О.П. Обучение конструированию в дошкольных учреждениях для умственно отсталых детей. – М., 1991. – 75с.
8. Дошкольное воспитание аномальных детей. Книга для учителя и воспитателя // Под. ред. Л.П.Носковой – М., 1993. – 82с.
9. Специальная дошкольная педагогика и психология: Сборник программ нормативных курсов для высших учебных заведений. / Под ред В.И.Селиверстова.-М: ВЛАДОС, 2001.-336с.
10. Дитина:Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2004. – 231с.

11. Дитина:Методичні рекомендації програми виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2003. – 325 с.
12. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав, 2006. – 235с.
13. Воспитание детей в игре /Сост. А.К. Бондаренко, А.М.Матусик. – М., 1983. – 184с.
14. Игра дошкольника /Под ред. С.Л. Новоселовой. – М., 1989. – 94с.
15. Котляр В.Ф. Изобразительная деятельность дошкольников. – К., 1986. – 64с.
16. Готовность к школьному обучению детей с задержкой психического развития./ Сб. Науч. Тр. // Под. ред. В.И. Лубовского. – М.: Изд. АПН СССР. – 120 с.
17. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник // За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.

Інтернет-ресурси

1. www.ped-pressa.kiev.ua
2. www.znannia.com.ua
3. pedlib.ru
4. сайт «Крок» <http://krok.org.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестовий контроль.

АВТОРСЬКІ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Авторська програма дисципліни «Актуальні проблеми спеціальної психології»

*Укладач: старший викладач, кандидат психологічних наук
Я.В.Шевцова*

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Актуальні проблеми спеціальної психології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічні особливості дітей з різними вадами психофізичного розвитку, діагностика та корекція причин та проявів психофізичних порушень та їх основних симптомокомплексів, визначення рівня сформованості різних видів діяльності у дітей з особливими потребами; діагностика рівня сформованості вмінь і навичок навчальної діяльності; вивчення комунікативної компетентності дітей з особливими потребами; визначення рівня сформованості вмінь і навичок діяльності самообслуговування.

Міждисциплінарні зв'язки:

Навчальна дисципліна актуальні проблеми спеціальної психології тісно пов'язана з такими дисциплінами, як спеціальна психологія, педагогічна психологія, корекційна психопедагогіка, невропатологія, психокорекція осіб з вадами інтелектуального розвитку.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Сучасні технології в психодіагностиці дітей з особливими освітніми потребами.
2. Сучасні тенденції в психокорекції та психологічному супроводі дітей і підлітків з вадами розвитку

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми спеціальної психології» є ознайомити студентів із сучасними тенденціями теорії і практики спеціальної психології, з новими методичними підходами до психодіагностики і психокорекції дітей з особливими потребами.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- надати знання про сучасний системний підхід до розгляду закономірностей аномального розвитку, до визначення цілей і завдань психокорекційної роботи з дітьми з особливими потребами, про напрямки і досягнення наукових досліджень зі спеціальної психології; сформулювати вміння використовувати елементи нейропсихологічного підходу в корекційній роботі, будувати психокорекційні програми, використовувати нетрадиційні методи корекції та комп'ютерні технології у навчанні та вихованні дітей з особливими потребами.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Актуальні проблеми спеціальної психології»

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект вивчення розладів інтелектуальної сфери, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з психофізичними вадами;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з психофізичними порушеннями, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- володіння методикою навчання і виховання дітей з розладами психічної діяльності різних вікових груп;

- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з психофізичними розладами.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами пізнавальної та психічної сфери;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини з психофізичними розладами;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з вадами психофізичного розвитку.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- сучасні погляди на предмет і завдання спеціальної психології;
- концептуальні джерела спеціальної психології;
- стан сучасної вітчизняної та зарубіжної спеціальної психології;
- сучасні підходи до психодіагностики та корекції психічного розвитку дітей з особливими потребами;

уміти :

- використовувати в професійній діяльності сучасні психодіагностичні технології;
- проводити поглиблене психодіагностичне вивчення дитини з особливими освітніми потребами з метою уточнення індивідуальної структури дефекту;
- використовувати нейропсихологічний підхід до діагностики та корекції порушень розвитку;
- впроваджувати сучасні психокорекційні технології в навчально-виховний процес закладів корекційної освіти;
- аналізувати результати досліджень в галузі спеціальної психології та використовувати їх у практиці навчання та виховання дітей з психофізичними вадами.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Сучасні технології в психодіагностиці дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасні погляди на предмет спеціальної психології. Сучасні підходи до термінологічного позначення аномального розвитку. Поняття «атипія», «розвиток, що відхиляється», «соціально-психологічний норматив», «функціональна норма». Задачі спеціальної психології, її структура. Основні категорії спеціальної психології: діти з атипією розвитку, психопрофілактика, психодіагностика, психокорекція, психологічна реабілітація, психологічна компенсація, психологічна адаптація, інтеграція. Концептуальні джерела спеціальної психології, їх місце у сучасних теоретичних і прикладних розробках.

Напрямки наукових досліджень в сучасній спеціальній психології. Аналіз структури дефекту на основі нейропсихологічного підходу. Дослідження психологічних аспектів соціалізації та розвитку особистості дітей з особливими потребами. Розробка наукових підходів до формування компетентності дітей і підлітків з особливими потребами в різних видах діяльності.

Актуальні питання теорії і практики спеціальної психології в Україні. Характеристика стану спеціальної освіти дітей з особливими потребами в Україні. Напрямки досліджень вітчизняних науковців у галузі спеціальної психології. Використання сучасних інформаційних технологій у спеціальній психології: комп'ютерні діагностичні, спеціальні і загальнорозвиваючі навчальні програми, Інтернет як джерело наукової інформації та засіб соціалізації осіб з обмеженими можливостями.

Проблеми психодіагностики дитячого віку на сучасному етапі розвитку спеціальної психології. Поняття про інтегративну психологічну діагностику. Використання уявлень про системність і структуру практиці психодіагностики. Оцінка психічного розвитку як поетапна технологія діяльності психолога. Технологія проведення поглибленого психологічного обстеження дитини з особливими потребами. Поняття про «вузлові моменти розвитку», необхідність їх виділення під час діагностики. Принципи психологічного оцінювання. Критерії визначення характеру діагностики. Побудова оптимальної технології психодіагностичного обстеження: значення, принципи. Критерії відбору методичних засобів і стимульних матеріалів. Технологія проведення поглибленого психологічного обстеження. Особливості проведення обстеження дітей різного віку.

Рання діагностика: значення і завдання. Методи ранньої діагностики. Особливості організації психодіагностичного обстеження дітей грудного та раннього віку.

Нейропсихологічний підхід до вивчення структури дефекту. Нейропсихологічний склад вищих психічних функцій. Прояви недостатності першого, другого та третього блоків головного мозку. Прояви порушень міжпівкулевої взаємодії. Особливості нейропсихологічної діагностики дитячого віку. Основні синдроми нейропсихологічних порушень у дітей. Методики нейропсихологічної діагностики. Інтерпретація отриманих результатів.

Визначення рівня сформованості різних видів діяльності у дітей з особливими освітніми потребами. Діагностика рівня сформованості вмінь і навичок навчальної діяльності. Вивчення комунікативної компетентності дітей з особливими потребами. Визначення рівня сформованості вмінь і навичок діяльності самообслуговування.

Змістовий модуль 2.

Сучасні тенденції в психокорекції та психологічному супроводі дітей і підлітків з вадами розвитку.

Нейропсихологічний підхід у корекційній роботі з дітьми з вадами розвитку. Принципи комплексного корекційно-розвиваючого впливу: врахування закономірностей процесу інтеріоризації, слабкої ланки функціональних систем дитини, емоційне залучення дитини до процесу соціальної взаємодії. Особливості нейропсихологічної діагностики дітей з вадами розвитку. Практичне використання нейропсихологічного підходу в дефектології.

Розвиток базових пізнавальних функцій за допомогою адаптивно-ігрових занять. Особливості розвитку пізнавальних функцій в умовах різних корекційних середовищ. Організаційні засади проведення корекційної роботи. Корекція порушень функцій першого, другого,

третього функціональних блоків мозку. Особливості корекції просторових уявлень: етапи корекції, зміст роботи на кожному з етапів.

Сучасні підходи до корекції порушень емоційно-вольової сфери та поведінки. Патогенетичний підхід до психокорекції емоційних проблем у дошкільників. Характеристика причин порушень поведінки у дошкільників. Стратегії корекції порушеної поведінки в спрямованій ігротерапії. Зміст і методи формування предметно-практичної діяльності дітей з особливими потребами. Нетрадиційні методи психокорекції. Використання дидактичних ігор на піску в корекційній роботі з дошкільниками. Психокорекційні можливості ігрових занять в колі. Робота з глиною як засіб психокорекційного впливу.

Методи корекції в зарубіжній практиці навчання та виховання дітей з особливими потребами. Методи організації занять: метод центрів інтересів, метод М.Монтесорі, вальдорфська педагогіка, метод ротаційної роботи, метод паралельної роботи. Методи розвитку окремих психічних функцій. Методи, що розвивають усвідомлення тіла: методи М. і К.Ніллів, В.Шерборн. Методи підтримуючої і допоміжної комунікації: метод Ч.Блісса, методи навчання на основі піктограм. Методи стимулювання окремих органів чуттів і вдосконалення їх інтеграції: методи сенсорної інтеграції, Ф.Аффольтер, Von Depart, М.Фростіг, Snoezellen. Методи виховання.

Система психологічної допомоги дітям і підліткам з особливими освітніми потребами. Завдання психологічного супроводу дітей і підлітків з вадами розвитку. Зміст і організація роботи психолога спеціального закладу для дітей з вадами розвитку. Діяльність психологічної служби в системі освіти України. Організація допомоги дітям з вадами розвитку та їх батькам в зарубіжних країнах.

3. Рекомендована література

Основна

1. Астапов В. М. Психология детей с отклонениями и нарушениями психического развития. – СПб., 2001.
2. Бондар В. І. Спеціальна освіта в Україні: погляди в майбутнє. – К., 2004.
3. Бочелюк Т.П., Кокурн О.М. Психологія людини з обмеженими можливостями. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
4. Усанова О.Н. Специальная психология. – СПб.: Питер, 2006.
5. Саенко Ю.В. Специальная психология. – М.: Академический Проект, 2006. – 182 с.
6. Семаго Н., Семаго М. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст. – СПб: Речь, 2005.
7. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л. В. Кузнецова, Л. И. Перслени,

Л. И. Солнцева и др.; Под ред. Л. В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 480 с.

8. Хозиева М.В. Практикум по возрастнo-психологическому консультированию. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 320 с.

9. Шаповал И.А. Специальная психология. – М.: ТЦ Сфера, 2005.

10. Кисова В.В., Конева И.А. Практикум по специальной психологии. – СПб.: Речь, 2006.

Додаткова

1. Ахутина Т.В., Пылаева Н.М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. – СПб.: Питер, 2008. – 320 с.

2. Бастун Н.А. Кравченко Р. І. Попередження ранньої інституціалізації дітей з синдромом Дауна віком до 5 років. – К.: Джерела, 2002. – 164 с.

3. Доскин В.А., Макарова З.С., Ямпольська Р.В., Голубева Л.Г., Печора К.Л., Фрухт Э.Л., Лешенко М.В. Развитие и воспитание детей в домах ребенка. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2007. – 375 с.

4. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 384 с.

5. Мазепина Т. Б. Развитие навыков общения ребенка в играх, тренингах, тестах. – Ростов, 2002.

6. Максименко С. Емоційний розвиток дитини. – К.: Мікрос-СВС, 2003.

7. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. – СПб.: Речь, 2003.

8. Психолого-педагогічна діагностика дошкільників з порушеннями інтелекту: методичний посібник / [Чурай А.Л., Ведернікова Н.В., Кваріані І.А. та ін.]; за ред. С.В.Полещук. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 164 с.

9. Руководство по работе с детьми с умственной отсталостью: Учебное пособие / Науч. ред. М.Пишчек. – СПб.: Речь, 2006.

10. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. – М.: Академия, 2002.

11. Семенович А.В. Введение в нейропсихологию детского возраста: Учебное пособие. – М.: Генезис, 2008. – 319 с.

12. Смирнова Е.О. Диагностика психического развития детей от рождения до 3 лет: Методическое пособие для практических психологов / – Е.О.Смирнова, Л. Н. Галигузова, Т.В.Ермолова, С.Ю.Мещерякова. 2-е изд. испр. и доп. – СПб.: «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2005. – 144 с.

13. Стребелева Е.А. Методические рекомендации к психолого-педагогическому изучению детей (2-3 лет): Ранняя диагностика

умственного развития. // Альманах Института коррекционной педагогики РАО. – 2001. – № 4.

14. Стребелева Е.А. Психолого-педагогическая диагностика нарушений развития детей раннего и дошкольного возраста: пособие для учителя-дефектолога. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008.

15. Туріщева Л.В. Настільна книга шкільного психолога: Навчально-методичний посібник для вчителя. – Харків : Вид.група «Основа», 2009. – 256 с.

16. Шаповал Т., Гончаренко Т., Червонна Т. Психологічні заняття з дошкільнятами. – К.: Шк.світ, 2008.

17. Шипицына Л.М., Казакова Е.И., Жданова М.А. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка: Пособие для учителя-дефектолога. – М.: Гуманит изд.центр ВЛАДОС, 2003. – 528 с.

Интернет-ресурсы

1. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л. В. Кузнецова, Л. И. Переслени, Л. И. Солнцева и др.; Под ред. Л. В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 480 с. http://pedlib.ru/Books/3/0031/3_0031-1.shtml

2. Сорокин В.М. Специальная психология: Учеб. пособие / Под научн. ред. Л.М. Шипицыной. – СПб.: Речь, 2003. – 216 с. http://pedlib.ru/Books/3/0485/3_0485-1.shtml

3. Шаповал И.А. Методы изучения и диагностики отклоняющегося развития: Учебное пособие. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 320 с. http://pedlib.ru/Books/2/0241/2_0241-1.shtml

4. Сайт Института спеціальної педагогіки АПН України <http://www.isp-2006.narod.ru>

5. Альманах Інституту корекційної педагогіки РАО http://ikprao.ru/index_almanah.html

6. Розділ «Методики, конспекти» сайту «Крок» <http://krok.org.ua/method-ukr.php>

7. Бібліотека інформаційної системи "Особлива дитина" http://webcenter.ru/~scdl/ff_cat.htm

8. Газета "Школьный психолог" <http://psy.1september.ru>

9. Електронний журнал з сайту Канадсько-української мережі досліджень www.canada-ukraine.org/ukr_Journal.htm.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: диф залік/екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму»

Укладач: доцент, кандидат біологічних наук С.В.Полещук

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психолого-педагогічні особливості дітей з розладами аутистичного спектра; зміст і методи психолого-педагогічної діагностики дітей з аутизмом; завдання, зміст і методи корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра різних вікових груп.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму» спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення невропатології, психопатології, клініки інтелектуальних порушень, спеціальної психології, корекційної психопедагогіки, логопедії з практикумом, клініки РДА і ДЦП.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Психолого-педагогічна діагностика дітей з розладами аутистичного спектра.
2. Система корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи при ранньому дитячому аутизмі.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму» є формування компетентності майбутнього корекційного педагога щодо здійснення психолого-педагогічного вивчення дітей з розладами аутистичного спектра, а також корекційно-розвивальної і навчально-виховної роботи з дітьми з аутизмом різних вікових груп.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму» є ознайомити студентів з особливостями психічного розвитку дітей з розладами аутистичного спектра; надати знання про сучасні підходи до психолого-педагогічної діагностики дітей з аутизмом і методи корекційно-розвивальної роботи з ними; сформувати вміння аналізувати структуру дефекту при розладах аутистичного спектра, проводити діагностичну, корекційно-

розвивальну і навчально-виховну роботу з дітьми з аутизмом різних вікових груп.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Діагностика та корекція раннього дитячого аутизму».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект вивчення розладів аутистичного спектру, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з розладами аутистичного спектра, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- володіння методикою навчання і виховання дітей з розладами аутистичного спектра різних вікових груп;

- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з розладами аутистичного спектра.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами аутистичного спектра;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини з розладами аутистичного спектра;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з розладами аутистичного спектра.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- основні прояви розладів аутистичного спектра;

- особливості психічного розвитку дітей з аутизмом;

- класифікацію раннього дитячого аутизму за глибиною патології;

- вимоги до проведення психолого-педагогічної діагностики дітей з розладами аутистичного спектра;

- сучасні методи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра та особливості їх застосування;

- завдання, напрямки і методи корекційно-розвивальної роботи при розладах аутистичного спектра з урахуванням віку дитини і структури дефекту;

- сучасні корекційно-розвивальні технології для дітей з аутизмом і особливості їх застосування;
- особливості адаптації дітей з розладами аутистичного спектра до умов навчального закладу;
- сучасні підходи до організації навчання дітей з аутизмом у різних типах закладів, у тому числі, в умовах інклюзії;
- завдання і зміст роботи корекційного педагога з батьками дітей з розладами аутистичного спектра;

уміти:

- проводити психолого-педагогічне дослідження дитини з розладами аутистичного спектра;
- аналізувати індивідуальну структуру дефекту дитини з розладами аутистичного спектра;
- планувати та здійснювати комплекс заходів, спрямованих на забезпечення успішної адаптації дитини з аутизмом до умов навчального закладу;
- забезпечувати відповідність навчально-виховного процесу психолого-педагогічним особливостям дитини з аутизмом;
- розвивати мовлення та комунікацію дітей з розладами аутистичного спектра;
- здійснювати корекцію порушених психічних функцій дітей з розладами аутистичного спектра;
- надавати батькам рекомендації щодо організації виховання дитини з розладами аутистичного спектра.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Психолого-педагогічна діагностика дітей з розладами аутистичного спектра.

Загальна характеристика синдрому раннього дитячого аутизму. Поняття про синдром раннього дитячого аутизму (РДА) та розлади аутистичного спектру. Історія дослідження дитячого аутизму. Основні діагностичні критерії РДА: порушення соціальної взаємодії, якісні порушення спілкування, обмеженість і стереотипність у діяльності. Сучасні уявлення про причини і механізми розвитку розладів аутистичного спектру.

Класифікація аутизму за МКХ-10. Характеристика типового варіанту дитячого аутизму, атипичного аутизму, синдрому Ретта, синдрому Аспергера, гіперактивного розладу, який сполучається з розумовою відсталістю і стереотипними рухами, інших дезінтегративних розладів дитячого віку.

Особливості психічного розвитку аутичної дитини. Патологічні умови розвитку дитини з аутизмом: порушення можливості активно взаємодіяти зі світом, зниження порогу афективного дискомфорту в контактах зі світом. Аутостимуляції і стереотипії як форми аутистичного захисту.

Особливості сприйняття у дітей з розладами аутистичного спектра: гіперчутливість до окремих подразників, захоплення окремими сенсорними враженнями, порушення аналізу та переробки інформації, прагнення до збереження постійності оточення.

Особливості засвоєння соціального досвіду: низька активність у взаємодії з оточуючими, порушення засвоєння досвіду через наслідування, порушення сприйняття емоційного стану, сутності діяльності та поведінки оточуючих.

Особливості мовлення дітей з РДА: мутизм, ехोलалії, мовленнєві штампи, утруднення використання першої особи, порушення комунікативної сторони мовлення, автономне мовлення, незвичайна інтонація, темп і тембр мовлення, мовленнєві аутостимуляції.

Пізнавальна сфера дітей з аутизмом: нерівномірний розвиток різних пізнавальних процесів, різні ступені зниження інтелекту, залежність успішності виконання пізнавальних завдань від наявних надцінних інтересів, порушення узагальнення, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, розвитку подій в часі, підтексту

Поведінкові порушення при РДА: негативізм, агресія, самоагресія, страхи, можливість небезпечних вчинків.

Класифікація дітей з РДА за глибиною афективної патології (за О.С.Нікольською). Порівняльна характеристика груп дітей з РДА.

Особливості проведення психодіагностики дітей з РДА.

Особливості використання психодіагностичних методів в роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра. Врахування віку і стану розвитку дитини, мети діагностики.

Скринінгові процедури для дослідження розвитку дітей з розладами аутистичного спектра: Список контрольних питань для діагностики аутизму у дітей (СНАТ), Модифікований список контрольних питань для діагностики аутизму у дітей раннього віку (М-СНАТ),

Спостереження як основний метод вивчення дитини з аутизмом на перших етапах роботи з нею: визначення глибини афективної патології, індивідуальних рис протікання аутизму, особливостей реакції на різні стимули оточуючого світу. Карти спостереження за дітьми з аутизмом.

Базовий інструментарій для діагностики та динаміки аутистичних розладів: Напівструктуроване інтерв'ю з батьками (ADI-R), Напівструктуроване оцінювання аутистичних форм поведінки (ADOS), Дитяча рейтингова шкала аутизму (CARS).

Діагностика стану пізнавальних процесів у дитини з РДА. Особливості підбору методик і стимульного матеріалу. Якісний аналіз отриманих результатів. Діагностика готовності дитини з РДА до шкільного навчання.

Змістовий модуль 2.

Система корекційно-розвивальної та навчально-вихованої роботи при ранньому дитячому аутизмі

Характеристика системи корекційно-виховної роботи з дітьми з РДА за О.С.Нікольською. Лікувальне виховання як система роботи з дітьми з РДА. Вимоги до поведінки спеціаліста під час встановлення контакту з дитиною з аутизмом. Особливості встановлення емоційного контакту з аутичними дітьми різних груп. Взаємодія спеціалістів і родини у вихованні дитини з синдромом РДА.

Розвиток способів взаємодії аутичної дитини зі світом з урахуванням глибини афективної патології. Засоби розвитку контакту аутистів з оточуючим середовищем. Розвиток моторики і формування соціально-побутових навичок в аутичної дитини. Розвиток мовлення аутичної дитини. Розвиток психічних процесів і підготовка до навчальної діяльності при РДА. Холдінг-терапія: сутність і можливості методу, порядок проведення та протипоказання. Підготовка дітей з РДА до навчання.

Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт».

Загальна характеристика програми «Розквіт». Концептуальні підходи до побудови корекційно-розвивального та навчального процесів. Спрямованість на цілісний розвиток: розвиток психомоторного, соціального та загального інтелекту. Становлення соціальних якостей як пріоритетний напрям розвитку. Розробка освітньої програми, яка базується на специфіці сприймання і переробки інформації дітьми з аутизмом. Організація корекційно-розвивальних та навчальних занять в умовах мікрогрупи. Оцінювання ефективності освітнього процесу за показниками індивідуального розвитку дитини. Послідовна робота з родиною як системою.

Організація комплексного супроводу дитини з РДА в період адаптації: створення умов для безперешкодного навчання та розвитку дитини, предметно-просторові, організаційно-сміслові та соціально-психологічні ресурси.

Зарубіжні методи навчання дітей з розладами аутистичного спектра.

Поведінкова терапія. Оперантний підхід. Прикладний аналіз поведінки (АВА). Закономірності формування поведінкових навичок. Компоненти навчальної ситуації: Стимул, що викликає поведінкову реакцію, поведінкова реакція, стимул, що є наслідком поведінкової реакції. Необхідність використання додаткових стимулів для

формування бажаної реакції, види додаткових стимулів: фізична допомога, вербальна допомога, моделювання поведінкової реакції, жестова допомога, наочні стимули. Стимули-підкріплення: матеріальні, соціальні, види діяльності. Умови ефективного використання підкріплень. Послідовність формування поведінкових навичок за програмою АВА.

Структуроване навчання – програма ТЕАССН. Просторова організація середовища, організація робочого місця. Часова організація: календар, денний розклад, робочий розклад.

Використання альтернативної комунікації в навчанні дітей з РДА. Система комунікації за допомогою обміну картками (PECS). Послідовність навчання дітей з аутизмом використанню системи альтернативної комунікації.

3. Рекомендована література

Основна

1. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: Монографія / Т. В. Скрипник. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 320 с.
2. Скрипник Т. В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-метод. посіб / Т. В. Скрипник. – К.: Гнозис, 2013. – 60 с.
3. Шульженко Д. О. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія / Д. О. Шульженко. – К., 2009. – 385 с.
4. Аппе Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Ф. Аппе. – М.: Теревинф, 2006. – 216 с.
5. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» / Наук. кер. та заг. ред. Т. В. Скрипник. – К.: Гнозис, 2013. – 200 с.
6. Никольская О.С. Аутичный ребенок. Пути помощи / О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, М.М. Либлинг. – М.: Теревинф, 2000. – 336 с.
7. Нуриева Л.Г. Развитие речи у аутичных детей / Л.Г. Нуриева. – М.: Теревинф, 2006. – 112 с.
8. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач – Скрипник Т. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с.

Додаткова

1. Богдашина О. Аутизм: определение и диагностика / О. Богдашина. – Донецк: Лебедь, 1999. – 112 с.
2. Гилберт К. Аутизм: Медицинское и педагогическое воздействие / К. Гилберт, Т. Питерс. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 144 с.
3. Мамайчук И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И. Мамайчук. – СПб.: Речь, 2006. – 400 с.

4. Освіта дітей з аутизмом: від міфу до реальності: навчально-наочний посіб. / Укладач – Т.Скрипник. – К.: Гнозис, 2014. – 26 с.
5. Психология детей с отклонениями и нарушениями психического развития / Сост. В. М. Астапов, Ю. В. Микадзе – СПб.: Питер, 2001. – 379 с.
6. Психология аномального развития ребенка: Хрестоматия в 2 т / Под редакцией В. В. Лебединского и М. К. Бардышевой. Т. I. – М.: ЧеРо: Высш. шк.: Изд-во МГУ, 2002. – 744 с.
7. Психология аномального развития ребенка: Хрестоматия в 2 т / Под редакцией В. В. Лебединского и М. К. Бардышевой. Т. II. – М.: ЧеРо: Высш. шк.: Изд-во МГУ, 2002. – 818 с.
8. Питерс Т. Аутизм: От теоретического понимания к педагогическому воздействию / Т. Питерс. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 240 с.
9. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації. Розлади аутистичного спектра (розлади загального розвитку). Затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.06.2015 № 341.
10. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия / Е.А. Янушко. – М.: Теревинф, 2004. – 136 с.

Інтернет-ресурси

1. Аутизм. <http://autism.ru/autism.asp>.
2. Аутизм в Украине. <http://www.autism.in.ua>.
3. Аутизм-инфо. <http://autism-info.ru>
4. Аутизм – терапия, инклюзия. Форум родителей и профессионалов. <https://uk-ua.facebook.com/groups/autismparentsandpro>.
5. Аутизм. АВА-терапия. Прикладной анализ поведения АВА. <http://autism-aba.blogspot.com/>
6. Библиотека информационной системы «Особый ребенок». <http://webcenter.ru/~scdl>.
7. Дитина з майбутнім. <http://childfuture.kiev.ua/ru>.
8. Помощь детям с аутизмом «Цветы жизни». <http://www.fl-life.com.ua>.
9. Профессионально об аутизме. <http://autism.com.ua>.
10. Розділ «Сайти для педагогів. Аутизм» сайту «Крок». <http://krok.org.ua/autism-ukr.php>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Спеціальна методика трудового навчання»

Укладач: доцент, кандидат педагогічних наук В.С. Товстоган

Програма вивчення навчальної дисципліни «Спеціальна методика трудового навчання» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є спеціальна методика трудового навчання учнів з порушенням інтелектуального розвитку (дидактичні та методичні основи викладання трудового навчання, як навчальної дисципліни, дітям з порушенням інтелектуального розвитку).

Міждисциплінарні зв'язки: Спеціальна методика трудового навчання тісно пов'язана з такими дисциплінами, що викладаються студентам: спеціальними методиками викладання природознавства, математики, соціально-побутового орієнтування географії, історії, фізики, побутової хімії; спеціальною психологією, педагогічною психологією, корекційною психопедагогікою, невропатологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні дидактичні основи викладання трудового навчання у спеціальній школі.
2. Методика формування загальнотрудових компетенцій і якостей особистості учня з порушенням інтелектуального розвитку.
3. Методика формування професійно-трудової компетентності в учнів старших класів спеціальної школи.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування компетентного фахівця з корекційної освіти шляхом засвоєння дидактичних та методичних основ викладання навчальних дисциплін спеціальної школи, зокрема, спеціальної методики трудового навчання.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- сформувати у студентів систему дидактичних і методичних знань, умінь, необхідних учителю-дефектологу в процесі фахової діяльності в спеціальній школі, зокрема, методики трудового навчання, включаючи профорієнтаційний аспект;
- оволодіти основними техніко-технологічними поняттями, графічною інформацією, структурою системи трудового навчання, виховання, профорієнтації, сутністю професійно-трудової

компетентності, як мети і результату навчання вихованців спеціальної школи;

- сформувати уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини, про світ професій, шляхи отримання, зберігання інформації та способи її опрацювання; формування здатності до усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи з інструментами і матеріалами;

- володіти ручними техніками обробки матеріалів; орієнтуватись у змісті діючих програм трудового навчання учнів спеціальних шкіл;

- впроваджувати в навчально-виховний процес спеціальних шкіл корекційно-розвивальні змістові лінії, що включають пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток вихованців школи;

- на основі структури здібностей та особистісних якостей учня здійснювати адекватний професійний підбір;

- застосовувати методику проведення діагностичного обстеження учнів для вивчення та уточнення стану сформованості їх професійно важливих якостей, набутих компетенцій;

- використовувати міжпредметні зв'язки та корекційно-розвивальні заняття в класно-урочній та позакласній (гуртковій) роботі з метою корекції та розвитку професійно важливих якостей школярів;

- збагатити та систематизувати знання та вміння студентів щодо проведення корекційно-розвивальної роботи з учнями спеціальної школи на прикладі уроків трудового навчання;

- сформувати у студентів знання та вміння щодо складання план-конспектів уроків, їх планування у спеціальному навчальному закладі;

- виховати звичку у студентів-дефектологів самостійно вдосконалювати знання і вміння в галузі спеціальної освіти.

1.3. Після вивчення дисципліни «Спеціальна методика трудового навчання» студенти мають оволодіти такими компетентностями:

Методологічною

- вміння оперувати та застосовувати понятійний апарат, об'єкт, предмет, завдання, наукові методи дослідження навчальної дисципліни, використовувати міжпредметні зв'язки під час її вивчення, володіти принципами побудови дисципліни, що вивчається. Мати чіткі уявлення про історичний аспект її становлення та перспективи розвитку.

Дидактико-методичною

- знання та практичне втілення дидактичних основ викладання навчальної дисципліни: загальнодидактичних та спеціальних принципів, методів, засобів, форм навчання, змістового її наповнення відповідно до діючої програми, оволодіння методикою викладання

навчального матеріалу відповідно до віку дитини, її етіології та патогенезу тощо. Знання та застосування на практиці вимог освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з особливими освітніми потребами.

Спеціально-науковою

- засвоєння методології проведення психолого-педагогічних досліджень дітей з особливими освітніми потребами, адекватне застосування методів дослідження (основних та додаткових), відбір методик, діагностичних завдань відповідно до мети дослідження, з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини, вміння розробляти об'єктивні, надійні показники та критерії їх оцінювання, здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних тощо. Володіти етикою використання та передачі отриманих даних.

Інформаційною

- знання та вміння знаходити потрібну інформацію з різноманітних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її (бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронна пошта, скайп, соціальні мережі тощо).

Соціальною, що включає:

а) *соціально-культурну компетентність* – оволодіння високим рівнем професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культури спілкування, культури професійної діяльності, організації робочого місця, дотримання правил охорони праці тощо;

б) *соціально-правову* – засвоєння прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом законів про працю тощо;

в) *комунікативну* – опанування сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) *соціально-психологічну* – здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків (колегами, дітьми, їхніми батьками): уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування, вміти уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; знаходити вирішення професійних задач у нестандартних ситуаціях тощо.

Аутокомпетентністю

- сформовані навички саморегуляції (як якості особистості), що забезпечують майбутньому педагогу здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності у вищому навчальному закладі й проявляються у формі професійної компетентності, у вміннях вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічною (особистісною)

- наявна стійка, позитивна мотивація до виконання відповідних професійних функцій, сформована самомотивація, професійні здібності – згідно вимог професіограми корекційного педагога; позитивна «Я-концепція», чітка професійна спрямованість, сформовані професійно важливі якості (любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, цілеспрямованість, високі моральні якості та ін.).

1.4. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні техніко-технологічними поняття, графічну інформацію, що стосуються спеціальної методики трудового навчання;
- дидактичні та методичні основи викладання трудового навчання в спеціальній школі: принципи, методи, засоби, форми організації навчання та позакласної (гурткової) роботи, структуру різних видів уроків;
- особливості й закономірності розвитку різних категорій осіб з порушеннями психофізичного розвитку залежно від етіології порушень та віку учня;
- обов'язки фахівців (вчителів, психолога, медичних працівників), які забезпечують індивідуальне спрямування учнів до існуючих у школі профілів трудового навчання;
- методику дослідження та аналізу стану сформованості в учнів психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги, психомоторики та враховувати їх при виборі (підборі) професії;
- знати вимоги професій до людини (професіограм), передбачених програмами для спеціальних шкіл; особливості праці представників професій типу "людина-людина", "людина-природа", "людина-техніка", "людина-знакова система", "людина-художній образ";
- необхідні професійно важливі якості для тієї чи іншої професії і способи їх розвитку в учнів;
- знати структуру і критерії оцінки професійно-трудової компетентності, як мети і результату трудового навчання вихованців спеціальної школи;
- шляхи здобуття професії учнями після закінчення школи;
- особливості й закономірності побудови навчально-виховного процесу щодо осіб з психофізичними вадами розвитку залежно від етіології порушень.

уміти :

- володіти методикою проведення уроків з трудового навчання, ручними техніками обробки матеріалів, дотримуватись безпечних прийомів роботи з інструментами і матеріалами; техніко-

технологічними операціями в межах діючих програм з трудового навчання для спеціальних шкіл;

- впроваджувати профорієнтаційну роботу в урочній і позаурочній роботі: профпропаганду, профінформування, профконсультування, профпідбір, аналізувати профадаптацію випускників спеціальної школи;

- здійснювати корекційно-розвивальну роботу, що передбачає пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток учнів;

- визначати і розвивати інтереси й здібності в учнів у навчально-виховному процесі спеціальної школи;

- застосовувати методи педагогічної і психологічної діагностики, об'єктивно оцінювати можливості обстеженого учня (психічні властивості, інтелект, здібності, схильності, спрямованість, риси характеру, «Я-концепцію») та зіставляти їх із вимогами пропонованої йому професії;

- приймати обґрунтоване рішення щодо вибору професії учнем з урахуванням його інтересів, медичних, психологічних рекомендацій, спілкування з його батьками;

- аналізувати в динаміці стан сформованості складових професійно-трудової компетентності учнів та здійснювати відповідну корекційно-розвивальну роботу;

- організовувати та здійснювати науково-дослідну роботу в межах професійних обов'язків у спеціальних навчальних закладах;

- застосовувати доцільні принципи, засоби, методи, прийоми й форми трудового виховання дітей з вадами психофізичного розвитку;

- застосовувати здобуті знання для розв'язання практичних задач в межах майбутньої професійної діяльності;

- планувати поурочну та виховну діяльність, володіти методикою проведення виховних заходів, зокрема з профорієнтації;

- забезпечувати тісний зв'язок виховних профорієнтаційних заходів з практикою трудового навчання.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні дидактичні основи викладання трудового навчання у спеціальній школі

Спеціальна методика трудового навчання, як педагогічна галузь знань. Об'єкт, предмет дослідження в спеціальній методиці трудового навчання. Методи дослідження спеціальної методики трудового навчання, як галузі педагогічної науки (корекційної психопедагогіки, олігофренопедагогіки). Зв'язок вивчення курсу з іншими науками: з

технологіями (наприклад, технологією обробки швейних виробів), машинознавством, матеріалознавством, конструюванням швейних виробів тощо, крім того даний курс пов'язаний із спеціальними методиками викладання інших навчальних дисциплін у спеціальній школі: математики, природознавства, географії, фізики, побутової хімії, соціально-побутового орієнтування та ін.; з корекційною психопедагогікою (олігофренопедагогікою), психологічним блоком дисциплін: спеціальною, загальною, віковою, педагогічною психологією; медичним блоком наук: невропатологією, психіатрією, (АФО).

Історичний аспект становлення трудового навчання як навчальної дисципліни. Завдання трудового навчання і виховання залежно від віку дитини.

Етапи пізнавальної діяльності учнів. Необхідні умови пізнавальної діяльності школярів. Психолого-педагогічні особливості опанування досвідом мислення. Особливості сприймання і усвідомлення навчального матеріалу. Психологічні закономірності запам'ятовування матеріалу. Прийоми запам'ятовування. Система повторення вивченого матеріалу. Узагальнення та систематизація знань.

Принципи навчання на уроках трудового навчання в спеціальній школі. Загальні і спеціальні принципи навчання.

Корекційна спрямованість змісту професійно-трудового навчання розумово відсталих школярів.

Методи навчання на уроках трудового навчання. Існуючі класифікації методів навчання. Особливості застосування методів навчання на уроках у спеціальній школі. Вимоги до усного викладу навчального матеріалу. Робота з підручником, як метод навчання. Функції підручника.

Технічні засоби навчання (ТЗН). Особливості їх застосування в спеціальній школі. Умови ефективності застосування ТЗН. Завдання, які вирішують ТЗН.

Засоби навчання. Зміст навчально-методичного забезпечення навчального процесу. Види наочних посібників: натуральні, зображувальні (виготовлені), комбіновані. Вимоги до виготовлення плакатів.

Інформаційна (комп'ютеризована) технологія навчання. Шляхи і способи використання комп'ютерів для управління навчальним процесом. Критерії відбору навчального матеріалу з використанням комп'ютера.

Проблемне навчання. Вимоги для створення проблемних ситуацій. Способи створення проблемних ситуацій. Методичні прийоми керівництва проблемним навчанням.

Ділові ігри на уроках трудового навчання. Схема ділової гри. Основні умови проведення ділової гри.

Підготовка вчителя трудового навчання до уроку в спеціальній школі. Вимоги до сучасного уроку. Типи уроків за класифікаціями І.Г. Єременка, В.М.Синьова. Структура уроків трудового навчання.

Значення екскурсій в процесі трудового навчання. Підготовка до екскурсії. Проведення екскурсії.

Позакласна робота з трудового навчання і виховання учнів спеціальної школи. Робота з учнями в гуртках і групах продовженого дня. Масові форми і методи позакласної роботи: бесіди, розповіді про трудову діяльність дорослих; зустрічі з робітниками різних професій, випускниками школи; перегляд діафільмів, кінофільмів, презентацій, присвячених різним професіям; конкурси з виготовлення виробів учнями (іграшок, костюмів, народних промислів, наочних посібників), виставки дитячих робіт; ремонт шкільного обладнання, підручників; класні та загальношкільні виховні заходи з профорієнтації; посадка дерев, квітів тощо.

Мотивація учіння. Інтерес учня до навчальної діяльності. Пізнавальна активність учнів.

Контроль і врахування успішності учнів на уроках трудового навчання. Завдання контролю і врахування успішності учнів. Вимоги до контролю і врахування успішності учнів. Види навчального контролю. Способи (методи) контролю і перевірки навчальних досягнень учнів. Критерії опанування навчальними досягненнями (компетенціями) учнями. Зміст когнітивного компонента: повнота, правильність, системність, узагальненість, міцність, дієвість. Практичний (поведінковий): самостійність, точність (відповідність зразку чи документації), звіт про виконану роботу, адекватність самооцінки, відповідність часовому нормативу. Мотиваційний компонент: позитивне-негативне ставлення, стійкість – тимчасовість мотивації. Ціннісно-змістовий компонент, здатність до емоційно-вольової регуляції процесу і результату прояву трудової (професійно-трудова) компетентності. Види карток-завдань. Критерії оцінки тестового контролю знань. Пам'ятка учителю для проведення контролю і оцінки знань учнів.

Змістовий модуль 2.

Методика формування загальнотрудових компетенцій і якостей особистості учня з порушенням інтелектуального розвитку

Методика трудового навчання учнів першого класу, його особливості, зміст та прийоми роботи вчителя-дефектолога. Педагогічне вивчення дітей, які прийшли до школи, на предмет сформованості вмінь, навичок з основних видів дитячої праці: а) *із самообслуговування* – самостійно мити руки, одягатися, роздягатися,

приймати їжу, користуватися санвузлом тощо; б) *господарсько-побутова праця* – готувати та прибирати робоче місце, виконання трудових доручень вчителя (поливання квітів, накривання столу до прийому їжі, роздача підручників, наочного обладнання тощо), підтримання чистоти і порядку в приміщенні, на іншій території, чергування в класі, уміти працювати вдвох-утрьох, сформованість працелюбності, активності, самостійності, взаємодопомоги; в) *праця в природі* – в куточку природи, на городі, у квітнику, догляд за рослинами і тваринами, бережливе ставлення до природи; вміння правильно користуватися знаряддями праці; г) *ручна (художня) праця* – вміння користуватися ножицями, клеєм; працювати з папером, картоном, тканиною, природними матеріалами (шишками, горіхами, каштанами, жолудями тощо).

Зміст та методика роботи на уроках трудового навчання у підготовчому класі.

Методика робота з глиною та пластиліном з природними матеріалами, з папером: 1) Техніко-технологічні відомості. 2) Основні трудові операції. 3) Об'єкти виготовлення.

Особливості профорієнтації в спеціальній школі. Професійна визначення школярів з вадами інтелекту, як кінцева мета і результат профорієнтаційної роботи. Планування профорієнтаційної роботи в школі. Профпропаганда, профінформування, профконсультація, профадаптація – важливі складові профорієнтаційної роботи. Завдання і зміст використання її складових залежно від віку: в молодших, старших класах. Зміст педагогічного і психологічного вивчення учнів для профпідбору. Зміст роботи класного керівника молодших і старших класів, психолога, бібліотекаря, вчителя трудового навчання, медичних фахівців з профорієнтації. Обладнання кабінету, куточка з профорієнтації в школі. Професіограми спеціальностей, яким навчають учнів спеціальної школи: кравець, вишивальниця, в'язальниця, столяр, слюсар, озеленювач (працівник зеленого господарства). Тематика, форми позакласних виховних заходів з профорієнтації, екскурсії на виробництво. Зміст профорієнтаційної роботи з батьками учнів, випускниками школи.

Формування загальнонавчальних умінь, навичок у процесі трудового навчання учнів у 1-3 класах. Прийоми і засоби роботи вчителя-дефектолога на уроках трудового навчання над формуванням уміння орієнтуватися у завданні, планувати власну трудову діяльність, здійснювати самоконтроль своєї діяльності. Критерії оцінки навчальної діяльності учнів молодших класів за темами: «Глина та пластилін», «Природні матеріал», «Папір і картон», «Текстильні матеріали»

Сільськогосподарські роботи: 1) Техніко-технологічні відомості (посівний матеріал, посів, догляд за посівом, висаджування рослин у

ґрунт, догляд за кімнатними рослинами), трудові операції: об'єкти праці: насіння, горшки з розсадою, висадження рослини на грядку.

Конструювання. 1) Техніко-технологічні відомості: поняття про конструювання виробів з окремих деталей; види конструювання: з використанням конструктора з дерева, пластика, металевго конструктора; конструювання з паперу, картону, пластика та ін.; способи кріплення деталей. Способи з'єднання деталей для виготовлення виробів (з паперу, картону, металевго конструктора, природних матеріалів, деревини та ін.). Назви виробів, назви деталей, способів з'єднання, технологічних операцій. Засоби праці, їх назви: ключ, викрутка та ін. – призначення та користування. 2) Трудові операції: добір деталей для виготовлення заданої конструкції за зразком, предметною інструкційною картою. З'єднання деталей залежно від виду конструювання (спеціальне кріплення, гвинти, гайки). Кріплення деталей за допомогою ниток, клею, шурупів та ін. Виготовлення деталей (розмітка, вирізування тощо). 3) Об'єкти виготовлення: предмети із металевго конструктора – драбинка, стіл, стілець; із паперу – коробочки, стіл, стілець, ліжко; із пластикових деталей – будинок, стіна, літак та ін. Предмети (іграшки) з дерева, картону; паперу, тканини та різних природних матеріалів.

Елементи комп'ютерної грамоти:

1) Техніко-технологічні відомості. Загальні відомості про комп'ютер (призначення, найважливіші операції). Основні складові частини комп'ютера: системний блок, дисплей (монітор), клавіатура, “миша” – їх призначення. Техніка безпеки та гігієна праці з комп'ютером. Послідовність включення та виключення комп'ютера. Управління за допомогою клавіатури. Управління курсором за допомогою клавіатури та “миші”.

2) Трудові операції. Знаходження в комп'ютері його складових частин (системний блок, дисплей, клавіатура). Включення та виключення комп'ютера. Управління курсором за допомогою “миші”. Послідовне виконання дій на комп'ютері.

3) Об'єкти праці. Робота на комп'ютері. Здійснення вправ для роботи за комп'ютером.

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів спеціальної школи після опанування основних змістових ліній галузі «Технології»: 1) ручні техніки обробки матеріалів, 2) «техніко-технологічні операції», 3) «декоративно-ужиткове мистецтво», 4) «самообслуговування», 5) «ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями»

Змістовий модуль 3.

Методика формування професійно-трудової компетентності в учнів старших класів спеціальної школи

Завдання і зміст трудового навчання у старших класах спеціальної школи. Нові Державні освітні стандарти про компетентність як нову якість оцінки діяльності загальноосвітніх середніх і спеціальних шкіл. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (2013 р.)

Основні змістові лінії (теми) програми із квітникарства. Професія квітникаря. Назви культурних і дикорослих квіткових рослин. Осінні роботи на території школи. Багаторічні квітково-декоративні культури. Обробка ґрунту. Обробка і розфасовка насіння однорічних рослин. Догляд за кімнатними рослинами, їх розмноження. Вирощування квіткових рослин в кашпо. Догляд за кімнатними рослинами в теплиці. Висівання насіння однорічних квітково-декоративних рослин по одному і рядками для отримання розсади. Підготовка суміші ґрунтів за технологічними картами. Весняні роботи на квітниках. Висаджування розсади та догляд за декоративно-квітковими рослинами у відкритому ґрунті.

Підготовка незимуючих багаторічних рослин до зими. Шкідники кімнатних рослин. Фенологічні і метеорологічні спостереження. Ручний сільськогосподарський інвентар для вирощування рослин. Мінеральні добрива. Пікірування розсади декоративних культур.

Основні змістові лінії програми із швейної справи.

Матеріалознавство: інструменти для швейних робіт. Загальні відомості про тканину. Тканини з волокон рослинного і тваринного походження. Штучні і синтетичні тканини. Неткані матеріали. Фурнітура.

Машинознавство. Швейна машина, електропраска. Основні відомості. Правила охорони праці при роботі з ними.

Елементи графічної грамоти. Креслення. Виготовлення викрійок. Зняття мірок для побудови креслення. Аналіз готового креслення. Знаходження контурних ліній деталі на кресленні. Вирізування деталі з готового креслення (креслення у масштабі). Вирізування викрійки. Викроювання деталі з припуском на шви. Вирізування обшивок.

Конструювання. Моделювання та технологія виготовлення швейних виробів.

Технологія обробки матеріалів. Робота з папером і картоном. Виготовлення виробів з паперу. Робота з тканиною. Технологія виконання ручних швейних робіт. Технологія виконання машинних швів і обробки зрізів. Технологія виготовлення серветки, рушника, наволочки, сумки, косинки, фартуха, побутових виробів. Ремонт одягу. Зразки штопання, латок.

Приклад технології виготовлення дитячої сорочки: послідовність пошиття виробу: обробка вирізу горловини підкрійною обшивкою; з'єднання бічних зрізів; обробка нижнього зрізу швом упідгин із закритим зрізом; пришивання оздоблювальних деталей; прасування готового виробу.

Профорієнтаційна робота: організація швейного виробництва, ательє пошиву одягу, професії швейного виробництва, основні положення трудового законодавства.

Поняття індивідуального стилю діяльності, як важлива складова адаптації організму до нових умов життєдіяльності, зокрема, до професійно-трудової діяльності (Ляшко В.В.)

Основні змістові лінії програми із технології декоративно-ужиткового мистецтва. Технологія виготовлення аплікації, м'якої іграшки, вишивки, вишивання стрічками, мережкою, бісером. Технологія в'язання спицями, крючком. Ознайомлення учнів із професіями художнього виробництва та традиційними народними промислами. Необхідне обладнання та інструменти: п'яльця круглі, ножиці, голки, міліметровий та копювальний папір, олівці, нитки муліне різних відтінків тощо.

Оцінка навчальних досягнень старшокласників. Професійно-трудова компетентність (ПТК), як певний рівень навчальних та особистісних досягнень учнів (для учнів із порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеню), який включає когнітивну, організаційно-операційну, графічно-технологічну, профорієнтаційну, економічну, інформаційну, соціальну компетентності. Основні критерії оцінки ПТК: мотиваційний аспект; опанування знаннями (когнітивний); досвід застосування знань, умінь у стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий); ставлення до змісту знань, умінь (ціннісно-змістовий); емоційно-вольова регуляція поведінки та діяльності.

Життєва компетентність як основний критерій оцінки навчальних досягнень учнів із порушенням інтелектуального розвитку помірного ступеню.

Характеристика складових професійно-трудової компетентності.

Основні групи технічних і технологічних знань, що включає в себе когнітивна компетентність (професійні знання) на уроках трудового навчання: «предмети діяльності» (назви виробів, деталей, матеріалів та їх характеристика); «засоби діяльності» (назви інструментів, машин, пристроїв та їх деталей); «програмування діяльності» (терміни, що регулюють виконання учнями практичних завдань).

Структура організаційно-операційної компетентності (досвід професійної діяльності): досвід роботи учня з інструкцією, робочим інструментом, обладнанням, матеріалом, контрольовано-вимірювальним інструментом. Показники організаційно-операційної компетентності

як певного розвитку загальнотрудових і спеціальних умінь: 1) орієнтувальна діяльність (усвідомлення завдання), 2) планування діяльності: правильна підготовка учнем робочого місця, інструменту, обладнання, контрольних засобів, матеріалу до виконання завдання із дотриманням правил охорони праці, 3) самостійність виконання завдання, 4) дотримання навичок самоконтролю, 5) якість виконаної роботи (відповідність зразку, завданню), 6) термін виконання завдання, 7) звіт про виконану роботу, 8) самоаналіз та самооцінка виконаного завдання.

Графічно-технологічна компетентність – як здатність вирішувати завдання, пов'язані із умінями користуватися технологічною (технологічним процесом, технологічною інструкцією, операційною технологічною чи інструкційною картою, наданим планом виконання практичних робіт) та конструкторською документацією (кресленням виробу, деталі; схемами, ескізами), зразком виробу; визначення та застосування одиниць виміру – метри, сантиметри, міліметри; визначати співвідношення між різними величинами (довжини, ширини, товщини, висоти, периметру, площі, кута тощо), порядку нанесення креслення на об'єкт (предмет), розуміння умовних графічних позначень (визначення контурних ліній деталей, невидимих ліній, отворів тощо).

Профорієнтаційна компетентність учителя і учня на уроках трудового навчання: знання вчителем і учнем вимог професії до особистісних якостей людини, здібностей, досвіду, вміння співвідносити власні фізичні, інтелектуальні можливості, здібності, інтелект з обраною спеціальністю, визнання умов здійснення професійної діяльності, користуючись професіограмою.

Інформаційна компетентність як здатність учня отримувати (з допомогою чи самостійно) потрібну професійну, соціальну інформацію, вміння її сприймати, зберігати, обробляти, поширювати: через Інтернет, електронну пошту, скайп, користуватися пошуковими системами та іншими засобами.

Економічна компетентність. Розуміння та використання в професійній діяльності таких соціально-економічних понять як ціна товару, собівартість виробу, цінні папери, акція, реальна заробітна платня, інфляція, умови праці, охорона праці, профспілки, безробіття, біржа праці, реклама, права споживача та захист його прав, фінансові послуги, банк, ломбард, страхові послуги, податки, страхування, нотаріальні, медичні послуги, соціальний захист населення.

Оцінка стану мотиваційного компонента в процесі трудової діяльності учнів. Необхідність формування в учнів таких якостей особистості як працелюбність, акуратність, старанність, справедливість, сумлінність, ініціативність, відповідальність. Оцінка мотиваційного компонента у навчальній діяльності за показниками –

сила емоційно-мотиваційного ставлення до діяльності, стійкість емоційної забарвленості мотивації (позитивної, негативної, невизначеної, індиферентної).

Емоційно-вольова саморегуляція учнем процесу діяльності і поведінки, як свідоме регулювання людиною своєї поведінки і діяльності. Показники саморегуляції: ініціативність, характеристики діяльності (енергічність, інтенсивність, результати активності), позитивне ставлення до діяльності (сумлінність, інтерес, допитливість), самостійність, усвідомленість діяльності, вольові властивості особистості (наполегливість, рішучість, витримка, здатність чинити опір відволікаючим впливам, доведення дорученої справи до кінця, готовність долати об'єктивні перешкоди на шляху до мети), цілеспрямованість, творчість діяльності.

Готовність до прояву професійно-трудової компетентності учнем, як захопленість учнем професією, прагнення його до професійного росту, саморозвитку, вдосконалення досвіду професійної діяльності (мотиваційний аспект); висока реалістична самооцінка, спілкування, енергічність (за Є.О. Клімовим); позитивні «Я-концепція», риси характеру, спрямованість стосовно обраної діяльності; наявність певних знань, умінь з обраної професії.

Методи, засоби, форми трудової діяльності, що мають забезпечити формування професійно-трудової компетентності в учнів: заняття з професійної орієнтації, виховні заходи профорієнтаційного спрямування, екскурсії на підприємства за напрямками професійно-трудового навчання, застосування професійних проб для уточнення майбутнього напрямку професійної діяльності школяра, різноманітні форми співпраці вчителя трудового навчання з медичними фахівцями, психологом, класним керівником, вихователем, батьками учнів, ринком праці, ведення картотеки на кожного учня з фіксацією в динаміці стану психофізичних якостей учня, властивостей, стану здоров'я, його нахилів, здібностей, прагнень, професійних планів батьків стосовно майбутнього вихованця тощо.

Прийоми діяльності дефектолога для реалізації компетентнісного підходу на уроках трудового навчання: використання міжпредметних зв'язків (із математикою, соціально-побутовим орієнтуванням, природознавством, географією, фізикою, побутовою хімією тощо); розширення профілів підготовки учнів (до 3-4, з урахуванням потреб регіонального ринку праці); організація взаємозв'язку гурткової роботи та трудового навчання у школі, інтеграція суспільно корисної продуктивної праці і професійно-трудового навчання; реалізація в процесі трудового навчання принципів соціальної значущості праці, диференційованості та доступності її змісту, відповідності трудовим можливостям учнів, системність в організації особистісно орієнтованого освітньо-реабілітаційного процесу (медична,

психологічна, трудова реабілітація); підвищення вимогливості дефектологом до власної педагогічної, психологічної культури і компетенцій, безперервна освіта і самоосвіта, педагогічна майстерність; застосування таких форм роботи на уроках: методу проектів (на етапі закріплення, узагальнення знань і вмінь), вирішення ситуаційних завдань, моделювання реальних ситуацій, організація праці учнів на основі колективної форми (бригада, ланка, група та ін.), поопераційний розподіл обов'язків між учнями з подальшим їх кооперуванням; формування професійно важливих особистісних якостей і рис характеру: працьовитості, наполегливості, самостійності, орієнтованості в завданні, самоконтролю, дисциплінованості, свідомого дотримання вимог охорони праці, адекватної оцінки виконаної роботи, колективізму, чесності, ціннісного ставлення до результатів своєї діяльності та праці інших, власного здоров'я, висловлювання думки стосовно можливих варіантів виконання завдання тощо.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності / В.І. Бондар. – К.: Радянська школа, 1988. – 128 с.
2. Висоцька А.М. Комунікативні вміння як фактор виробничої адаптації розумово відсталих старшокласників / Дефектологія – №1. – 1997. – С. 13-18.
3. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В. Воронковой. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 416 с.
4. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе: Психолого-педагогическое исследование / Г.М. Дульнев. – М.: Просвещение, 1969. – 216 с.
5. Єременко І.Г. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. / І.Г. Єременко, Г.М. Мерсіянова – К.: Радянська школа, 1971. – 136 с.
6. Кущенко І.В. Особливості засвоєння техніко-технологічних знань розумово відсталими учнями початкових класів. / Дефектологія. – 2006 – №1 – С.26-30.
7. Кущенко І.В. Психологічні особливості засвоєння техніко-технологічних знань учнями початкових класів допоміжної школи. – Автореф. дис. ...канд. психол. наук. – К., 2007. – 22 с.
8. Ляшко В.В. Передумови становлення індивідуального стилю трудової діяльності в учнів початкових класів допоміжної школи: Автореф. дис. ... канд. псих. наук. – К., 2012. – 20 с.
9. Мерсіянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы / Г.Н. Мерсіянова. – К.: Рад. шк., 1985. – 86 с.

10. Мерсіянова Г.М. Вивчення професійної термінології на уроках праці в допоміжній школі / Дефектологія. – №1. – 1997. – С. 32-36.
11. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудова підготовка учнів допоміжної школи / Дефектологія. – №1. – 2001. – С. 45-47.
12. Мирский С.Л. Методика профессионально-трудового обучения во вспомогательной школе / С.Л. Мирский. – Просвещение, 1980. – 184 с.
13. Мирский С.Л. Трудовая подготовка учащихся и выпускников вспомогательной школы в новых экономических условиях / Дефектология. – 1994. – №4. – С. 3-8.
14. Пинский Б.И. Формирование двигательных навыков у учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика. 1977. – 128 с.
15. Профконсультаційна робота зі старшокласниками / Під ред. Б.О. Федоришина. – К.: Рад. школа, 1980. – 160 с.
16. Разуван Е.И. Формирование делового общения у учащихся старших классов вспомогательной школы. / Дефектология. – 1989. – №3. – С. 36-40.
17. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника / С.Я. Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1979. – 191 с.
18. Синев В.Н. Коррекция интеллектуальных нарушений у учащихся вспомогательной школы: Автореф. дисс. д-ра пед наук. – М.: НИИД АПН СССР, 1988. – 45 с.
19. Стадненко Н.М. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Н.М. Стадненко, Т.Д. Іляшенко, Л.В. Борщевська, А.Г. Обухівська. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 1998. – 144 с.
20. Стариченко Т.Н. Некоторые особенности экономических знаний и умений учащихся выпускных классов вспомогательной школы / Дефектология. – 1987. – №4. – С.22-27.
21. Татьянчикова І.В. Життєві орієнтації розумово відсталих старшокласників допоміжної школи // Дефектологія. 1997. – №4. – С.23-25.
22. Татьянчикова І.В. Особливості формування життєвих орієнтацій в учнів допоміжної школи. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1999. – 20 с.
23. Товстоган В.С. Готовність розумово відсталих учнів до опанування робочих професій / Дефектологія. – 2000. – №2. – С.31-33.
24. Товстоган В.С. Стан сформованості професійно важливих якостей в учнів допоміжної школи / Дефектологія. – 2001. – №1. – С. 50-54.
25. Товстоган В.С. Методичне забезпечення професійного відбору у системі трудової підготовки учнів допоміжної школи: Автореф. дис. ...канд. пед.наук. – К., 2002. – 18 с.

26. Турчинская К.М. ПрофорIENTATION во вспомогательной школе. – К.: Рад.шк., 1976 – 139 с.

27. Хохліна О.П. Розвиток у учнів допоміжної школи усвідомленості учбово-практичної діяльності на заняттях з трудового навчання // Дефектологія. – 2002. – №2. – С.8-11

28. Щербакова К.В. Формирование графических навыков как средство коррекции практических трудовых действий учащихся младших классов вспомогательной школы. Автореф. дисс. ...канд. пед. наук. – К., 1977. – 23 с.

Додаткова

1. Боровський А.Б. Система методів профориєнтації / А.Б. Боровський, Т.М. Потапенко, Г.В. Щекин. – К.: МЗУУП, 1993. – 164 с.

2. Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика. 1983. – Т. 5. – 368 с.

3. Воробйова І.І. Петриківський розпис. – Х.: Ранок, 2008.

4. Воробйова І.І. Яворівська дерев'яна іграшка. – Х.: Ранок, 2008.

5. Гіренко Н.А. Сенсорний розвиток учнів допоміжної школи в процесі трудового навчання: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. – К., 1996. – 24 с

6. Еременко И.Г. Познавательные возможности учащихся вспомогательной школы. – К.: Радянська школа, 1972. – 130 с.

7. Ібрагімова А.Р. Формування у розумово відсталих школярів умінь користуватися наочними засобами в практичній діяльності (на матеріалі трудового навчання). Автореф. дисс. канд. пед. наук. – К.: 2010. – 20 с.

8. Карцев И.Д. Физиологические критерии профпригодности подростков к разным профессиям / И.Д. Карцев, П.Ф. Халдеева, К.З. Павлович. – М.: Медицина, 1968. – 79 с.

9. Кириллова А.Г. Развитие самостоятельности учащихся вспомогательной школы в процессе конструирования швейных изделий // Дефектология. – 1986. – №3. – С.32-35.

10. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы. – К.: Радянська школа, 1978. – 88 с.

11. Корниенко А.А. Психологические особенности формирования у учащихся вспомогательной школы положительного отношения к производительному труду. Автореф. дисс. ...канд. психол. наук. – М., 1985. – 18 с.

12. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. – Славянск, 2001. – 232 с.

13. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навчально-методичний посібник / Н.Б. Адамюк, Л.Є. Андрусина, О.О. Базилевська та ін.; НАПН

України, Ін-т спец. педагогіки; За ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої, Н.О. Макарчук, В.І. Шинкаренко. – Київ, 2014. – 336 с.

Інтернет-ресурси

1. www.laboligo@yandex.ru
2. www.mon.gov.ua
3. www.ispukr.org.ua
4. www.ed.gov.ru
5. pedlib.hut.ru // pedlib.by.ru
6. kinder.ru
7. center.fio.ru/som
8. zankov.ru
9. postman.ru
10. ndce.ru/new/title.htm/
11. int-edu.ru/nachscool/
12. ito.edu.ru ito.bitpro.ru
13. fes.mto.ru
14. sputnik.mto.ru
15. suhin.narod.ru
16. childfest.ru
17. ioso/iip.net.net
18. forkids.ru
19. scenarii.ru
20. Дефектологический словарь www.defectology.ru
21. Крок: клуб працівників спеціальної освіти <http://krok.org.ua>.
22. Корекційна освіта Херсонщини <http://corr.ks.ua>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:
диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, презентації проектної діяльності, виконання самостійних завдань, творчі роботи, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі»

Укладач: доцент, кандидат педагогічних наук В.С. Товстоган

Програма вивчення навчальної дисципліни «Методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі, в якій навчаються учні з порушенням інтелектуального розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі» тісно пов'язано з такими дисциплінами: спеціальними методиками викладання шкільних дисциплін: трудового навчання, соціально-побутового орієнтування, географії, історії, природознавства, української літератури; корекційною психопедагогікою, основами теорії і спеціальної методики виховної роботи, спеціальною психологією, педагогічною психологією, блоком медичних дисциплін, зокрема, дитячою невропатологією тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Методологія викладання навчальних дисциплін для дітей з порушенням інтелектуального розвитку.
2. Окремі питання методики виховання дітей в спеціальному дошкільному навчальному закладі.
3. Окремі питання методики викладання в спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування професійно компетентного фахівця зі спеціальної освіти шляхом оволодіння ним дидактичними та методичними основами проведення занять та навчальних дисциплін у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах для забезпечення розвитку та соціалізації осіб з порушенням інтелектуального розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

1. Розкрити специфіку взаємодії педагога та дітей з порушенням інтелектуального розвитку.
2. Сформувати у студентів систему теоретичних знань і практичних навичок, необхідних вчителю-дефектологу в процесі

проведення занять (в спеціальному дошкільному закладі) та викладання навчальних дисциплін (у спеціальній школі).

3. З'ясувати труднощі засвоєння відповідних знань, умінь дітьми з порушенням інтелектуального розвитку; визначити основні корекційні прийоми та засоби щодо їх подолання.

4. Виховати звичку самостійно вдосконалювати знання та вміння в області викладання навчальних дисциплін для дітей з особливими освітніми потребами.

5. Застосовувати адекватні завданням зміст, форми, методи, засоби та прийоми роботи відповідно до віку, пізнавальних можливостей, етіології та патогенезу дітей.

6. Аналізувати, прогнозувати, здійснювати організаційно та методично навчально-виховний процес, корекційно-розвивальний вплив на розумово відсталих дітей з використанням діагностичної, інформаційно-пояснювальної, комунікативної, оцінювальної роботи, використовуючи відповідну нормативно-правову базу, програми, дидактичну, методичну літературу і практику навчання й виховання.

У процесі вивчення курсу студентам необхідно:

- отримати чіткі знання обов'язків фахівців, які забезпечують диференційоване спрямування учнів щодо існуючих у спеціальному освітньому закладі профілів трудового навчання з урахуванням потреб регіону;

- знати провідні професії економічного району, класифікації професій за галузевою ознакою, предметом праці, змістом та здійснювати їх аналіз;

- володіти навичками поділу й загальною характеристикою трудової діяльності представників професій типу "людина-людина", "людина-природа", "людина-знакова система", "людина-техніка", "людина-художній образ"; схемами аналізу змісту професій (професіограми);

- знати шляхи здобуття професії;

- вміти враховувати при виборі (підборі) професії учнем стан сформованості психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, психомоторики, емоційно-вольової сфери), особистісних якостей, особливості нервової системи;

- володіти змістом професіограм професій, яким навчають учнів; складати професіограму за описом професії в регіоні; знати шляхи отримання потрібних учням професій;

- сприяти розвитку інтересів і здібностей обстежуваного, об'єктивно оцінювати його можливості та зіставляти їх з вимогами професії, приймати обґрунтоване рішення щодо можливого вибору професії.

- виховати звичку у студентів-дефектологів самостійно вдосконалювати знання і вміння в галузі спеціальної освіти.

1.3. Після вивчення дисципліни «Методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі» студенти мають оволодіти такими компетентностями:

Методологічною

- вміння оперувати та застосовувати понятійний апарат, об'єкт, предмет, завдання, наукові методи дослідження навчальної дисципліни, використовувати міжпредметні зв'язки під час її вивчення, володіти принципами побудови науки, що вивчається. Мати чіткі уявлення про історичний аспект її становлення.

Дидактико-методичною

- знання та практичне втілення дидактичних основ викладання навчальної дисципліни: загальнодидактичних та спеціальних принципів, методів, засобів, форм навчання, змістового її наповнення відповідно до діючої програми, оволодіння методикою викладання навчального матеріалу відповідно до віку дитини, її етіології та патогенезу тощо. Знання та застосування на практиці вимог освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з особливими освітніми потребами.

Спеціально-науковою

- засвоєння методології проведення психолого-педагогічних досліджень дітей з особливими освітніми потребами, адекватне застосування методів дослідження (основних та додаткових), відбір методик, діагностичних завдань відповідно до мети дослідження, з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини, вміння розробляти об'єктивні, надійні показники та критерії її оцінювання, здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних тощо. Володіти етикою використання та застосування отриманих даних.

Інформаційною

- знання та вміння знаходити потрібну інформацію з різноманітних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її (бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронна пошта, скайп тощо).

Соціальною, що включає:

а) *соціально-культурну компетентність* – передбачає високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культури спілкування, культури професійної діяльності, організації робочого місця, дотримання правил охорони праці тощо;

б) *соціально-правову* – засвоєння прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом законів про працю тощо;

в) *комунікативну* – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) *соціально-психологічну* – здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків (колегами, дітьми, їхніми батьками): уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування, вміти уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; знаходити вирішення професійних задач у нестандартних ситуаціях тощо.

Аутокомпетентністю

- сформовані навички саморегуляції (як якості особистості), що забезпечують майбутньому педагогу здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності у вищому навчальному закладі й проявляються у формі професійної компетентності; у вміннях вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічною (особистісною)

- наявна позитивна, стійка мотивація (сформована самомотивація), професійні здібності згідно професіограми корекційного педагога; позитивна «Я-концепція», чітка професійна спрямованість, сформовані професійно важливі якості (любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості та ін.).

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- об'єкт, предмет, понятійний апарат, методи дослідження спеціальних методик навчання, як галузі педагогічної науки (корекційної психопедагогіки);

- дидактичні основи викладання навчальних дисциплін: принципи (загальні і спеціальні), методи, засоби, форми навчання: їх класифікацію та особливості використання в процесі навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами;

- дидактичні основи виховання дошкільників з особливими освітніми потребами: принципи, методи, форми організації занять, їх класифікацію;

- методичку проведення занять в спеціальному дошкільному навчальному закладі;

- мету, завдання, зміст спеціальних методик викладання навчальних дисциплін;

- структуру побудови навчального уроку залежно від дидактичної мети;

- організацію проведення самостійної підготовки у спеціальній школі;

- критерії оцінки навчальних досягнень дітей з порушенням інтелектуального розвитку
- класифікацію дітей з розумовою відсталістю (порушенням інтелекту), їх психологічну характеристику залежно від етіології та патогенезу;
- зміст, організацію та принципи побудови корекційної роботи з дітьми з порушенням інтелектуального розвитку;
- мету, завдання, зміст виховання дітей з порушенням інтелектуального розвитку залежно від віку;
- діагностику і методи визначення рівнів вихованості дітей з порушенням інтелектуального розвитку;
- особливості навчально-виховної та корекційної роботи з дітьми-сиротами (з будинку малютки) у порівнянні з дітьми із повних сімей;
- теоретичні основи спеціальної методики дошкільного виховання: задачі, спеціальні та загальнодидактичні принципи, методи, форми та зміст роботи дефектолога та вихователя в спеціальному дошкільному навчальному закладі;
- методику формування різних видів дитячої діяльності: предметної, конструювання, образотворчої, ігрової, елементів трудової діяльності, мовлення тощо;
- форми, методи співпраці з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

ВМІТИ :

- планувати, організовувати й реалізовувати пізнавальні, виховні та корекційно-розвивальні аспекти навчально-виховного процесу в спеціальному загальноосвітньому та дошкільному навчальному закладах;
- застосовувати в практичній роботі дидактичні основи побудови навчально-виховного процесу: принципи, методи, засоби, форми;
- володіти методикою проведення занять у спеціальному дошкільному навчальному закладі та уроків з дітьми з порушенням інтелектуального розвитку (в інклюзивному класі та в спеціальній школі);
- використовувати класифікацію дітей з розумовою відсталістю (порушенням інтелекту), їх психологічну характеристику для здійснення корекційної роботи;
- створювати корекційно-розвивальне середовище, здійснювати корекційну навчально-виховну роботу з урахування віку дитини; здійснювати диференційований та індивідуальний підхід на основі її діагностичного вивчення;
- володіти методикою виховання особистісних якостей у дошкільників із порушенням інтелекту з метою формування в них психологічної готовності до навчання в школі та соціальної адаптації до життя;

- здійснювати різні форми, методи виховання дітей з порушенням інтелектуального розвитку залежно від віку;
- застосовувати методи діагностичного визначення рівнів вихованості дітей з порушенням інтелектуального розвитку;
- володіти методикою формування різних видів дитячої діяльності: предметної, конструювання, образотворчої, ігрової, мовлення, ознайомлення з навколишнім; розумового, соціального, морального, фізичного, трудового, музичного виховання тощо;
- володіти методикою проведення самостійної підготовки у спеціальній школі;
- застосовувати відповідні прийоми та форми контролю навчальних досягнень дітей з порушенням інтелектуального розвитку, володіти критеріями оцінки дітей різного віку;
- здійснювати співпрацю з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, застосовуючи відповідні форми і методи.
- володіти методикою проведення педагогічного та психологічного обстежень дітей різного віку для вивчення стану сформованості навчальних досягнень, сформованості психічних функцій та особистісних якостей;
- використовувати міжпредметні зв'язки в навчально-виховному процесі з дітьми з порушенням інтелектуального розвитку.
- сприяти розвитку особистості, соціалізації дитини з порушенням інтелекту шляхом професійно-трудового визначення в умовах спеціальної школи;
- організовувати та здійснювати науково-дослідну роботу в межах професійних обов'язків у спеціальних навчальних закладах;
- планувати поурочну та виховну діяльність, володіти методикою проведення виховних заходів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин / 3,5 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Методологія викладання навчальних дисциплін для дітей з порушенням інтелектуального розвитку

Об'єкт, предмет дослідження в спеціальних методиках навчання дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Методи дослідження в спеціальних методиках навчання, як галузі педагогічної науки (корекційної психопедагогіки, олігофренопедагогіки). Зв'язок вивчення спеціальних методик навчання з іншими науками: з загальною педагогікою, корекційною психопедагогікою (олігофренопедагогікою), психологічним блоком дисциплін: спеціальною, загальною, віковою, педагогічною психологією;

медичним блоком наук: невропатологією, психіатрією, мовленнєвими та сенсорними системами та їх порушенням.

Історичний аспект становлення спеціальних методик навчання як навчальних дисциплін.

Етапи пізнавальної діяльності учнів. Необхідні умови пізнавальної діяльності школярів. Психолого-педагогічні особливості опанування досвідом мислення. Особливості сприймання і усвідомлення навчального матеріалу дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Психологічні закономірності запам'ятовування навчального матеріалу. Прийоми запам'ятовування. Система повторення вивченого матеріалу. Узагальнення та систематизація знань.

Принципи навчання на уроках навчання дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Загальні і спеціальні принципи навчання.

Проблемне навчання. Вимоги для створення проблемних ситуацій. Способи створення проблемних ситуацій. Методичні прийоми керівництва проблемним навчанням.

Ділові ігри в системі навчання і виховання дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Схема ділової гри. Основні умови проведення ділової гри.

Підготовка вчителя до уроку в спеціальній школі. Вимоги до сучасного уроку. Типи уроків за класифікаціями І.Г. Єременка, В.М.Синьова. Структура уроків трудового навчання.

Значення екскурсій в процесі навчання дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Підготовка до екскурсії. Проведення екскурсії та її підсумки.

Позакласна робота з конкретного навчального предмета учнів спеціальної школи. Робота з учнями в гуртках і групах продовженого дня. Масові форми і методи позакласної роботи: бесіди, розповіді, перегляд діафільмів, кінофільмів, презентацій, конкурси, виставки дитячих робіт; класні та загальношкільні виховні заходи тощо.

Мотивація учіння. Інтерес учня до навчальної діяльності. Пізнавальна активність учнів. Ціннісне ставлення до знань, умінь, навичок.

Контроль і врахування успішності учнів в процесі навчання. Завдання контролю і врахування успішності учнів. Вимоги до контролю і врахування успішності учнів. Види навчального контролю. Способи (методи) контролю і перевірки навчальних досягнень учнів. Критерії опанування навчальними досягненнями (компетенціями) учнями. Оцінка змістового (когнітивного) компонента навчальної діяльності: повнота, правильність, системність, узагальненість, міцність, дієвість. Оцінка практичного (поведінкового) компонента навчально-виховної діяльності: самостійність, точність (відповідність зразку чи завданню), звіт про виконану роботу, адекватність

самооцінки, відповідність часовому нормативу тощо. Оцінка мотиваційного компонента навчальної діяльності: позитивне-негативне ставлення, стійкість – тимчасовість мотивації, зовнішня – самомотивація. Ціннісно-змістовий компонент навчальної діяльності, здатність до емоційно-вольової регуляції в навчально-виховному процесі, ставлення до результату прояву предметної компетентності.

Змістовий модуль 2.

Окремі питання методики виховання дітей в спеціальному дошкільному навчальному закладі.

Спеціальна методика дошкільного виховання (СМДВ) як галузь педагогічних знань. СМДВ – наука про закономірності виховання та навчання дітей зі стійким порушенням пізнавальної сфери від народження до вступу дитини до школи.

Цілеспрямований процес виховання дітей дошкільного віку з вадами інтелекту як об'єкт СМДВ як галузі педагогічних знань. Предмет вивчення дисципліни: закономірності, суперечності стосунків, технології організації і здійснення виховного процесу, що визначають розвиток та соціалізацію особистості.

Зв'язок СМДВ з загальною та спеціальною психологією, віковою та педагогічною психологією, загальною та корекційною педагогікою, дошкільною та дошкільною олігофренопедагогікою, етнопедагогікою, сімейною та соціальною педагогікою, психофізіологією, фізіологією, генетикою, психіатрією, невропатологією.

Основні періоди становлення СМДВ, вклад Л.С.Виготського в її становлення. Перший спеціальний дошкільний заклад (1975 рік, Москва), перша програма навчання та виховання розумово відсталих дітей дошкільного віку. Перші програми для РВ дошкільників в Україні: 2000, 2013 рр.

Спеціальний дошкільний заклад: порядок комплектування та завдання. Методи дослідження СМДВ як науки. Відбір дітей в спеціальні дитячі садки. Порядок комплектування груп спеціальних (компенсаторних) дитячих садків. Положення про дошкільний навчальний заклад. Організація роботи педагогічного персоналу групи. Методи вивчення педагогічного процесу в спеціальному дошкільному закладі (СДЗ) та їх характеристика: спостереження; експеримент; бесіда; вивчення анамнезу; аналіз продуктів дитячої діяльності. Сучасні пріоритетні напрямки роботи в дошкільному навчальному закладі.

Вклад Л.С. Виготського в розвиток теорії психічного розвитку дітей з вадами інтелекту. Принципи корекційної дошкільної педагогіки (СМДВ). Актуальні проблеми спеціальної методики дошкільного виховання. Основні положення Л.С. Виготського про розвиток психічного розвитку аномальної дитини. «Ядерні» ознаки

розумової відсталості. Принципи навчання й виховання дітей з вадами інтелекту в СМДВ як галузі педагогічних знань. Характеристика принципів організації виховання та навчання в спеціальному дошкільному закладі, характеристика принципів: врахування генетичного ходу розвитку психічної діяльності нормальної дитини; єдності діагностики та корекції порушень розвитку; розвиваючого характеру навчання; врахування сензитивних періодів розвитку дитини; врахування рівня актуального рівня та зони найближчого розвитку аномальної дитини.

Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушенням інтелекту (від народження до 7 років). Загальна характеристика психічного розвитку дітей із порушенням інтелекту (від народження до 7 років). Особливості розвитку дитини з порушенням інтелекту першого року життя. Особливості розвитку дитини з порушенням інтелекту від 1 до 3 років: оволодіння ходьбою та розвиток предметних дій; формування предметної діяльності; особливості розвитку мовлення та спілкування. Особливості психічного розвитку дітей з порушенням інтелекту дошкільного віку: особливості сприйняття; розвиток перцептивних дій; формування наочно-дійового мислення; особливості наочно-образного мислення; особливості розвитку діяльності (ігрової, образотворчої, елементів трудової та навчальної діяльності); розвиток мовлення та спілкування; особливості формування передумов особистості дитини з порушенням інтелекту.

Особливості навчання дітей дошкільного віку. Складові і принципи навчально-виховного процесу в спеціальному дошкільному закладі (СДЗ). Структура педагогічного процесу в спеціальному дошкільному закладі. Закономірності педагогічного процесу. Принципи навчання дітей дошкільного віку. Особливості навчання дітей дошкільного віку. Зміст навчання дітей дошкільного віку в СДЗ.

Методи навчання розумово відсталих дошкільників. Особливості застосування словесних, наочних і практичних методів у корекційному навчанні в СДЗ. Характеристика практичних методів у процесі навчання дошкільників із вадами інтелекту. Характеристика наочних методів у процесі навчання дошкільників із вадами інтелекту. Місце словесних методів у процесі навчання дошкільників із вадами інтелекту. Принципи побудови занять у СДЗ та їх характеристика: часта зміна видів діяльності, тривалість занять; повторення програмного матеріалу; формування переносу отриманих знань чи способу дії в нові умови; ігрова форма занять.

Форми навчання розумово відсталих дошкільників. Поняття форми організації навчання. Особливості організації навчання розумово відсталих дошкільників. Необхідні дидактичні засоби навчання в СДЗ: слово, образ, дія. Класифікація форм організації

навчання дошкільників залежно від провідної діяльності: дидактична гра, екскурсія, заняття. Характеристика дидактичної гри як форми організації навчання дошкільників. Завдання та структура екскурсії як форми організації навчання дошкільників. Поняття заняття в СДЗ. Загальні характеристики заняття як форми організації навчання дошкільників: ознаки заняття; форми організованих занять в СДЗ; види занять згідно діючої програми виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку; класифікація занять залежно від дидактичної мети; організації дітей. Загальна структура заняття. Тривалість проведення занять залежно від віку дитини.

Вивчення розумово відсталих дітей (РВД) дефектологом та вихователем. Зміст їх спільної діяльності в спеціальному дошкільному закладі (СДЗ). Організація та зміст педагогічної роботи в СДЗ дефектолога та вихователя: спільне вивчення програми навчання і виховання в СДЗ, спільне складання перспективного плану роботи; спільне вивчення дітей; спільна підготовка та проведення виховних заходів; узгоджена робота з батьками дітей. Зміст вивчення дитини вихователем. Зміст вивчення дитини дефектологом. Результати дослідження дитини вихователем (зміст характеристики). Зміст вивчення дитини дефектологом. Результати дослідження дитини вихователем. Загальна характеристика роботи дефектолога з батьками в СДЗ.

Соціальне виховання розумово відсталих дошкільників. Сутність соціалізації. Основні поняття соціального виховання: соціальний розвиток, адаптація, адаптація, соціалізація, соціальна зрілість, компетентність тощо. Соціальний розвиток як результат соціального виховання. Завдання соціального виховання РВ дітей в СДЗ. Зв'язок морального і соціального виховання. Основні напрями соціального розвитку дошкільника: «Я сам», «Я та інші», «Я і навколишній світ». Роль дорослого в соціалізації дітей дошкільного віку. Фази соціалізації дитини: сім'я, дошкільний заклад, школа, ПТУ, робітничий колектив тощо. Фактори соціального виховання: спадковість, соціальне середовище, виховання. Методи соціального виховання РВ дітей. Вікові показники соціалізації дитини в дошкільному віці. Поняття «Я-образ», «Я-концепція». Критерії оцінки соціально компетентного дошкільника. Конформізм і незалежність як прояви соціальної поведінки.

Формування ігрової діяльності в розумово відсталих дошкільників. Роль іграшки та вимоги до неї для дитини з вадами психофізичного розвитку. Завдання дефектолога для втілення гри у провідний вид діяльності РВД. Зміст навчання ігровим діям РВ дітей залежно від віку дитини (згідно програми виховання). Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат. Види дидактичної гри: ігри-доручення, ігри з пошуком

предметів, ігри з відгадуванням загадок, сюжетно-рольові дидактичні ігри, ігри у фанти або в заборонений предмет. Різновиди дидактичної гри: дидактична гра і гра-заняття (гра-вправа). Педагогічне керівництво формуванням ігрової діяльності РВ дітей.

Формування продуктивних видів діяльності в РВ дошкільників. Поняття та структура продуктивних видів діяльності. Загальні завдання дефектолога в процесі формування продуктивних видів діяльності. Завдання формування образотворчої діяльності РВ дітей залежно від віку навчання в СДЗ. Завдання конструювання РВ дітей залежно від віку. Педагогічне керівництво формуванням продуктивних видів діяльності в РВ дошкільників.

Планування занять в СДЗ. Зміст та завдання розумового виховання. Структура план-конспекту заняття. Планування занять дефектологом і вихователем залежно від віку дітей. Розумовий розвиток і розумове виховання. Завдання розумового виховання дітей. Зміст і засоби розумового виховання. Заняття з ФЕМУ як засіб розумового виховання. Структура план-конспекту заняття.

Зміст та завдання фізичного виховання РВ дошкільників. Загальні та корекційні завдання фізичного виховання РВ дошкільників. Засоби фізичного виховання РВ дошкільників. Основні напрямки фізичного виховання РВ дітей згідно змісту програмного матеріалу: основні рухи, загальнорозвиваючі та коригуючі вправи, прикладні вправи, рухливі ігри та прості естафети, спортивні вправи. Виховання культурно-гігієнічних навичок.

Зміст педагогічного вивчення дефектологом РВ дитини 3-7 років життя. Зміст програми виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку. Складання зразка педагогічного вивчення дитини з 3-го по 7-й роки навчання в СДЗ (на прикладі формування елементарних математичних уявлень).

Формування способів засвоєння суспільного досвіду РВ дітьми. Роль дорослого в суспільному розвитку дитини. Сутність процесу виховання в СДЗ. Основні способи засвоєння суспільного досвіду РВ дитиною в СДЗ.: спільна діяльність, жестова інструкція, наслідування, метод проб і помилок, зразок, усна інструкція. Послідовність використання вказаних прийомів.

Формування основ особистості дошкільника з порушенням інтелекту. Зміст особистісно-зорієнтованого підходу у корекційно-виховному процесі спеціального дошкільного закладу. Особливості формування моральних норм поведінки в дошкільників з порушенням інтелекту. Умови формування в дошкільника моральної поведінки. Зміст корекційної роботи дефектолога по формуванню в дошкільників моральних уявлень та моральних почуттів. Характер колективних взаємостосунків дітей у групі спеціального дошкільного закладу. Формування в дитини з порушенням інтелекту цілеспрямованої

діяльності. Завдання трудового виховання дитини в спеціальному дошкільному закладі. Загальні умови формування особистості дитини дошкільного віку з вадами інтелекту.

Підготовка дітей з порушенням інтелекту до школи. Зміст поняття «психологічна готовність дитини до школи». Значення основних компонентів психологічної готовності дітей до школи: розумової, мотиваційної, емоційно-вольової, готовності до спілкування з однолітками та з учителями. Розумова готовність дошкільника до навчання в школі. Сформованість основних видів діяльності – важлива передумова засвоєння шкільної програми. Роль загальних інтелектуальних умінь для навчання в школі. Значення емоційно-вольової сфери в підготовці дошкільника до школи. Умови, що забезпечують всебічну підготовку дитини до школи.

Змістовий модуль 3.

Окремі питання методики викладання в спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі

Завдання і зміст вивчення навчальних дисциплін у молодших класах спеціальної школи. згідно Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2013 № 607.

Загальний зміст та завдання вивчення навчальних дисциплін у спеціальній школі: української мови, соціально-побутового орієнтування, математики, фізики, побутової хімії, природознавства, географії, історії, трудового навчання, образотворчого мистецтва.

Окремі питання методики викладання соціально побутового орієнтування. Зміст програми СПО. Принципи побудови програми. Основні структурні розділи програми: особиста гігієна, догляд за одягом та взуттям, технологія приготування кулінарних страв, культура поведінки, догляд за житлом, транспорт, торгівля, родинна та родинні стосунки, засоби зв'язку, медична допомога; установи, організації, підприємства; бюджет родини, працевлаштування. Вимоги до знань і вмінь учнів. Практична спрямованість занять з СПО. Основні методи навчання: практичні вправи, екскурсії, бесіди, наочні засоби, технологічні картки, сюжетно-рольові ігри, моделювання реальних ситуацій. Типи та структура уроків з СПО. Вимоги до оснащення кабінетів СПО. Структура підручника з соціально-побутової орієнтації. Індивідуальні та колективні форми організації практичних робіт. Значення інструктажів з правил безпеки під час занять. Дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Методичні особливості вивчення окремих розділів дисципліни.

Окремі питання спеціальної методики викладання історії. Зміст історичної пропедевтики. Методика формування історичних уявлень,

фактів, образів. Класифікація історичних фактів, використання її вчителем на уроці історії. Методика вивчення історичної теорії: понять, причино-наслідкових зв'язків, тенденцій історичного розвитку. Класифікація історичних понять. Підготовка вчителя до уроку історії та особливості його проведення.

Окремі питання спеціальної методики викладання природничих наук: географії, природознавства, фізики, побутової хімії.

Окремі питання спеціальної методики викладання математики. Зміст пропедевтичного (дочислового) періоду навчання математики. Методика викладання перших чотирьох концентрів. Методика вивчення геометричного матеріалу і дробів.

Окремі питання спеціальної методики викладання образотворчого мистецтва.

Сутність процесу виховання в спеціальній школі. Мета, завдання виховної роботи в допоміжній школі. Поняття методики виховної роботи як педагогічної науки. Її категорії та поняття. Причини, що ускладнюють виховний процес розумово відсталих дітей. Критерії ефективності виховного процесу. Загальні відомості про особистість дитини допоміжної школи (інтернату). Нормативно-правова база виховного процесу в спеціальному навчальному закладі, його завдання та зміст.

Принципи та методи виховної роботи в спеціальній школі. Сутність поняття "принцип виховання" в навчально-педагогічній літературі. Характеристика основних принципів виховної роботи в спеціальній школі, їх реалізація. Поняття методу та прийому в виховній роботі. Характеристика методів формування суспільних норм поведінки учнів. Зміст методів формування громадської свідомості. Сутність застосування в виховних технологіях методів стимулювання. Форми виховної роботи в допоміжній школі. Взаємозв'язок методів виховання (принципів, засобів), їх класифікація.

Аналіз пояснювальної записки та зміст програми виховної роботи у молодших класах спеціальної школи. Аналіз пояснювальної записки до програми виховної роботи в 1-4 класах допоміжної школи. Зміст виховної роботи в 1-4 класах допоміжної школи. Характеристика основних змістових ліній програми. Завдання виховної роботи в молодших (1-4) класах допоміжної школи. Програма виховної роботи в 1-4 класах спеціальної школи, її зміст та структура. Розвиток і корекція основних психічних процесів; основні вимоги до знань та вмінь учнів 1-4 класів (в аспекті виховної роботи). Календарне та щоденне планування виховної роботи в молодших класах спеціальної школи.

Аналіз пояснювальної записки та змісту програми виховної роботи у старших класах спеціальної школи. Аналіз пояснювальної записки до програми виховної роботи в 5-10 класах допоміжної школи. Зміст

виховної роботи в 5-10 класах допоміжної школи. Характеристика основних змістових ліній програми.

Методика виховання особистості учня, формування колективу учнів у допоміжній школі. Складання характеристики на колектив класу. Особливості формування класного колективу в допоміжній школі. Основні характеристики дитячого колективу. Етапи розвитку дитячого колективу. Співпраця дорослих і дітей. Організація колективної діяльності. Методики вивчення класного колективу. Складання характеристики на учня допоміжної школи, її зміст. Завдання педагогічної діагностики особистості учня спеціальної школи. Вихованість учня та його критерії. Основні етапи та методи вивчення особистості учня (попереднє ознайомлення, спостереження, природній експеримент, бесіда, метод узагальнення незалежних характеристик). Особливості стосунків учнів у колективі. Обстеження умов життя та діяльності учня в сім'ї.

Характеристика колективу, особливості його формування в умовах спеціальної школи (інтернату). Схема складання характеристики на колектив класу класним керівником допоміжної школи. Форма та зміст планування виховної роботи в допоміжній школі.

Позакласна виховна робота в допоміжній школі. Особливості позакласної виховної роботи в допоміжній школі. Форми позакласної виховної роботи в спеціальному навчальному закладі. Її основні завдання. Зміст позакласної виховної роботи в допоміжній школі. Особливості виховної роботи зі старшокласниками допоміжної школи. Місце художньої самодіяльності в виховній роботі учнів з обмеженими пізнавальними можливостями. Засоби фізичного, естетичного, морального, правового, трудового виховання в позакласній діяльності учнів. Сутність індивідуального підходу у виховній роботі вчителя-дефектолога (вихователя).

Виховний вплив колективної роботи на розвиток учнівського колективу та формування особистості в колективі. Гра як засіб виховної роботи з учнями. Педагогічне стимулювання, переконання, спілкування учнів спеціальної школи в позаурочній виховній роботі.

Методика організації самостійної підготовки в допоміжній школі. Сутність індивідуального підходу в процесі виховання розумово відсталих дітей.

Методика роботи вчителя-дефектолога з батьками школяра. Специфічні обов'язки (завдання) допоміжної школи по відношенню до батьків. Шляхи їх досягнення. Організаційні форми спільної діяльності сім'ї та допоміжної школи. Її змістовне наповнення. Пропаганда педагогічних знань як одне із важливих завдань допоміжної школи. Приблизні змістові цикли занять із батьками. Корекція помилок виховання учнів у сім'ї. Психотерапевтична робота з сім'єю.

Вихователь – центральна особа, через яку здійснюється корекційно-виховний вплив на сім'ю учня допоміжної школи. Завдання та форми роботи вихователя з батьками дитини.

3. Рекомендована література

Основна до 1 модуля:

1. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності. – К.: Рад. шк., 1988. – 128 с.
2. Бондар В.І. Спеціальна освіта в Україні: погляди в майбутнє. – К., 2004 (1)
3. Висоцька А.М. Комунікативні вміння як фактор виробничої адаптації розумово відсталих старшокласників / Дефектологія – №1. – 1997. – С.13-18.
4. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В. Воронковой. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 416 с.
5. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе: Психолого-педагогическое исследование – М.: Просвещение, 1969. – 216 с.
6. Єременко І.Г., Мерсіянова Г.М. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. – К.: Рад. шк., 1971. – 136 с.
7. Мерсіянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы. – К.: Рад. шк., 1985. – 86 с.
8. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту. – К, 2007 (25)
9. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності. – Кам'янець-Подільській, 2014 (10)
10. Пинский Б.И. Формирование двигательных навыков у учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика. 1977. – 128 с.
11. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника. – М.: Просвещение, 1979. – 191 с.
12. Синев В.Н. Коррекция интеллектуальных нарушений у учащихся вспомогательной школы: Автореф. дисс. д-ра пед наук. – М.: НИИД АПН СССР, 1988. – 45 с.
13. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Ч 1,2. – К, 2007 (2)
14. Стадненко Н.М., Іляшенко Т.Д., Борщевська Л.В., Обухівська А.Г. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. – К.-Подільський: Абетка, 1998. – 144 с.
15. Тат'янчикова І.В. Життєві орієнтації розумово відсталих старшокласників допоміжної школи // Дефектологія. 1997. – №4. – С.23-25.

16. Хохліна О.П. Розвиток у учнів допоміжної школи усвідомленості учбово-практичної діяльності на заняттях з трудового навчання // Дефектологія. – 2002. – №2. – С.8-11.

Основна до 2 модуля:

1. Блеч Г.О. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма ознайомлення з навколишнім, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / Г.О. Блеч. – К.: 2012. – 96 с.

2. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6 т. – 5 т. / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1983.

3. Войлокова Е.Ф., Андрухович Ю.В., Ковалева Л.Ю. Сенсорное воспитание дошкольников с интеллектуальной недостаточностью / Е.Ф. Войлокова, Ю.В. Андрухович, Л.П. Ковалева. – СПб.: Каро, 2005. – 164 с.

4. Возрастная и педагогическая психология // Под. ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.

5. Гаврилушкина О.П. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников / О.П. Гаврилушкина, Н.Д. Соколова – М., 1985. – 274 с.

6. Гаврилушкина О.П. Обучение конструированию в дошкольных учреждениях для умственно отсталых детей / О.П. Гаврилушкина – М., 1991. – 73 с.

7. Гладченко І.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з ігрової діяльності, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / І.В. Гладченко. – К.: 2012. – 112 с.

8. Дошкольное воспитание аномальных детей. Книга для учителя и воспитателя // Под. ред. Л.П. Носковой. – М., 1993. – 85 с.

9. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? / Ілляшенко Т.Д. – К.: Початкова школа, 2003. – 128с.

10. Карпова Е.В. Дидактические игры в начальный период обучения / Е.В. Карпова – Ярославль.: Академия развития, 1997. – 240 с.

11. Катаева А.А. Дошкольная олигофренопедагогика / А.А. Катаева, И.А. Стребелева. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 208 с.

12. Катаева А.А., Стребелева Е.А. Дидактические игры и упражнения в обучении дошкольников с отклонениями в развитии / А.А. Катаева, Е.А. Стребелева. – М.: ВЛАДОС, 2001.

13. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст) / Е.М. Мастюкова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – 304 с.

14. Математическая подготовка детей в дошкольных учреждениях. / Р.Л. Березина, В.В. Данилова, Т.Д. Рихтерман и др. – М.: Просвещение, 1987. – 175 с.
15. Программа виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку. – К.: "ЛДЛ", 2000. – 120 с.
16. Проскура С.В., Іцебицька Я.К. Як учити найменших / С.В. Проскура, Я.К. Іцебицька – К.: Рад.школа, 1982. – 85 с.
17. Скворцова В.О. Социальное воспитание детей с отклонениями в развитии / В.О.Скворцова. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. – 160 с.
18. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник // За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.
19. Стребелева Е.А. Психолого-педагогическая диагностика нарушений развития детей раннего и дошкольного возраста / Е.А. Стребелева. – М.: ВЛАДОС, 2008.
20. Стребелева Е.А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии / Е.А. Стребелева. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 184 с.
21. Трикоз С.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з сенсорного виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / С.В.Трикоз. – К., 2012. – 112с.
22. Трофимова Н.М. Основы специальной педагогики и психологии / Н.М. Трофимова, С.П. Дуванова. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.
23. Чеботарьова О.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з трудового виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / О.В. Чоботарьова. – К.: 2012. – 112 с.
24. Чурай А.Л., Ведернікова Н.В., Кваріані І.А. / Психолого-педагогічна діагностика дошкільників з порушеннями інтелекту: методичний посібник / за ред. С.В.Полещук. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 216 с.

Додаткова до 2 модуля:

1. Венгер Л.А., Тимохина Э.Г., Венгер Н.Б. Воспитание сенсорной культуры ребенка от рождения до 6 лет. – М., 1988.
2. Воспитание аномальных детей дошкольного возраста // Под ред. Н.Г. Морозовой – М., 1978.
3. Екжанова Е.А., Стребелева Е.А. Программа для дошкольных образовательных учреждений компенсирующего вида. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание дошкольников с нарушением интеллекта. – М., 2010. – 208 с.

4. Екжанова Е.А., Стребелева Е.А. Методика педагогического обследования детей с умственной недостаточностью // Дефектология. – 2007. – №6.
5. Кононенко О.Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини // Дошкільне виховання. – 1999. – № 5.
6. Лазуренко С.Б., Половинкина О.Б. Педагогические технологии в системе комплексной реабилитации недоношенных детей // Дефектология. – 2003. – №4.
7. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст). – М.: ВЛАДОС, 1997.
8. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав, 2006.
9. Стребелева Е.А. Формирование мышления у детей отклонениями в развитии. – М., 2008. – 184 с.
10. Стребелева Е.А., Браткова М.В. Варианты индивидуальной программы воспитания и коррекционно-развивающего обучения ребенка раннего возраста с психофизическими нарушениями // Дефектология. – 2000. – №5.
11. Стребелева Е.А., Мишина Е.А. Педагогическое сопровождение семьи, воспитывающей ребенка раннего возраста с отклонениями в развитии. – М., 2010.
12. Ткачева В.В. К вопросу о создании системы психолого-педагогической помощи семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии // Дефектология. – 1999. – №3.
13. Чурай А.Л., Ведернікова Н.В., Кваріані І.А. Психолого-педагогічна діагностика дошкільників з порушеннями інтелекту: методичний посібник / за ред. С.В. Полещук. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 216 с.
14. Эстетическое воспитание в детском саду. – М., 1985.

Основна до 3 модуля:

1. Програми для допоміжної школи Виховна робота 1-4 класи – К., 2004. – 32 с.
2. Програми для допоміжної школи Виховна робота 5-10 класи – К., 2012. – 49 с.
3. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності. – К.: Радянська школа, 1987. – 128 с.
4. Вержиховська О.М. Вивчення моральних якостей у дітей з вадами розумового розвитку // Дефектологія. – 2000. – №2. – С.42-46.
5. Висоцька А.М. Організація позакласної виховної роботи в спеціальних навчальних закладах для дітей з розумовою відсталістю (5-10 класи): Методичні рекомендації / А.М. Висоцька. – К.: 2012. – 106 с.

6. Висоцька А.М. Основні завдання, форми і методи громадянського виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів // Дефектологія. – 2005. – № 3. – С. 29-34.
7. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-ти томах. Основы дефектологии / Под ред. Т.А.Власовой. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 5. – 368 с.
8. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В.Воронковой. – М.: Школа-пресса, 1994. – 416 с.
9. Дмитрієва І.В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: Монографія. – Слов'янськ, 2008. – 373 с.
10. Еременко И.Г. Олигофренопедагогика. – М.: Просвещение, 1988. – 96 с.
11. Козленко Н.А. Физическое воспитание учащихся вспомогательной школы. – К.: Рад. шк., 1987. – 112 с.
12. Кот М.З. Теорія і методика виховної роботи: Навчальний посібник. – К.: Видав. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 216 с.
13. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: Учебное пособие. – Донецк: ТОВ Лебидь, 2002. – 327 с.
14. Методика воспитательной работы: Учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л.А. Байкова, Л.К. Гребенкина, О.В. Еремкина и др.; Под ред. В.А. Сластенина. – М.: ИЦ Академия, 2004. – 144 с.
15. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: КПНУ імені І. Огієнка, 2014. – 260 с.
16. Миронова С.П., Матвеева М.П. Статеве виховання. Моральна підготовка учнів допоміжної школи до сімейного життя // Методичний посібник для вчителів і вихователів. – Кам'янець-Подільський, 2000. – 30 с.
17. Миронова С.П., Матвеева М.П. Реалізація індивідуального підходу до дітей з вадами інтелекту: Методичні рекомендації. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 28 с.
18. Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу) України для дітей з вадами або (та) розумового розвитку // В збірнику законодавчих та нормативних актів про освіту. – Вип. 2. – К., 2008.
19. Синев В.Н. Особенности воспитания социально-нормативного поведения учащихся вспомогательной школе // Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В. Воронковой. – М.: Школа-Пресс, 1994. – С. 278-297.

Додаткова для 3 модуля (педагогічний блок):

1. Андреева С.В. Помощь в самореализации людям с особыми потребностями. – Псков, 1998.
2. Баудиш В. Сущность коррекционно–воспитательной работы во вспомогательной школе. // Дефектология. 1978. – №3. – С.42-54.
3. Вайзман Н.П. Психомоторика умственно отсталых детей. – М., 1997.
4. Водзинский Д.И. Семейно-бытовая культура. – Минск, 1981. – 114с.
5. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе: Пособие для учителей и студентов дефектологических факультетов / Под ред. В.В.Воронковой. М., 1994.
6. Выготский Л.С. О связи между трудовой деятельностью и интеллектуальным развитием ребенка // Дефектология. – 1976. – №6. – С.5-14.
7. Дробот Л.С, Мерсіянова Г.М. Соціально-побутове орієнтування учнів допоміжної школи / Л.С.Дробот, Г.М. Мерсіянова. – К.: Освіта, 1992. – 67с.
8. Дробот Л.С., Видрич Н.І. Соціально-побутове орієнтування для вчителів та учнів допоміжної школи / Л.С.Дробот, Н.І.Видрич. – К.: ІСДО, 1995. – 89с.
9. Єременко І.Г., Мерсіянова Г.М. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. – К.: Рад.школа, 1971. – 136 с.
10. Єременко І.Г. Олигофренопедагогика. – К.: Вища школа, 1985. – 326 с.
11. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции / В.А.Липа. – Донецк: Лебідь, 2000. – 319 с.
12. Маллер А.Р. Ребенок с ограниченными возможностями // Книга для родителей. – М., 1996.
13. Методичні рекомендації до занять із соціально-побутової орієнтації у 5-9 класах допоміжної школи / Л.С. Дробот. – К.: ІСДО, 1994. – 112с.
14. Методические указания к занятиям СБО во вспомогательной школе// Дефектология, 1985 №4; 1987 №2; 1989 №3.
15. Пинский Б.И. Формирование двигательных навыков учащихся вспомогательной школы. "Педагогика", 1977. – 175с.
16. Програма з соціально-побутового орієнтування 5-10 класи допоміжної школи. – К., 2004. – 31с.
17. Психологические проблемы коррекционной работы во вспомогательной школе / Под ред. Ж.И.Шиф, В.Г.Петровой, Т.Н.Головиной. – М., 1980.

18. Раку А.И. Социально бытовая адаптация и трудовая адаптация выпускников в школе на первом этапе их самостоятельной жизни / А.И.Раку. – Дефектология. – 1979. – №5. – С. 43-47.

Додаткова для 3 модуля (виховний блок):

1. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2004. – 231 с.

2. Дитина: Методичні рекомендації програми виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2003. – 214 с.

3. Еременко И.Г. Познавательные возможности учащихся вспомогательной школы. – К.: Рад.шк., 1972. – 130 с.

4. Ібрагімова А.Р. Формування у розумово відсталих школярів умінь користуватися наочними засобами в практичній діяльності (на матеріалі трудового навчання). Автореф. дисс. канд. пед. наук. – К.: 2010. – 20 с.

5. Игра дошкольника / Под ред. С.Л. Новоселовой. – М.: Просвещение, 1989. – 119 с.

6. Колесник І.П., Кравець Н.П. Робота з розумово відсталими дітьми-сиротами: навч. посібник. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2010. – 98 с. (1)

7. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы / Н.Л. Коломинский. – К.: Рад.шк., 1978. – 88 с.

8. Коррекционно-развивающее обучение: Организационно-педагогические аспекты. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 136 с.

9. Косаковская Е.А. Игрушка в жизни ребенка / Е.А. Косаковская. – М., 1980.

10. Котляр В.Ф. Изобразительная деятельность дошкольников / В.Ф. Котляр. – К., 1986. – 83 с.

11. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции / В.А. Липа. – Славянск, 2001. – 232 с.

12. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навчально-методичний посібник / Н.Б. Адамюк, Л.Є. Андрусина, О.О. Базилевська та ін.; НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; За ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої, Н.О. Макарчук, В.І. Шинкаренко. – Київ, 2014. – 336 с.

Інтернет-ресурси

1. www.laboligo@yandex.ru
2. www.mon.gov.ua
3. www.ispukr.org.ua
4. www.ed.gov.ru
5. pedlib.hut.ru // pedlib.by.ru
6. kinder.ru

7. center.fio.ru/som
8. zankov.ru
9. postman.ru
10. ndce.ru/new/title.htm/
11. int-edu.ru/nachscool/
12. ito.edu.ru ito.bitpro.ru
13. fes.mto.ru
14. sputnik.mto.ru
15. suhin.narod.ru
16. childfest.ru
17. iosoiip.net.net
18. forkids.ru
19. scenarii.ru
20. Дефектологический словарь www.defectology.ru
21. Крок: клуб працівників спеціальної освіти <http://krok.org.ua>.
22. Корекційна освіта Херсонщини <http://corr.ks.ua>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, діагностичні обстеження, написання план-конспектів занять, планування виховної роботи, підготовка доповідей, презентацій, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Спецметодика професійного відбору та профорієнтації»

Укладач: доцент, кандидат педагогічних наук В.С. Товстоган

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Спецметодика професійного відбору та профорієнтації» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є спецметодика професійного відбору та профорієнтації учнів з порушенням інтелектуального розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: Спеціальна методика професійного відбору та профорієнтації тісно пов'язана з такими дисциплінами: спеціальними методиками викладання шкільних дисциплін: трудового навчання, соціально-побутового орієнтування, корекційною психопедагогікою, основами теорії і спеціальної методики виховної роботи, спеціальною психологією, педагогічною психологією, блоком медичних дисциплін, зокрема, дитячою невропатологією тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Методологічні і теоретичні питання професійної орієнтації.
2. Теоретичні аспекти спецметодики професійного відбору та профорієнтації учнів з порушенням інтелектуального розвитку.
3. Практика професійного відбору та профорієнтації учнів з порушенням інтелектуального розвитку.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування професійно компетентного фахівця зі спеціальної освіти шляхом оволодіння ним спеціальною методикою професійного відбору та профорієнтації для здійснення адекватного професійного визначення вихованців з порушенням інтелектуального розвитку у спеціальній загальноосвітній школі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- знання базових понять, структури системи профорієнтації в школі; необхідних професійно важливих та особистісних якостей, здібностей, які забезпечують молодій людині оптимальний вибір з обраного трудового профілю навчання;
- адекватне застосування мети, змісту, методів, засобів, форм проведення профорієнтаційної роботи, як засобу професійного визначення учнів з порушенням інтелектуального розвитку;

- впровадження в практику роботи школи формулу вибору професії;

- володіння методикою проведення діагностичного обстеження учнів з метою вивчення стану сформованості професійно важливих якостей і здібностей у школярів;

- вміння співпрацювати з батьками в аспекті професійної орієнтації та оптимального професійного вибору (підбору) їхній дитині;

- використання міжпредметних зв'язків, корекційно-розвивальних занять для розвитку та корекції професійно важливих якостей, загальних та спеціальних здібностей у молоді з психофізичними порушеннями.

У процесі вивчення курсу студентам необхідно:

- отримати чіткі знання обов'язків фахівців, які забезпечують диференційоване спрямування учнів щодо існуючих у спеціальному освітньому закладі профілів трудового навчання з урахуванням потреб регіону;

- знати провідні професії економічного району, класифікації професій за галузевою ознакою, предметом праці, змістом та здійснювати їх аналіз;

- володіти навичками поділу й загальною характеристикою трудової діяльності представників професій типу "людина-людина", "людина-природа", "людина-знакова система", "людина-техніка", "людина-художній образ"; схемами аналізу змісту професій (професіограми);

- знати шляхи здобуття професії;

- вміти враховувати при виборі (підборі) професії учнем стан сформованості психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, психомоторики, емоційно-вольової сфери), особистісних якостей, особливості нервової системи;

- володіти змістом професіограм професій, яким навчають учнів; складати професіограму за описом професії в регіоні; знати шляхи отримання потрібних учням професій;

- сприяти розвитку інтересів і здібностей обстежуваного, об'єктивно оцінювати його можливості та зіставляти їх з вимогами професії, приймати обґрунтоване рішення щодо можливого вибору професії;

- виховати звичку у студентів-дефектологів самостійно вдосконалювати знання і вміння в галузі спеціальної освіти.

1.3. Після вивчення дисципліни «Спецметодика професійного відбору та профорієнтації» студенти мають оволодіти такими компетентностями:

Методологічною

- вміння оперувати та застосовувати понятійний апарат, об'єкт, предмет, завдання, наукові методи дослідження навчальної

дисципліни, використовувати міжпредметні зв'язки під час її вивчення, володіти принципами побудови дисципліни, що вивчається. Мати чіткі уявлення про історичний аспект її становлення та перспективи розвитку.

Дидактико-методичною

- знання та практичне втілення дидактичних основ викладання навчальної дисципліни: загальнодидактичних та спеціальних принципів, методів, засобів, форм навчання, змістового її наповнення відповідно до діючої програми, оволодіння методикою викладання навчального матеріалу відповідно до віку дитини, її етіології та патогенезу тощо. Знання та застосування на практиці вимог освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з особливими освітніми потребами.

Спеціально-науковою

- засвоєння методології проведення психолого-педагогічних досліджень дітей з особливими освітніми потребами, адекватне застосування методів дослідження (основних та додаткових), відбір методик, діагностичних завдань відповідно до мети дослідження, з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дитини, вміння розробляти об'єктивні, надійні показники та критерії її оцінювання, здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних тощо. Володіти етикою використання та застосування отриманих даних.

Інформаційною

- знання та вміння знаходити потрібну інформацію з різноманітних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її (бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронна пошта, скайп тощо).

Соціальною, що включає:

а) *соціально-культурну компетентність* – оволодіння високим рівнем професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культури спілкування, культури професійної діяльності, організації робочого місця, дотримання правил охорони праці тощо;

б) *соціально-правову* – засвоєння прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом законів про працю тощо;

в) *комунікативну* – опанування сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) *соціально-психологічну* – здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків (колегами, дітьми, їхніми батьками): уміння орієнтуватися в соціальних

ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування, вміти уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; знаходити вирішення професійних задач у нестандартних ситуаціях тощо.

Аутокомпетентністю

- сформовані навички саморегуляції (як якості особистості), що забезпечують майбутньому педагогу здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності у вищому навчальному закладі й проявляються у формі професійної компетентності; у вміннях вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічною (особистісною)

- наявна стійка, позитивна мотивація до виконання відповідних професійних функцій, сформована самомотивація, професійні здібності – згідно вимог професіограми корекційного педагога; позитивна «Я-концепція», чітка професійна спрямованість, сформовані професійно важливі якості (любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості та ін.).

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- базові поняття, структуру системи професійної орієнтації в школі; необхідні професійно важливі та особистісні якості, здібності, що забезпечують молодій людині оволодіння обраним профілем трудового навчання;

- мету, зміст, методи, засоби, форми проведення профорієнтаційної роботи в школі, їх диференціацію залежно від віку учня, його етіології та патогенезу;

- формулу вибору професії учнем;

- обов'язки фахівців, які забезпечують диференційоване спрямування учнів щодо існуючих у спеціальному освітньому закладі профілів трудового навчання;

- зміст професіограми, психограми,

- структуру діагностичного обстеження учня залежно від віку, профілю трудового навчання згідно вимог професіограм професій, що вивчаються в школі;

- форми співпраці з батьками щодо здійснення профорієнтаційної роботи в школі залежно від віку дитини;

- знати провідні професії економічного району, класифікації професій за галузевою ознакою, предметом праці, змістом та здійснювати їх аналіз;

- шляхи здобуття професії, потреби регіону в актуальних професіях;

- психологічні особливості учнів, які навчаються в спеціальному навчальному закладі, та засоби їх корекції;
- знати вимоги професій до людини, передбачених програмами для спеціальних шкіл; особливості праці представників професій типу "людина-людина", "людина-природа", "людина-техніка", "людина-знакова система", "людина-художній образ";
- необхідні професійно важливі якості для тієї чи іншої професії і способи їх розвитку в учнів;
- особливості й закономірності побудови навчально-виховного процесу щодо осіб з психофізичними вадами розвитку.

ВМІТИ.

- адекватно, залежно від віку, етіології та патогенезу учнів, використовувати мету, зміст, методи, засоби, форми проведення профорієнтаційної роботи, як засобу професійного визначення учнів з порушенням інтелектуального розвитку;
- володіти методикою проведення діагностичного обстеження учнів для вивчення стану сформованості професійно важливих якостей і здібностей у школярів та здійснення на цій основі профвідбору (профпідбору) учнів;
- застосовувати в навчальному процесі формулу вибору професії учнем;
- володіти навичками поділу й загальною характеристикою трудової діяльності представників професій типу "людина-людина", "людина-природа", "людина-знакова система", "людина-техніка", "людина-художній образ"; схемами аналізу змісту професій (професіограми);
- враховувати при виборі (підборі) професії учнем стан сформованості психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, психомоторики, емоційно-вольової сфери), особистісних якостей, особливості нервової системи;
- співпрацювати з батьками в аспекті професійної орієнтації та оптимального професійного вибору (підбору) їхньою дитиною;
- використовувати міжпредметні зв'язки, корекційно-розвивальні заняття для розвитку та корекції професійно важливих якостей, загальних та спеціальних здібностей у молоді з психофізичними порушеннями.
- здійснювати корекційно-розвивальну роботу, що передбачає пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток учнів;
- визначати і розвивати інтереси й здібності в учнів у навчально-виховному процесі спеціальної школи;
- приймати обґрунтоване рішення щодо вибору (підбору) професії учнем (учню) з урахуванням його інтересів, медичних, психологічних рекомендацій, спілкування з його батьками;

- аналізувати в динаміці стан сформованості складових професійно-трудової компетентності учнів та здійснювати відповідну корекційно-розвивальну роботу;
- організовувати та здійснювати науково-дослідну роботу в межах професійних обов'язків у спеціальних навчальних закладах;
- планувати поурочну та виховну діяльність, володіти методикою проведення виховних заходів, зокрема з профорієнтації;
- забезпечувати тісний зв'язок виховних профорієнтаційних заходів з практикою трудового навчання.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Методологічні і теоретичні питання професійної орієнтації

Історичний аспект становлення профорієнтації. Мета і завдання профорієнтаційної роботи в школі на сучасному етапі розвитку суспільства в Україні. Питання теорії та методології професійної орієнтації. Поняття профорієнтації. Закономірності і принципи профорієнтації. Профорієнтаційна робота як система. Основні складові системи профорієнтації: професійна просвіта (разом із профінформуванням, профпропагандою і профагітацією), професійна діагностика, професійне консультування, профвідбір (підбір), соціально-професійна адаптація, професійне виховання. Форми і методи профорієнтаційної роботи: бесіди, екскурсії, гуртки, ділові ігри, написання рефератів, зустрічі з робітниками різних професій тощо. Критерії ефективності профорієнтаційної роботи вчителів у школі: професійна сталість. Катamnестичні дослідження. Їх зміст та завдання.

Професійна орієнтація в процесі трудової підготовки учнів з порушенням інтелектуального розвитку.

Зміст трудового і професійного навчання в школі – важливий засіб професійної орієнтації. Зміст та завдання вивчення трудового навчання в молодших і старших класах. Складання перспективного плану розподілу матеріалу з профорієнтації до кожного заняття. Завдання з профорієнтації в молодших класах.

Формула вибору професії. Значення правильного вибору професії для особистості і суспільства. Формула вибору професії (“хочу”, “можу”, “маю”, “треба”). Образ «Я» та «Я-концепція» у професії. Типові помилки при виборі професії.

Поняття професіограми. Професіограма як джерело інформації про професію. Схема аналізу професії і побудови професіограми. Ознайомлення зі змістом професії. Психограма – психологічний портрет професії.

Поняття про психічні процеси, індивідуальні особливості та їх місце в трудовій діяльності людини. Темперамент і професія. Роль психічних процесів, індивідуальні особливості у трудовій діяльності людини. Пам'ять, увага в професії. Емоції та почуття в житті людини, емоційні стани. Воля, вольові якості, саморегуляція.

Інтереси, нахили, їх роль при виборі професії. Визначення нахилів.

Здібності і вибір професії. Ринок праці. Закономірності і тенденції сучасного ринку праці. Трудові права громадян.

Інтерактивні форми профорієнтаційного навчання студентів. Профорієнтаційна гра «прибульці». Дискусія «Як побороти внутрішнього саботажника?» Тренінг «Мої сильні та слабкі сторони». Дискусія «Шлях до майбутньої професії». Розвиток і саморозвиток особистості.

Професійна придатність. Класифікації професій. Життєвий шлях людини. Професії типу “людина – природа”. Професії типу “людина – людина”. Професії типу “людина-техніка”. Професії типу “людина-знакова система” і “людина-художній образ”. Визначення здібностей до них.

Шляхи здобуття професії. Особиста професійна перспектива.

Захист професії. Життєва компетентність особистості. Соціальна, комунікативна та полікультурна компетентності. Їх сутність та актуальність.

Вивчення індивідуальних особливостей школярів з метою профконсультації. Особливості предметів праці та їх вимоги до людини. Види профконсультації: довідкова, діагностична, формуюча, медична.

Індивідуальні особливості школярів і шляхи їх вивчення. Диференційно-діагностичний опитувальник (ДДО). Методики вивчення професійно важливих школярів за типами професій. Методика вивчення рівня розвитку технічного мислення. Методика виявлення та оцінки просторових уявлень у старшокласників. Методика виявлення рівня спостережливості. Методика виявлення та оцінки комунікативних і організаторських нахилів школярів («Методика КОН-1»). Методика дослідження оперативної пам'яті учнів. Методика «Числові ряди». Методика орієнтації школярів на художньо-естетичні цінності. Методика визначення ступеня сформованості творчих здібностей.

Профконсультаційна карта. Її призначення, складові частини. Результати анкетування і тестування учнів. Висновки консультанта.

Проблемне навчання. Вимоги для створення проблемних ситуацій. Способи створення проблемних ситуацій. Методичні прийоми керівництва проблемним навчанням.

Ділові ігри в системі трудового виховання. Схема ділової гри. Основні умови проведення ділової гри.

Змістовий модуль 2.

Теоретичні аспекти спецметодики професійного відбору та профорієнтації учнів з порушенням інтелектуального розвитку

Позакласна робота з трудового виховання учнів спеціальної школи. Масові форми і методи позакласної роботи: бесіди, розповіді про трудову діяльність дорослих; зустрічі з робітниками різних професій, випускниками школи; перегляд діафільмів, кінофільмів, презентацій, присвячених різним професіям; конкурси з виготовлення виробів учнями (іграшок, костюмів, народних промислів, наочних посібників), виставки дитячих робіт; ремонт шкільного обладнання, підручників; класні та загальношкільні виховні заходи з профорієнтації; посадка дерев, квітів тощо.

Мотивація учіння. Інтерес учня до навчальної діяльності. Пізнавальна активність учнів.

Контроль і врахування успішності учнів на уроках трудового навчання. Завдання контролю і врахування успішності учнів. Вимоги до контролю і врахування успішності учнів. Види навчального контролю. Способи (методи) контролю і перевірки навчальних досягнень учнів. Критерії опанування навчальними досягненнями (компетенціями) учнями. Зміст когнітивного компонента: повнота, правильність, системність, узагальненість, міцність, дієвість. Практичний (поведінковий): самостійність, точність (відповідність зразку чи документації), звіт про виконану роботу, адекватність самооцінки, відповідність часовому нормативу. Мотиваційний компонент: позитивне-негативне ставлення, стійкість – тимчасовість мотивації. Ціннісно-змістовий компонент, здатність до емоційно-вольової регуляції процесу і результату прояву трудової (професійно-трудова) компетентності. Види карток-завдань. Критерії оцінки тестового контролю знань. Пам'ятка учителю для проведення контролю і оцінки знань учнів.

Особливості профорієнтації в спеціальній школі. Професійна визначення школярів з вадами інтелекту, як кінцева мета і результат профорієнтаційної роботи. Планування профорієнтаційної роботи в школі. Профпропаганда, профінформування, профконсультація, профадаптація – важливі складові профорієнтаційної роботи. Завдання і зміст використання її складових залежно від віку: в молодших, старших класах. Зміст педагогічного і психологічного вивчення учнів для профпідбору. Зміст роботи класного керівника молодших і старших класів, психолога, бібліотекаря, вчителя трудового навчання, медичних фахівців з профорієнтації. Обладнання кабінету, куточка з профорієнтації в школі. Професіограми

спеціальностей, яким навчають учнів спеціальної школи: кравець, вишивальниця, в'язальниця, столяр, слюсар, озеленювач (працівник зеленого господарства). Тематика, форми позакласних виховних заходів з профорієнтації, екскурсії на виробництво. Зміст профорієнтаційної роботи з батьками учнів, випускниками школи.

Змістовий модуль 3.

Практика професійного відбору та профорієнтації учнів з порушенням інтелектуального розвитку.

Завдання і зміст трудового навчання у старших класах спеціальної школи. Нові Державні освітні стандарти про компетентність як нову якість оцінки діяльності загальноосвітніх середніх і спеціальних шкіл. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2013 № 607, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392.

Оцінка стану мотиваційного компонента в процесі трудової діяльності учнів. Необхідність формування в учнів таких якостей особистості як працелюбність, акуратність, старанність, справедливість, сумлінність, ініціативність, відповідальність. Оцінка мотиваційного компонента у навчальній діяльності за показниками – сила емоційно-мотиваційного ставлення до діяльності, стійкість емоційної забарвленості мотивації (позитивної, негативної, невизначеної, індіферентної).

Емоційно-вольова саморегуляція учнем процесу діяльності і поведінки, як свідоме регулювання людиною своєї поведінки і діяльності. Показники саморегуляції: ініціативність, характеристики діяльності (енергічність, інтенсивність, результати активності), позитивне ставлення до діяльності (сумлінність, інтерес, допитливість), самостійність, усвідомленість діяльності, вольові властивості особистості (наполегливість, рішучість, витримка, здатність чинити опір відволікаючим впливам, доведення дорученої справи до кінця, готовність долати об'єктивні перешкоди на шляху до мети), цілеспрямованість, творчість діяльності.

Готовність до прояву професійно-трудової компетентності учнем, як захопленість учнем професією, прагнення його до професійного росту, саморозвитку, вдосконалення досвіду професійної діяльності (мотиваційний аспект); висока реалістична самооцінка, спілкування, енергічність (за Є.О. Клімовим); позитивні «Я-концепція», риси характеру, спрямованість стосовно обраної діяльності; наявність певних знань, умінь з обраної професії.

Прийоми діяльності дефектолога для реалізації компетентнісного підходу на уроках трудового навчання: використання міжпредметних зв'язків (із математикою, соціально-побутовим орієнтуванням, природознавством, географією, фізикою, побутовою хімією тощо); розширення профілів підготовки учнів (до 3-4, з урахуванням потреб регіонального ринку праці); організація взаємозв'язку гурткової роботи та трудового навчання у школі, інтеграція суспільно корисної продуктивної праці і професійно-трудоного навчання; реалізація в процесі трудового навчання принципів соціальної значущості праці, диференційованості та доступності її змісту, відповідності трудовим можливостям учнів, системність в організації особистісно орієнтованого освітньо-реабілітаційного процесу (медична, психологічна, трудова реабілітація); підвищення вимогливості дефектологом до власної педагогічної, психологічної культури і компетенцій, безперервна освіта і самоосвіта, педагогічна майстерність; застосування таких форм роботи на уроках: методу проектів (на етапі закріплення, узагальнення знань і вмінь), вирішення ситуаційних завдань, моделювання реальних ситуацій, організація праці учнів на основі колективної форми (бригада, ланка, група та ін.), поопераційний розподіл обов'язків між учнями з подальшим їх кооперуванням; формування професійно важливих особистісних якостей і рис характеру: працьовитості, наполегливості, самостійності, орієнтованості в завданні, самоконтролю, дисциплінованості, свідомого дотримання вимог охорони праці, адекватної оцінки виконаної роботи, колективізму, чесності, ціннісного ставлення до результатів своєї діяльності та праці інших, власного здоров'я, висловлювання думки стосовно можливих варіантів виконання завдання тощо.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності. – К.: Рад. шк., 1988. – 128 с.
2. Висоцька А.М. Комунікативні вміння як фактор виробничої адаптації розумово відсталих старшокласників / Дефектологія – №1. – 1997. – С.13-18.
3. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / Под ред. В.В. Воронковой. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 416 с.
4. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе: Психолого-педагогическое исследование – М.: Просвещение, 1969. – 216 с.
5. Єременко І.Г., Мерсіянова Г.М. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. – К.: Рад. шк., 1971. – 136 с.

6. Кущенко І.В. Особливості засвоєння техніко-технологічних знань розумово відсталими учнями початкових класів. / Дефектологія. – 2006. – №1. – С.26-30.
7. Кущенко І.В. Психологічні особливості засвоєння техніко-технологічних знань учнями початкових класів допоміжної школи. – Автореф. дис. ...канд. психол. наук. – К., 2007. – 22 с.
8. Ляшко В.В. Передумови становлення індивідуального стилю трудової діяльності в учнів початкових класів допоміжної школи: Автореф. дис. ...канд. псих. наук. – К., 2012. – 20 с.
9. Мерсиянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы. – К.: Рад. шк., 1985. – 86 с.
10. Мерсиянова Г.М. Вивчення професійної термінології на уроках праці в допоміжній школі / Дефектологія. – №1. – 1997. – С. 32-36.
11. Мерсиянова Г.М. Професійно-трудова підготовка учнів допоміжної школи / Дефектологія. – №1. – 2001. – С. 45-47.
12. Мирский С.Л. Методика профессионально-трудового обучения во вспомогательной школе. – Просвещение, 1980. – 184 с.
13. Мирский С.Л. Трудовая подготовка учащихся и выпускников вспомогательной школы в новых экономических условиях / Дефектология. – 1994. – №4. – С. 3-8.
14. Пинский Б.И. Формирование двигательных навыков у учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика. 1977. – 128 с.
15. Профконсультаційна робота зі старшокласниками / Під ред. Б.О. Федоришина. – К.: Рад. школа, 1980. –160 с.
16. Разуван Е.И. Формирование делового общения у учащихся старших классов вспомогательной школы. / Дефектология. – 1989. – №3. – С. 36-40.
17. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника. – М.: Просвещение, 1979. – 191 с.
18. Синев В.Н. Коррекция интеллектуальных нарушений у учащихся вспомогательной школы: Автореф. дисс. д-ра пед наук. – М.: НИИД АПН СССР, 1988. – 45 с.
19. Стадненко Н.М., Іляшенко Т.Д., Борщевська Л.В., Обухівська А.Г. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. – К.-Подільський: Абетка, 1998. – 144 с.
20. Стариченко Т.Н. Некоторые особенности экономических знаний и умений учащихся выпускных классов вспомогательной школы / Дефектология. – 1987. – №4. – С.22-27.
21. Татьянчикова І.В. Життєві орієнтації розумово відсталих старшокласників допоміжної школи // Дефектологія. – 1997. – №4. – С.23-25.

22. Тат'янчикова І.В. Особливості формування життєвих орієнтацій в учнів допоміжної школи. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1999. – 20 с.
23. Товстоган В.С. Готовність розумово відсталих учнів до опанування робочих професій / Дефектологія. – 2000. – №2. – С.31-33.
24. Товстоган В.С. Стан сформованості професійно важливих якостей в учнів допоміжної школи / Дефектологія. – 2001. – №1. – С. 50-54.
25. Товстоган В.С. Методичне забезпечення професійного відбору у системі трудової підготовки учнів допоміжної школи: Автореф. дис. ...канд. пед.наук. – К., 2002. – 18 с.
26. Турчинская К.М. Профорієнтація во вспомогательной школе. – К.: Рад.шк., 1976 – 139 с.
27. Хохліна О.П. Розвиток у учнів допоміжної школи усвідомленості учбово-практичної діяльності на заняттях з трудового навчання // Дефектологія. – 2002. – №2. – С.8-11
28. Щербакова К.В. Формирование графических навыков как средство коррекции практических трудовых действий учащихся младших классов вспомогательной школы. Автореф. дисс. ...канд. пед. наук. – К., 1977. – 23 с.

Додаткова

1. Аванесов В.О. Профессии в жизни человека // Школа и производство. – 1985. – № 2. – С. 57-58.
2. Боровський А.Б., Потапенко Т.М., Щекин Г.В. Система методів профорієнтації. – К.:МЗУУП, 1993. – 164 с.
3. Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика. 1983. – Т. 5. – 368 с.
4. Гіренко Н.А. Сенсорний розвиток учнів допоміжної школи в процесі трудового навчання: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. – К., 1996. – 24 с.
5. Гильбух Ю.З. Что такое техническое мышление // Школа и производство. – 1990. – № 3. – С. 20-24.
6. Гриншпун С.С. Интересы и склонности при выборе профессии // Школа и производство. – 1985. – № 6. – С. 53-58.
7. Еременко И.Г. Познавательные возможности учащихся вспомогательной школы. – К.: Рад.шк., 1972. – 130 с.
8. Ібрагімова А.Р. Формування у розумово відсталих школярів умінь користуватися наочними засобами в практичній діяльності (на матеріалі трудового навчання). Автореф. дисс. канд. пед. наук. – К.: 2010. – 20 с.
9. Карцев И.Д. Физиологические критерии профпригодности подростков к разным профессиям / И.Д. Карцев, П.Ф. Халдеева, К.З. Павлович. – М.: Медицина, 1968. – 79 с.

10. Кириллова А.Г. Развитие самостоятельности учащихся вспомогательной школы в процессе конструирования швейных изделий // Дефектология. – 1986. – №3. – С.32-35.
11. Кулагин Б.В. Основы профессиональной диагностики / Б.В.Кулагин. – Л., 1984. – 136 с.
12. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы / Н.Л. Коломинский. – К.: Рад.шк., 1978. – 88 с.
13. Корниенко А.А. Психологические особенности формирования у учащихся вспомогательной школы положительного отношения к производительному труду. Автореф. дисс. ...канд. психол. наук. – М., 1985. – 18 с.
14. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции / В.А. Липа. – Славянск, 2001. – 232 с.
15. Маришук В.Л. Методика психодиагностики в спорте / В.Л. Маришук, Ю.М. Блудов, В.А. Плахтиенко, Л.К. Серова. – М., 1984.
16. Павлютенков Е.М. Профессиональная ориентация учащихся / Е.М. Павлютенков. – К., 1983. – 84 с.
17. Павлютенков Е.М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе: Метод. рекомендации для руководителей общеобразовательных школ / Е.М. Павлютенков. – Запорожье, 1987.
18. Павлютенков Е.М. Формирование мотивов выбора профессии. – К., 1980.
19. Профконсультационная работа со старшекласниками / Под ред. Б.А.Федоришина. – К.: Рад. шк., 1980. – С. 39-53.
20. Профессиональная работа со старшекласниками / Под ред. Б.А. Федоришина. – К., 1980.
21. Прошицкая Е.Н. Использование учебных заданий при изучении раздела “Выбор профессии” // Школа и производство. – 1988. – № 6. – С. 13-17.
22. Прошицкая Е.П., Сизов А.Н. Внимание, память // Школа и производство. – 1989. – № 6. – С. 20.
23. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навчально-методичний посібник / Н.Б. Адамюк, Л.Є. Андрусина, О.О. Базилевська та ін.; НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; За ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої, Н.О. Макаручк, В.І. Шинкаренко. – Київ, 2014. – 336 с.
24. Профессиональная ориентация учащихся / А.Д. Сазонов, В.Д. Симоненко, В.С. Аванесов, Б.И. Бухалов; под ред. А.Д. Сазонова. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с.
25. Система профориентационной работы со старшекласниками / Под ред. Б.А.Федорошина. – К.: Рад. шк., 1988. – 34 с.

26. Чистякова С.Н. Классификация профессий // Школа и производство. – 1985. – № 5. – С.35-36.

Інтернет-ресурси

1. www.laboligo@yandex.ru
2. www.mon.gov.ua
3. www.ispukr.org.ua
4. www.ed.gov.ru
5. pedlib.hut.ru // pedlib.by.ru
6. kinder.ru
7. center.fio.ru/som
8. zankov.ru
9. postman.ru
10. ndce.ru/new/title.htm/
11. int-edu.ru/nachscool/
12. ito.edu.ru
13. fes.mto.ru
14. sputnik.mto.ru
15. suhin.narod.ru
16. childfest.ru
17. ioso/iip.net.net
18. forkids.ru
19. scenarii.ru
20. Дефектологический словарь www.defectology.ru
21. Крок: клуб працівників спеціальної освіти <http://krok.org.ua>.
22. Корекційна освіта Херсонщини <http://corr.ks.ua>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, діагностичні обстеження, написання план-конспектів занять, планування виховної роботи, підготовка доповідей, презентацій, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Спецметодика викладання фізичної культури і основ здоров'я»

Укладач: викладач Л.М. Фроленкова

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Спецметодика викладання фізичної культури і основ здоров'я» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є професійно-педагогічна діяльність корекційних педагогів з теорії і практики фізичного виховання в системі спеціальної освіти, формування в них практичних вмінь і навичок вибору і застосування оптимальних методів і прийомів корекційної роботи, яка спрямована на корекцію порушень загальної і мілкої моторики, вдосконалення рухової сфери дітей з порушенням інтелектуального розвитку; виховання у студентів творчого підходу до проблеми фізичного виховання і збереження здоров'я, а також формування професійно-значущих якостей особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: Спецметодика викладання фізичної культури і основ здоров'я тісно пов'язана з такими дисциплінами: анатомія, фізіологія, психофізіологія фізичне виховання, психологія, спеціальна психологією, корекційна психопедагогіка, невропатологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні та практичні засади формування фізично активної дитини з психофізичними вадами.
2. Теоретичні та практичні засади формування понять про здоровий спосіб життя.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування знань і практичних навичок у студентів з основ здоров'я та фізичного виховання учнів спеціальних шкіл, розкрити потенційні можливості фізичного виховання в корекції порушень інтелектуального і фізичного розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- сформуванню у студентів уявлення про професійну діяльність спеціаліста в галузі фізичної культури та основ здоров'я;
- сформуванню у студентів теоретичні та практичні знання з дисципліни та вміння використовувати їх на практиці;

- розширити об'єм знань про використання корекційних методик в напрямку реабілітації та адаптації до соціального середовища дітей з порушенням психофізичного розвитку;
- сприяти розвитку методичних вмінь в організації занять фізичної культури та основ здоров'я;
- сформування у майбутніх фахівців готовність до реалізації методик навчання в галузі фізичної культури та основ здоров'я в системі спеціальної освіти.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Спец методика фізичного виховання та основи здоров'я».

Методологічна компетентність:

- вміння володіти понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх на практиці;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- історичний аспект вивчення викладання шкільних дисциплін «Фізична культура» та «Основи здоров'я» у спеціальній школі;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами при викладанні шкільних дисциплін «Фізична культура» та «Основи здоров'я» в спеціальній загальноосвітній школі;
- володіння спеціальною методикою навчання і виховання учнів спеціальної школи на уроках «Фізичної культури» та «Основи здоров'я» різних вікових груп;
- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення занять в спеціальній школі.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження рівня фізичного розвитку дітей з психофізичними вадами;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;
- уміння підбирати спеціальні методики роботи та корекції фізичного й розумового розвитку на уроках «Фізичної культури» в спеціальній школі;

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків учнів з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні завдання щодо реалізації навчальних і корекційно-розвиваючих програм в навчанні дітей з особливими освітніми потребами фізичного виховання та основ здоров'я;

- вимоги до організації корекційно-розвиваючої середовища з фізичного виховання та основ здоров'я;

- особливості структури порушень, а також потенційні можливості учнів спеціальних шкіл;

- основи соціально-педагогічної діяльності;

- орієнтуватись на гуманізацію процесу фізичного виховання дітей з психофізичними вадами;

- володіти методами психолого-педагогічного дослідження, технологіями педагогічного проектування;

- володіти прийомами рефлексивного та критичного мислення;
- особливості й закономірності побудови навчально-виховного процесу в закладах освіти дітей з вадами психофізичного розвитку;
- володіти поняттями з фізичного виховання такими як: «спорт», «фізична культура», «фізичний розвиток», «фізична підготовленість», «рухові здібності», «рухові якості», «загальна фізична підготовленість», «сила», «швидкість», «гнучкість», «спритність», «швидкісно-силові якості»;
- володіти поняттями з основ здоров'я такими як: «здоровий спосіб життя», «здорове харчування», «основи безпеки життєдіяльності», «безпека руху пішохода», «безпека у громадському транспорті», «екологічні проблеми природного середовища», «пожежна безпека», «довкілля», «криміногенні обставини», «шкідливі звички», «гігієна статевих стосунків», «психічне та фізичне насилля над особистістю».
- методи та прийоми психолого-педагогічного впливу та засоби корекції виховання та навчання шляхом фізичної культури;
- знати основні проблеми навчання, виховання та корекції дітей з психофізичними вадами засобами фізичного виховання на Україні;
- передовий досвід викладання фізичного виховання та основ здоров'я в спеціальних навчальних закладах;
- особливості формування соціальної компетентності дітей з психофізичними вадами шляхом використання знань з основ здоров'я та фізичного виховання.

ВМІТИ :

- організувати навчально-корекційну роботу з фізичного виховання та основ здоров'я в закладі освіти де перебуває дитина з спеціальними освітніми потребами;
- виявляти індивідуальні фізичні особливості дітей та надавати психолого-педагогічну допомогу;
- розвивати фізичні навички дітей з вадами розвитку;
- здійснювати психолого-педагогічний супровід батьків з питань фізичного виховання та основ здоров'я дітей с особливими освітніми потребами;
- вибирати та застосовувати оптимальні й ефективні технології з фізичного розвитку дітей з психофізичними вадами та умови для розвитку їхніх знань з безпеки життєдіяльності;
- діагностувати різні види фізичних порушень дітей з вадами розвитку та проводити профілактику й корекцію відхилень;
- організовувати практично зорієнтовану діяльність дітей зі спеціальними освітніми проблемами в напрямку здорового способу життя та фізичної активності;

- взаємодіяти з вихователями, педагогами, психологом та батьками для надання допомоги дітям з розвитку та корекції фізичних здібностей;

- організувати та скоординувати різні види діяльності учнів спеціальних навчальних закладів з питань збереження власного життя та здоров'я;

- поглибити в учнів знання про власне здоров'я, фізичний розвиток, необхідність ведення здорового способу життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини з навколишнім природним середовищем;

- удосконалити в учнів спеціальної школи життєво необхідні уміння та навички, вміння використовувати їх у навчальній та повсякденній діяльності;

- створювати мотивацію учнів щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я, вдосконалення фізичної, соціальної, психічної і духовної складових здоров'я;

- сприяти усвідомленню учнями цінності життя і здоров'я, значущості здорового і безпечного способу життя;

- розширювати функціональні можливості організму учня шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей;

- готувати учнів до забезпечення власної безпеки та безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1.

Організаційно-методичний базис уроків фізичного виховання в учнів з психофізичним вадами.

Класифікація порушень фізичного розвитку і рухових здібностей розумово відсталих школярів. Порушення фізичного розвитку учнів спеціальної школи. Порушення в розвитку рухових здібностей. Порушення координаційних здібностей. Відставання в розвитку рухових якостей. Виявлення рівня фізичного і рухливого розвитку.

Паспорт здоров'я учня. Основні види оцінки фізичного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами. Паспорт здоров'я учня як варіант довгострокової систематизації даних про здоров'я учня.

Зміст адаптивного фізичного виховання учнів з порушенням інтелекту. Умови до організації адаптивного фізичного виховання. Соціальні передумови форм організації фізичного виховання. Фізіологічні передумови організації фізичного виховання в спеціальній школі. Основні задачі і зміст адаптивного фізичного виховання.

Урок – як основна форма занять в структурі адаптивного фізичного виховання. Педагогічні вимоги до уроку фізкультури в спеціальній школі. Розв'язанні освітніх, виховних і корекційних задач уроків фізкультури. Типи уроків фізкультури. Засоби організації учнів на уроках фізкультури. Особливості організації і проведення уроків в початкових, середніх та старших класах спеціальної загальноосвітньої школи.

Засоби фізичного виховання учнів спеціальної школи. Програма з фізичної культури. Характеристика розділів програми. Особливості фізичного виховання учнів спеціальної школи на різних вікових етапах. Загальна характеристика засобів фізичного виховання та їх комплексне використання. Фізичні вправи як основний засіб розвитку і корекції рухової сфери. Класифікація фізичних вправ.

Основні види оцінки фізичного здоров'я учнів спеціальної школи. Поняття «фізичний статус», «рухові вміння», «рівень психомоторного розвитку», «вікові особливості розвитку рухів». Основний напрямок визначення рівня фізичної і рухової активності учнів спеціальної школи. Характеристика і аналіз методик вивчення рівня рухової активності дитини. Оцінка моторного розвитку як показник зрілості центральної нервової системи.

Корекційно-розвиваючі технології в навчанні руховим навичкам і розвитку фізичних здібностей дітей з порушенням інтелекту. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня в спеціальній школі. Виховне і оздоровче значення заходів: гімнастика до занять, фізкультхвилинки на уроках, ігри та вправи на перервах. Роль вчителя в організації і проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів.

Лікувальна фізкультура в системі корекційно-педагогічної роботи як основний засіб подолання психомоторних порушень в учнів з порушенням інтелекту. Основні напрямки корекційної роботи вдосконаленню моторного розвитку. Принципи комплектації підгруп. Засоби нормалізації фізичного і рухового статусу. Співвідношення методів і методичних прийомів при навчанні рухів. Активізація інтелектуального розвитку засобами фізичного виховання ті ЛФК.

Позакласна і класна робота по фізичному вихованню учнів спеціальної школи. Значення та основні задачі позакласної роботи по фізичному вихованню та спорту. Зміст і форми роботи. Методика організації занять в групі подовженого дня. Рухові і спортивні ігри на прогулянці. Динамічний час його задачі і зміст. Змагання з елементами спортивної діяльності, фізкультурні свята. Дотримання правил техніки безпеки. Фізичне виховання в родині.

Зміст і організація роботи з ЛФК з дітьми з вадами різного генезу. Зміст, організація та особливості роботи з ЛФК та фізкультури з дітьми з порушенням опорно-рухового апарату. Особливості фізичного

розвитку дітей з порушенням зору та слуху. Основі напрямки роботи з розвитку фізичної активності з дітьми з порушенням зору та слуху. Організація роботи з фізичного розвитку дітей з раннім дитячим аутизмом.

Змістовий модуль 2.

Концептуальні засади методики навчання «Основ здоров'я» в системі спеціальної освіти.

Методика навчання «основ здоров'я» як навчальна дисципліна у фаховій підготовці майбутніх корекційних педагогів. Предмет, завдання та структура дисципліни «Основи здоров'я». Методологічні основи викладання основ здоров'я. Зв'язок з іншими дисциплінами. Методи досліджень. Статус і нормативно-правові засади предмета «Основи здоров'я». Поняття змісту валеологічної освіти. Напрямки розвитку валеологічної освіти. Державні нормативні документи, які відображають зміст валеологічної освіти. Аналіз навчальної програми з «Основ здоров'я» для 1-5 класів. Вимоги до підручників та посібників з "Основ здоров'я".

Особливості формування основ здорового способу життя у дітей з психофізичними вадами. Холістична модель здоров'я. Базові поняття курсу: здоровий спосіб життя, безпечна поведінка, здоров'язбережувальна компетентність. Базові принципи формування здорового способу життя дітей і молоді. Психовалеологічні аспекти корекційної та рекреаційної роботи в спеціальній школі. Міжнародний досвід навчання основам здорового способу життя дітей з особливими освітніми потребами.

Методика вивчення розділу «Людина і здоров'я», «Здоровий спосіб життя». Фізичне здоров'я. Безпечне використання природних факторів (вода, сонце, повітря) і дарів природи для оздоровлення організму та профілактики захворювань. Основні поняття про способи та правила загартування. Особливості купання у морі (великі хвилі, сильні поверхові та підводні течії), в річці (повноводній, гірській), у ставку (обривчасте слизьке дно, водорості, забруднене дно, дамби), озері (стояча вода, виділення газів). Правила поведінки на воді. Способи порятунку потерпілих на воді.

Зміст і методичні рекомендації, щодо вивчення розділу «Здорове харчування». Значення використання якісних продуктів для збереження здоров'я. Основні продукти харчування для «будування» здорового організму (фрукти та овочі, хліб і крупи, молочні та м'ясні продукти). Вітаміни та їх роль для зростання, розвитку дитячого організму. Додаткові продукти (цукерки, чіпси тощо). Дари природи (гриби, ягоди). Особливості збирання дарів природи.

Методика вивчення розділу «Основи безпеки життєдіяльності». Безпека руху пішохода. Перехід дороги обладнаними пішохідними

переходами та на необладнаних місцях. Транспортний потік. Пошук безпечної дистанції в транспортному потоці між автомобілями. Перехід дороги з трамвайними коліями. Знаки. Дорожня розмітка. Небезпечний вантаж. Вантаж, що виступає. Рух біля залізничних колій. Облаштування залізничного переїзду. Правила поведінки біля залізничних колій. Перехід залізниці. Безпека у громадському транспорті. Безпека конструкцій громадського транспорту. Правила поведіння у транспортному засобі, у тому числі переповненому. Біля зупинки. Посадка у громадський транспорт, що відходить. Особливості посадки та висадки з трамваю, зупинка якого знаходиться посеред вулиці. Дії при ДТП. Засоби допомоги пасажиром, що знаходяться у громадському транспорті: знаки безпеки та інформації, аварійні (запасні) виходи чи люки, вогнегасники, аптечка водія та правила користування ними. Дії пасажиром при ДТП (зіткнення з автомобілем, перекидання, пожежа, падіння в воду).

Зміст і методичні рекомендації, щодо вивчення розділу «Екологічні проблеми природного середовища». Взаємозв'язок людини і природи. Глобальні природні екологічні кризи (геологічні процеси, космічні явища, стихійні лиха). Кризи, що викликані діяльністю людини (спустошення земель, знищення лісів, забруднення води, повітря, землі, зсуви, селі, руйнування будівель, затоплення, порушення родючості ґрунтів). Наслідки, до яких призводить нерозумне використання природних багатств. Важливість дій людей по збереженню та відновленню природи. Пожежна безпека. Умови виникнення пожеж: наявність джерела вогню, повітря і горючих матеріалів (речей). Неможливість виникнення пожежі за відсутності одного з цих факторів.

Методика вивчення розділу «Захист життя та гідності людини». Життя людини, його цінність та неповторність. Поняття людської гідності. Турбота держави про життя дитини. Дитина в автономній ситуації. Дії, за наслідками яких дитина може опинитися у закритому обмеженому просторі (меблі, холодильник, підвал, дах, схованки в снігу, землі, піску). Небезпека використання відкритого вогню у обмеженому просторі. Попередження (передбачення) надзвичайних ситуацій та правила поведіння під час їх виникнення. Способи повідомлення про своє місцезнаходження. Дії свідків надзвичайної ситуації щодо її попередження або усунення. Криміногенні обставини. Приватна та державна власність. Посягання на життя, майно, дім, особисті речі. Правила поведінки при зустрічах з шахраями (ігри в карти, кості тощо), крадіями. Участь у злочинах та їх негативні наслідки для неповнолітніх. Кримінальна відповідальність за скоєні злочини. Захист потерпілих з боку держави.

Зміст і методичні рекомендації, щодо вивчення розділу «Шкідливі звички». Як становляться курцями та алкозалежними (ствердження

свого «Я», вплив реклами, друзів, родини та інші чинники, які можуть призвести до шкідливих звичок). Паління та зловживання алкоголем – причина виникнення захворювань, зниження імунітету. Причини поширення обсягу виготовлення різних тютюнових та алкогольних виробів та їх реклами. Курці – потенційні порушники правил пожежної безпеки, які провокують виникнення пожеж у будинках (будівлях), квартирах, лісі, степу.

Методика вивчення розділу «Гігієна статевих стосунків». Статеві відносини. Сексуальні збочення. Проституція. Наслідки статевих відносин. Особливості наслідків ранніх статевих відносин. Незапланована вагітність. Природні методи регуляції зачаття. Профілактика хвороб. Венеричні хвороби. ВІЛ-інфекція, СНІД, венеричні захворювання, шляхи їх розповсюдження, способи і засоби профілактики. Типові наслідки відповідних хвороб для людини та її нащадків. Психічне та фізичне насилля над особистістю. Сексуальна образа (сексуальний контакт без згоди) і відповідальність за нього. Поведінка, що може спровокувати сексуальне насилля. Способи захисту від ґвалтівника.

3. Рекомендована література

Основна

1. Азарян Р.Н. Обучение слепых и слабовидящих детей правильной ходьбе. – М.: Просвещение, 1989.
2. Байкина Н.Г. Физическое воспитание в школе для глухих. – М.: Сов.спорт, 1991.
3. Балбенко С. Основи здоров'я та фізичної культури : метод. посіб. для вчителів / С. Балбенко. – Х. : Скорпіон, 2004. – 96 с. – (Предметний тиждень).
4. Бартошук І. Здоров'язбережувальні компетентності на уроках основ здоров'я / І. Бартошук // Здоров'я та фізична культура. – 2014. – № 22 (310). – С. 4–7.
5. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. Богданова // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 9. – С. 6-7.
6. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т. Є. Бойченко // Основи здоров'я і фізична культура. – 2008. – № 11–12. – С. 6–7.
7. Бутко Г.А. Физическое воспитание детей с задержкой психического развития. – М.: Книголюб, 2006. – 144 с.
8. В.М.Мозговой Развитие и коррекция двигательных функций учащихся с нарушением интеллекта в процессе физического воспитания. – Монография. – М., 2004. – 292 с.

9. В.М.Мозговой Уроки физической культуры в 1-4 классах специальной (коррекционной) школе VIII вида. – М.: Просвещение, 2008.
10. Вайзмван П.П. Психомоторика умственно отсталых детей. – М.: Владос, 1999.
11. Васьков Ю. Концепція розвитку фізичного виховання в загальноосвітніх школах / Ю. Васьков // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – № 6. – С. 1, 3-5.
12. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок : методичний посібник для педагога-тренера. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан», 2012. – 208.
13. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Основи здоров'я. 6 клас: Посібник для вчителя. – К.: Алатон, 2006. – 200 с.
14. Всесвітній день здоров'я – 7 квітня // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 9. – С. 19-20.
15. Глазырина Л.Д., Овсянкин В.Н. Методика физического воспитания. – М.: Владос, 1999.
16. Горащук В. Теоретичні підходи до формування культури здоров'я школярів / В. Горащук // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 5. – С. 58-61.
17. Гриньова М.В. Методика викладання валеології. – Полтава: АСМІ, 2001. – 155 с.
18. Дмитриев А.А. Коррекционно-педагогическая работа по развитию двигательной сферы учащихся с нарушением интеллектуального развития / Учеб. пособие. – Москва – Воронеж, 2004.
19. Дмитриев А.А. Организация двигательной активности умственно отсталых детей. – М., 1991.
20. Дмитриев А.А. Физическая культура в специальном образовании.: Учеб. пособ. Для вузов. – М.: Владос, 2002.
21. Єдинак Г. Фізична культура в школі: молодому спеціалісту: навч.-метод. посіб. / Г. Єдинак, П. Плахтій, Ю. Яценюк; худож. Л. Галаманжук. – Кам'янець-Поділ., 2000. – 305 с.
22. Єресько О. Методичні рекомендації щодо вивчення предмета «Основи здоров'я» / О. Єресько // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – № 6. – С. 13-15.
23. Єресько О. Особливості змісту шкільного предмета «Основи здоров'я» / О. Єресько // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 2. – С. 56-59.
24. Здоровьеформирующее физическое развитие. Развивающие двигательные программы для детей 5-6 лет. – М.: Академия, 2001.
25. Кожухова Н.Н. Воспитатель по физкультуре в дошкольном учреждении.

26. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Наказ МОН України від 21.07.2004 № 605.

27. Лист МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» [Режим доступу]: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6119->.

28. Мозговой В.М. Развитие двигательных возможностей учащихся с нарушением интеллекта в процессе физического воспитания., М.,Олиа-Пресс, 2001. с.255-258. Пособие для вузов. – М.: Академия, 2002.

29. Основи здоров'я: Підручник для 3-го кл. загальноосв. навч. закл. / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. Страшко. – К.: Видавництво «Ала тон», 2013. – 160 с.

30. Основи здоров'я: підручник для 4-го кл. загальноосв. навч. закл. / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. Страшко. – К.: Видавництво «Алатон», 2015. – 148 с.

31. Основи здоров'я. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи. [Режим доступу]: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.

32. Погорелова Л. В. Особливості викладання основ здоров'я в умовах модернізації сучасної освіти / Л. В. Погорелова – Миколаїв : ОППО, 2016. – 60 с.

33. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. – К., 2004. – 192 с.

34. Профілактика ВІЛ/СНІДу серед учнівської молоді (специвипуск)// Здоров'я та фізична культура. – 2015. – № 19–20. – 39 с.

35. Сливка Л. Теоретико-методичні аспекти викладання валеології та основ безпеки життєдіяльності в початковій школі: [навч.-метод. посіб.] / Лариса Сливка. – Івано-Франківськ: НАІР, 2012. – 204 с.

36. Степаненкова Э.Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка. – М.: Академия, 2001.

37. Физическое воспитание детей с отклонениями в развитии. – Красноярск, 1991.

38. Черник Е. С. Физическая культура во вспомогательной школе. – М.: Учебная литература, 1997. – 320 с.

39. Черник Е.С. Двигательные возможности учащихся вспомогательной школы. – М., 1992.

40. Шапкова Л.В. Частні методики адаптивної фізическої культури. – М.: Советский спорт, 2003. – 464 с.

41. Шебеко, В.Н. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста / В.Н. Шебеко. – Минск: Вышэйшая школа, 2013. – 288 с.

Додаткова

1. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. – М., 1987. – 63 с.
2. Андросчук Н. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості) / Н. Андросчук, М. Андросчук. – Т. : Підруч. і посіб., 2006. – 160 с.
3. Василенко, Л. Проект паспорту кабінета «Основи здоров'я та безпеки» : зб. нормат. док. з питань формув. основ здоров'я та безпеки: метод. посіб. для вчителів / Л. Василенко. – Х. : Скорпіон, 2006. – 204 с. – (Кабінет здоров'я в школі).
4. Запрошуємо до діалогу : посіб. для підлітків 11-14 рр. / ред. М. Зубченко. – К. : Богдана, 2003. – 127 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://arr.chnu.edu.ua/handle/123456789/184>
2. <http://mon.gov.ua>.
3. <http://pidruchniki.ws>.
4. <http://pidruchnyk.com.ua>.
5. <http://www.ranok.com.ua/info-osnovi-zdorovya-3-klas-robochij-zoshit-do-pidruchnika-i-d-bekha-t-v-vorontsovoji-14212.html>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки»

Укладач: доцент, кандидат біологічних наук С.В.Полещук

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психолого-педагогічні особливості сліпих і слабозорих, глухих і слабочуючих дітей; завдання, зміст і методи корекційної та навчально-виховної роботи з дітьми з вадами зору та з вадами слуху.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу основ тифлопедагогіки та сурдопедагогіки спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення мовленнєвих та сенсорних систем та їх порушень, спеціальної психології, педагогіки, логопедії з практикумом.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з вадами зору. Система навчання та виховання сліпих і слабозорих дітей.
2. Психолого-педагогічна характеристика дітей з вадами слуху. Система навчання та виховання глухих і слабочуючих дітей.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки» є формування компетентності майбутнього корекційного педагога щодо здійснення психолого-педагогічного вивчення дітей з вадами зору та з вадами слуху, а також корекційно-розвивальної і навчально-виховної роботи з цими категоріями дітей.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки» є ознайомити студентів з особливостями психічного розвитку дітей в умовах зорової або слухової сенсорної депривації, зі структурою дефекту при природженій, набутій сліпоті, слабозорості, природженій, набутій глухоті, туговухості; надати знання про закономірності компенсації вад зору і слуху, теоретичні основи корекційно-розвивальної роботи зі дітьми з вадами зору та з вадами слуху різних вікових груп; надати знання про систему дошкільного виховання та шкільного навчання дітей з вадами зору та з вадами слуху; сформулювати вміння аналізувати структуру дефекту при порушеннях зору та слуху, проводити елементи діагностичної та

корекційної роботи з сліпими та слабозорими, глухими та слабочуючими дітьми.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Основи тифлопедагогіки та сурдопедагогіки».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект вивчення вад зору і слуху, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з вадами зору, з вадами слуху;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з вадами зору, з вадами слуху, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- володіння методикою навчання і виховання дітей з сенсорними вадами різних вікових груп;

- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з вадами зору, з вадами слуху.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження з вадами зору, з вадами слуху;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей з вадами зору, з вадами слуху;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміння здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з вадами зору, з вадами слуху.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура

професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- класифікацію вад зору;

- особливості зорового сприйняття при різних патологіях зорового аналізатора;

- закономірності компенсації вад зору;

- особливості пізнавального та емоційно-вольового розвитку дітей з вадами зору;

- вимоги до організації лікувально-відновної роботи, гігієни та охорони зору в закладах для сліпих і слабозорих дітей;

- зміст корекційної роботи з розвитку зорового сприйняття, просторового орієнтування, навчання тифлографіці;

- особливості застосування наочних, словесних, практичних методів навчання в тифлопедагогіці;

- класифікацію вад слуху;

- особливості розвитку мовлення у глухих і слабочуючих дітей;

- закономірності компенсації вад слуху;

- особливості пізнавального та емоційно-вольового розвитку дітей з вадами слуху;
- зміст корекційної роботи з розвитку слухового сприймання і звуковимови;
- особливості застосування наочних, словесних, практичних методів навчання в сурдопедагогіці;
- завдання і зміст навчання дітей з вадами слуху на різних ступенях освіти;

уміти:

- проводити дослідження окремих показників зорового сприйняття дітей з вадами зору;
- аналізувати індивідуальну структуру дефекту дитини з вадами зору;
- надавати батькам рекомендації щодо організації виховання дитини з вадами зору раннього віку;
- здійснювати корекцію порушених функцій сприймання та розвиток компенсаторних можливостей дітей з вадами зору на загальноосвітніх заняттях;
- планувати та проводити заняття з розвитку зорового сприйняття, просторового орієнтування;
- проводити дослідження окремих показників слухового сприйняття дітей з вадами слуху;
- аналізувати індивідуальну структуру дефекту дитини з вадами слуху;
- забезпечувати відповідність навчального процесу сенсорним можливостям дітей з вадами слуху;
- забезпечувати врахування особливостей пізнавальних процесів, а також формування знань, умінь і навичок при відборі змісту та методів навчання дітей з вадами слуху;
- забезпечувати оптимальне сполучення словесних, наочних і практичних методів навчання дітей з вадами слуху;
- здійснювати корекцію порушених функцій сприймання та розвиток компенсаторних можливостей дітей з вадами слуху на загальноосвітніх заняттях;
- брати участь у вдосконаленні мовленнєвої діяльності дітей з вадами слуху;
- здійснювати корекцію недоліків пізнавальної сфери дітей з вадами слуху;
- надавати батькам рекомендації щодо організації виховання дитини з вадами слуху раннього віку;
- використовувати дактильну абетку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин / 3,5 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з вадами зору.

Система навчання та виховання сліпих і слабозорих дітей.

Тифлопедагогіка як наука. Класифікація вад зору. Предмет і завдання тифлопедагогіки та тифлопсихології. Провідна роль зорового аналізатора в отриманні інформації про оточуючий світ. Функції зорового сприйняття: стимульно-розрізнявальна, аналітико-синтетична, інформаційно-пізнавальна, організаційно-регулююча, комунікативно-виховуюча. Вплив зорової сенсорної депривації на психічний розвиток дитини.

Класифікація вад зору. Групи дітей з вадами зору. Поняття про природжену, набуту сліпоту, слабозорість. Загальна характеристика сліпонароджених, осліплених і слабозорих дітей.

Особливості зорового сприйняття у дітей з вадами зору. Порушення рефракції: міопія, гіперметропія, астигматизм. Порушення периферичного та центрального зору. Порушення окорухових механізмів. Косоокість, її види. Амбліопія. Характеристика залишкового зору при практичній сліпоті. Особливості зорового сприйняття при різних патологіях зорового аналізатора, їх вплив на сприйняття дитиною оточуючого світу, формування різних видів діяльності. Методи діагностики стану зорового аналізатора.

Компенсація вад зору. Закономірності компенсації порушень зору. Компенсаторне значення збережених аналізаторів. Характеристика дотикового сприйняття осіб з вадами зору. Взаємодія рухового та дотикового аналізаторів. Компенсаторне значення мовлення для сліпих. Особливості компенсації вад зору в дитячому віці.

Вплив вад зору на психічний розвиток дитини. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з вадами зору. Загальна характеристика впливу вад зору на пізнавальний розвиток. Особливості уваги, пам'яті, уяви, мислення дітей з вадами зору. Вплив порушення зору на мовленнєвий розвиток дитини.

Особливості розвитку емоційно-вольової сфери та особистості дітей з вадами зору. Вплив зорової сенсорної депривації на емоційний стан дитини. Міжособистісні відносини і самооцінка дітей з вадами зору. Найбільш поширені афективні та поведінкові порушення у дітей з вадами зору: астеничність, навіюваність, демонстративність, збудливість, іпохондричність, збудливість. Сфера мотивацій і потреб дітей з вадами зору.

Психодіагностика дітей з вадами зору. Особливості використання методів психодіагностичного дослідження при обстеженні дітей з вадами зору.

Лікувально-відновна робота та гігієна зору. Охорона зору в закладах для сліпих та слабозорих дітей. Лікувально-відновна робота.

Методи корекції порушень зору. Оптичні засоби корекції. Плеоптичне та ортоптичне лікування. Гігієна зору в закладах корекційної освіти.

Забезпечення відповідності навчального процесу зоровим можливостям дітей. Вимоги до режиму зорових навантажень, розміщення дітей на заняттях.

Розвиток компенсаторних процесів у дітей з вадами зору. Поняття про тифлотехніку. Тифлотехнічні засоби. Електронні засоби для інвалідів по зору. Використання комп'ютера сліпими та слабозорими.

Розвиток компенсаторних процесів у дітей з вадами зору в процесі навчання. Розвиток зорового сприйняття на корекційних заняттях. Розвиток дотикового сприйняття. Тифлографіка. Рельєфно-крапковий алфавіт Брайля.

Розвиток просторового орієнтування дітей з вадами зору. Принципи і методи розвитку просторового орієнтування. Розвиток компенсаторних засобів орієнтування в просторі. Використання залишкового зору при просторовому орієнтуванні.

Раннє втручання в тифлопедагогіці. Корекційно-розвиваюча робота з дітьми з вадами зору раннього віку. Значення раннього початку корекційних занять. Організація корекційної роботи з дітьми раннього віку з вадами зору. Основні напрямки раннього втручання: розвиток рухів, залишкового зору, формування ігрової діяльності та навичок самообслуговування. Рекомендації для батьків щодо виховання дітей з вадами зору грудного та раннього віку.

Система навчання та виховання дітей з вадами зору. Система дошкільного виховання дітей з вадами зору. Організація навчально-виховного процесу в дошкільних закладах для дітей з вадами зору. Зміст навчально-виховної програми для спеціальних дошкільних закладів для дітей з вадами зору. Особливості виховання та навчання тотально сліпих дітей дошкільного віку. Розвиток пізнавальної та емоційно-вольової сфери дошкільників з вадами зору в процесі навчання. Підготовка дітей з вадами зору до шкільного навчання

Система шкільного навчання дітей з вадами зору. Навчальні плани шкіл для сліпих та слабозорих дітей. Зміст корекційного компонента навчального плану. Особливості засвоєння знань дітьми з вадами зору. Використання наочних, словесних, практичних методів навчання в тифлопедагогіці. Вимоги до наочності, яка використовується при навчанні дітей з вадами зору. Організація шкільного навчання сліпих і слабозорих дітей.

Соціальна адаптація та реабілітація осіб з глибокими порушеннями зору. Діяльність Українського товариства сліпих (УТОС).

Змістовий модуль 2.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з вадами слуху. Система навчання та виховання глухих і слабочуючих дітей.

Сурдопедагогіка як наука. Класифікація вад слуху. Предмет, завдання, методи і міжпредметні зв'язки сурдопедагогіки. Історія розвитку поглядів на перспективи, зміст і методи навчання та виховання дітей з вадами слуху. Значення слуху для сприйняття оточуючого світу. Акустичні характеристики мовленнєвих і немовленнєвих звуків.

Класифікації вад слуху у дітей: Л.В.Неймана, Міжнародна, Р.Боскіс, Б.С.Преображенського. Поняття про глухоту та туговухість, ступені туговухості. Характеристика основних груп дітей з вадами слуху: глухі, пізнооглухлі, слабчочуючі.

Вплив вад слуху на психічний розвиток дитини. Загальні закономірності розвитку психіки в умовах слухової сенсорної депривації. Характеристика структури дефекту при порушеннях слуху. Особливості раннього розвитку дітей з вадами слуху: способи спілкування з дорослими, розвиток моторики, предметної діяльності.

Розвиток пізнавальної сфери дітей з вадами слуху: особливості уваги, сприйняття, пам'яті, розумових операцій, наочно-дійового, наочно-образного та словесно-логічного мислення. Психологічні особливості формування мовлення глухих і слабчочуючих дітей. Види мовлення, що використовуються особами з вадами слуху: жестове, дактильне, усне. Дактильна абетка. Правила дактилювання. Оральний алфавіт. Фактори, які впливають на стан мовлення дитини з порушенням слуху. Механізми формування активного і пасивного усного мовлення при порушеннях слуху. Особливості мовлення слабчочуючих дітей: лексичний запас, звуковимова, граматична будова мовлення, особливості голосу, мовленнєва діяльність в цілому.

Фактори, які впливають на емоційний розвиток дітей з вадами слуху. Особливості емоційної сфери дітей з вадами слуху. Розуміння емоцій оточуючих дітьми з вадами слуху, емоційна експресія. Причини та прояви емоційного неблагополуччя у глухих і слабчочуючих дітей.

Соціальний розвиток дітей з вадами слуху. Параметри оцінки соціального розвитку дітей з вадами слуху. Особливості окремих складових соціального розвитку: соціальні знання; комунікативно-вербальна та інтерактивна сфери; оцінні та самооцінні відносини; мотиваційна сфера. Вплив зовнішніх факторів на соціальний розвиток дітей з вадами слуху. Особливості виховання дітей з вадами слуху глухими та чуючими батьками. Перспективи соціалізації осіб з вадами слуху з точки зору біолого-медичної та соціокультурної концепцій глухоти.

Психодіагностика дітей з вадами слуху. Психолого-медико-педагогічне обстеження дітей з вадами слуху: принципи, завдання,

методи. Діагностика стану слухового сприйняття, рівня розвитку інтелектуальних операцій, емоційно-вольової сфери. Завдання, принципи і зміст психолого-педагогічного обстеження дітей з вадами слуху на ПМПК. Психолого-педагогічне вивчення дітей з вадами слуху в дошкільному закладі. Вивчення готовності дітей з вадами слуху до шкільного навчання.

Розвиток слухового сприйняття. Принципи і методи розвитку слухового сприйняття у глухих і слабочуючих дітей. Загальні закономірності розвитку слухових уявлень, слухового сприйняття у дітей з вадами слуху. Слухо-зорове сприйняття мовлення дітьми з вадами слуху. Взаємозв'язок стану сформованості власного усного мовлення та розбірливості сприйняття мовлення оточуючих. Використання вібраційної чутливості. Задачі і зміст роботи з розвитку слухового сприйняття в дошкільному віці. Розвиток слухового сприйняття у школярів з вадами слуху. Роль сурдотехнічних приладів у навчанні дітей з вадами слуху, їх коротка характеристика. Верботональна система навчання дітей з вадами слуху.

Формування усного мовлення у дітей з вадами слуху. Характеристика аналітико-синтетичного, концентричного, полісенсорного методу навчання дітей з вадами слуху мовленню. Вимоги до вимовних умінь на різних концентрах. Особливості постановки звуків у дітей з вадами слуху. Корекція порушень голосу у глухих і слабочуючих дітей. Співвідношення різних видів мовлення на різних етапах навчання дітей з вадами слуху. Робота над граматичним ладом мовлення. Формування комунікативних умінь дітей з вадами слуху. Забезпечення роботи над вимовою наочними посібниками. Використання комп'ютерних програм в ході слухової роботи та формування правильної вимови.

Раннє втручання в сурдопедагогіці. Виховання дитини з вадами слуху в родині. Мета, принципи та завдання роботи сурдопедагогів з батьками дітей з вадами слуху. Значення і зміст раннього втручання у вихованні дітей з природженими вадами слуху. Зміст роботи з розвитку залишкового слуху, та вимоги до слухопротезування дітей раннього віку. Організація корекційної роботи з дітьми раннього віку з вадами слуху: розвиток сприйняття, комунікативних навичок, емоційного контакту та співробітництва з дорослими, уявлень про оточуючий світ.

Система навчання та виховання дітей з вадами слуху. Система дошкільного виховання глухих і слабочуючих дітей. Корекційно-педагогічна робота в дошкільних закладах для глухих і слабочуючих дітей. Організація навчально-виховного процесу в дошкільних закладах для дітей з вадами слуху. Розвиток пізнавальної сфери та особистості дітей з вадами слуху в процесі навчання. Підготовка дітей з вадами слуху до шкільного навчання.

Шкільне навчання глухих і слабочуючих дітей. Особливості засвоєння знань глухими учнями. Система навчання глухих учнів мові. Особливості шкільного навчання слабочуючих учнів. Застосування наочних, словесних, практичних методів навчання в сурдопедагогіці. Навчальні плани і програми шкіл для глухих дітей і для дітей зі зниженим слухом. Диференційований та індивідуальний підхід до навчання дітей з вадами слуху.

Проблема інтеграції осіб з вадами слуху в суспільство. Засоби активізації спонтанного використання усного мовлення глухими та слабочуючими дітьми. Роль взаємодії сурдопедагогів з батьками, державними установами та суспільними організаціями у забезпеченні повноцінної інтеграції глухих і слабочуючих дітей.

3. Рекомендована література

Основна

1. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: Підручник / Є. П. Синьова. – К.: Знання, 2008. – 365 с.
2. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей / Є. П. Синьова, С.В. Федоренко. – К.: Знання, 2009. – 212 с.
3. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: Навчальний посібник / Т.М. Дегтяренко, Л.С. Вавіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 302 с.
4. Ермаков В.П. Основы тифлопедагогика: Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения / В.П. Ермаков, Г.А. Якунин. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 240 с.
5. Литвак А.Г. Психология слепых и слабовидящих: учеб. пособие / А.Г. Литвак. – СПб.: Изд-во РГПУ, 1998. – 271 с.
6. Обучение и коррекция развития дошкольников с нарушенным зрением: Методическое пособие / под. ред. проф. Л.М. Шипицыной. – СПб.: Образование, 1995. – 99 с.
7. Сурдопедагогіка : хрестоматія: В 2 т. / ред. Л. І. Фомічова ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005. – Т. 1. – 174 с.
8. Андреева Л.В. Сурдопедагогика: Учебник для студ. высш. учеб. заведений / Л. В. Андреева; Под науч. ред. Н. М. Назаровой, Т. Г. Богдановой. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 576 с.
9. Арканова О. Ю. Психологічні особливості дітей з вадами слуху. – К.: КММ, 2007. – 88 с.
10. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Т.Г. Богданова. – М.: Академия, 2002. – 203 с.
11. Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: Учеб. пособие для студ.

высш. учеб. заведений / Л.А. Головчиц. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 304 с.

12. Назарова Л. П. Методика развития слухового восприятия у детей с нарушениями слуха: Учеб. пособие для студ. пед. высш. учеб. заведений / Л. П. Назарова; Под ред. В. И. Селиверстова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.

13. Пелымская Т.В. Формирование устной речи у дошкольников с нарушенным слухом / Т.В. Пелымская, Н.Д. Шматко. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 224 с.

Додаткова

1. Денискина В.З. Особенности обучения социально-бытовой ориентировке детей с нарушением зрения / В.З. Денискина. – Уфа: Изд-во Филиала МГОПУ им. М.А. Шолохова в г. Уфе, 2004. – 62 с.

2. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства / Л.И. Солнцева. – М.: «Полиграф сервис», 2000. – 126 с.

3. Скороходова О.И. Как я воспринимаю, представляю и понимаю окружающий мир / О.И. Скороходова. – М.: Педагогика, 1972. – 448 с.

4. Специальные коррекционные программы для дошкольников с тяжелыми нарушениями зрения / Под ред. В.А.Феоктистовой. – СПб.: Образование, 1995. – 46 с.

5. Солнцева Л.И. Воспитание слепых детей раннего возраста. Советы родителям : практическое пособие. 2 изд-е. / Л.И. Солнцева, С.М. Хорош. – М.: Издательство «Экзамен», 2004. – 128 с.

6. Солнцева Л.И. Психолого-педагогические основы обучения слепых детей ориентированию в пространстве и мобильности / Л.И. Солнцева, Л.А.Семенов. – М.: ВОС, 1989. – 80 с.

7. Малых Р.Ф. Обучение математике слепых и слабовидящих младших школьников: учебное пособие. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2004.

8. Антонян Н. П. Воспитание и обучение глухого ребёнка. – М., 2003.

9. Зайцева Г.Л. Жестовая речь. Дактилология: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 192 с.

10. Кузьмичева Е.П. Методика развития слухового восприятия глухих учащихся:1-12 кл. – М.: Просвещение, 1991.

11. Математика:підручник для 1 класу школи для дітей зі зниженим слухом./За ред. Гроза Е. П. – К.:Педагогічна думка, 2008.

12. Малых Р.Ф. Обучение математике слепых и слабовидящих младших школьников: учебное пособие / Р.Ф. Малых. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. – 160 с.

13. Нейман Л.В. Анатомия, физиология и патология органов слуха и речи / Л.В. Нейман. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 224 с.

14. Обухова Т. И. Методика формирования речи детей раннего и дошкольного возраста с нарушением слуха. Учеб.-метод. пособие / Т. И. Обухова. – Мн.: БГПУ, 2005. – 48 с.

15. Рау Ф.Ф. Методика обучения произношению в школе глухих: Пособие для учителей / Ф.Ф. Рау, Н.Ф. Слезина. – М.: Просвещение, 1981. – 191 с.

16. Речицкая Е.Г., Пархалина Е.В. Готовность слабослышащих детей школьного возраста к обучению в школе / Е.Г. Речицкая, Е.В. Пархалина Е.В. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 192 с.

17. Самощенко И.В. Глухой ребенок: Воспитание и обучение: Опыт матери и сурдопедагога / И.В. Самощенко. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 171 с.

Інтернет-ресурси

1. Компьютерная реабилитация инвалидов по зрению <http://privos.narod.ru/>

2. Институт «Реакомп» – ведущее базовое учреждение Всероссийского общества слепых в области комплексной реабилитации инвалидов по зрению, научно-методической работе и информационным технологиям <http://www.rehacompru/>

3. Розділ «Батькам дітей з вадами зору» сайту «Крок» <http://krok.org.ua/zir-ukr.php>

4. Українське товариство сліпих. http://utos-doc.narod.ru/PRO_UTOS.htm

5. Пельмская Т.В., Шматко Н.Д. Методика педагогического обследования слуха детей с нарушенным слухом первого года жизни // Альманах Института коррекционной педагогики. – 2001. – № 3. <http://almanah.ikprao.ru/articles/almanah-3/metodika-pedagogicheskogo-obsledovaniya-sluha-detej>

6. Пельмская Т.В., Шматко Н.Д. Ранняя педагогическая коррекция отклонений в развитии детей с нарушенным слухом // Альманах Института коррекционной педагогики. – 2003. – № 7. <http://almanah.ikprao.ru/articles/almanah-7/rannjaja-pedagogicheskaja-korrekcija-otklonenij-v>

7. Розділ «Батькам дітей з вадами слуху» сайту «Крок» <http://krok.org.ua/sluh-ukr.php>.

8. Українське товариство глухих. <http://utog.org>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма з дисципліни «Спецметодика роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю»

Укладач: доцент, кандидат біологічних наук С.В. Полещук

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Спецметодика роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є принципи, методи, засоби, зміст та форми навчально-корекційної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Спецметодика роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю» спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення клініки інтелектуальних порушень, корекційної психопедагогіки, спеціальної психології, спеціальних методик викладання шкільних дисциплін, спецметодики дошкільного виховання.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.
2. Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування компетентності майбутнього корекційного педагога щодо планування і проведення навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- сформувати у студентів систему психологічних, дидактичних і методичних знань, необхідних учителю-дефектологу в процесі навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;
- забезпечити оволодіння студентами вміннями і навичками, необхідними для проведення діагностичної, корекційної, виховної та навчальної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю різних вікових груп;
- сформувати уявлення про сучасні методи і підходи до навчання, виховання і соціалізації дітей з помірною та тяжкою

розумовою відсталістю, про організацію навчання цієї категорії дітей в сучасній системі корекційної освіти

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Спецметодика роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;

- володіння принципами побудови науки, що вивчається;

- уявлення про історичний аспект вивчення тяжких інтелектуальних вад, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з помірною, тяжкою та глибокою розумовою відсталістю;

- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю, його змістовим наповненням згідно діючих програм;

- володіння методикою навчання і виховання дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю різних вікових груп;

- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміння здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати

її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей тяжкими вадами інтелекту; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗНАТИ:

- основні закономірності навчально-корекційного процесу у закладах для дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- сутність та закономірності розвитку дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю, анатомо-фізіологічні, психологічні та вікові особливості;

- методика психодіагностики та визначення рівня психічного розвитку дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- принципи, форми та методи організації навчально-корекційного впливу під час роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю різних вікових груп.

- методи аналізу ефективності навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

уміти:

- визначати конкретні завдання корекційного впливу на основі загальної мети навчання;

- володіти методами і формами організації навчально-корекційного процесу, засобами діагностики та прийомами педагогічного прогнозування; визначати мету навчання у відповідності з рівнем психофізичного розвитку та стану пізнавальної діяльності, будувати навчально-корекційний процес на основі систематичного вивчення інтересів та запитів дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- регулювати і коригувати міжособистісні стосунки у колективі, проводити профілактику порушень; формувати адекватні відносини між дітьми та корекційними педагогами;

- об'єднувати зусилля педагогічного персоналу у налагоджені стосунків з сім'ями дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю;

- аналізувати, узагальнювати й використовувати передовий педагогічний досвід і досягнення спеціальної психолого-педагогічної науки, постійно удосконалювати свою педагогічну кваліфікацію;

- здійснювати пошук та відбір необхідної психолого-педагогічної літератури для вирішення конкретних проблем дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Загальна характеристика проблеми навчання та виховання дітей з тяжкими вадами інтелекту. Мета, завдання та основна проблематика курсу. Історія становлення системи суспільної допомоги дітям та дорослим з тяжкими вадами інтелекту. Сучасний стан системи навчання та виховання дітей з тяжкими вадами інтелекту в Україні та в інших країнах.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з помірною, тяжкою та глибокою розумовою відсталістю. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку та класифікація форм розумової відсталості. Класифікація розумової відсталості за М.С.Певзнер. Причини розумової відсталості та її різних форм. Хромосомні та спадкові захворювання. Олігофренічні синдроми соматичного ґенезу. Прогредієнтні форми, які призводять до інтелектуальних порушень.

Порушення інтелекту, пов'язані з ендокринною патологією. Міжнародна класифікація розумової відсталості.

Загальна клінічна характеристика тяжких форм розумової відсталості. Особливості фізичного розвитку та стану рухової сфери при тяжких вадах інтелекту. Особливості розвитку психофізіологічних функцій, психічних процесів та емоційно-вольової сфери, мовлення, комунікативних функцій, соціального розвитку дітей з помірною, тяжкою та глибокою розумовою відсталістю. Предметно-практична діяльність дітей з помірною, тяжкою та глибокою розумовою відсталістю.

Психологічні особливості дітей з тяжкими вадами інтелекту різних клінічних груп: дітей з синдромом Дауна, фенілкетонуриєю, сполученням тяжких розумових вад і ДЦП, і вад мовлення.

Психодіагностичне обстеження дітей з імбецильністю та ідіотією. Загальні питання організації діагностичного обстеження дітей з тяжкими вадами інтелекту. Особливості використання психодіагностичних методик і процедури обстеження.

Зміст дослідження дітей з тяжкими вадами інтелекту на ПМПК. Методика вивчення пізнавальних процесів, мовлення, емоційно-вольової сфери, особливостей діяльності дітей з імбецильністю та ідіотією.

Психолого-педагогічне вивчення дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю в дошкільному навчальному закладі.

Діагностика розвитку дитини з використанням «Карти спостережень», методики «Соціограма». Особливості визначення рівня розвитку дитини за методикою програми «Маленькі сходинки».

Змістовий модуль 2.

Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю

Мета, завдання та принципи корекційно-виховної роботи дітей з помірною та глибокою розумовою відсталістю.

Сучасні погляди на навчання та виховання дітей з тяжкою розумовою неповноцінністю. Мета і завдання навчання дітей з тяжкими вадами інтелекту. Основні принципи корекційно-виховної роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. Досвід європейської спеціальної психології та педагогіки в цьому питанні. Принципи і цілі навчання. Визначення змісту навчання. Порядок проведення аналізу педагогічної пропозиції. Програми навчання, вимоги до їх складання

Навчання та виховання дітей з тяжкими вадами інтелекту різних вікових груп.

Значення раннього корекційного втручання у вихованні дітей з тяжкими вадами інтелекту. Завдання і зміст ранньої корекційної

допомоги дітям з тяжкими вадами інтелекту. Організаційні питання надання ранньої корекційної допомоги дітям з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. Особливості сімейного виховання дітей з тяжкими вадами інтелекту. Програма «Маленькі сходинки».

Завдання та зміст навчання та виховання дітей з імбецильністю та ідіотією в дошкільному віці. Розвиток пізнавальної сфери дошкільників з тяжкими вадами інтелекту. Розвиток різних видів діяльності у дошкільників з тяжкими вадами інтелекту.

Шкільне навчання дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. Особливості організації навчально-виховного процесу з молодшими школярами з тяжкими вадами інтелекту. Характеристика програм навчання, особливостей використання методів навчання. Виховання позитивних особистісних якостей у молодших школярів з тяжкими вадами інтелекту

Соціальна та трудова адаптація дітей, підлітків і дорослих з тяжкими вадами інтелекту. Формування соціальної компетентності дітей з тяжкими вадами розвитку. Соціальний розвиток дітей з помірною та глибокою розумовою відсталістю. Допоміжні засоби комунікації як розвиток комунікативних навичок. Комунікативна поведінка. Створення словника. Формування навичок позначення та використання символів. Розвиток комунікативних та соціальних навичок. Створення реального та позитивного образу Я. Пошук можливостей самореалізації. Самооцінка. Співробітництво школи та сім'ї. Сексуальний розвиток дітей з помірною та глибокою розумовою відсталістю. Естетичне виховання дітей з помірною та глибокою розумовою відсталістю. Самовираження дітей даних категорій. Створення виховуючих ситуацій, які сприяють соціальному розвитку. Розвиток автономної поведінки учнів. Формування образу осіб з тяжкими вадами розвитку в суспільстві. Соціально-побутове орієнтування та трудова підготовка дітей з тяжкими вадами інтелекту. Організація підтримуваного проживання дорослих з тяжкими інтелектуальними вадами.

3. Рекомендована література:

Основна:

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: Навчальний посібник / О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
2. Воспитание и обучение детей и подростков с тяжелыми и множественными нарушениями развития / Под ред. И. М. Бгажноковой. – М.: ВЛАДОС, 2010. – 239 с.
3. Забрамная С. Д. Изучаем обучая. Рекомендации по изучению детей с тяжелой умственной отсталостью / С. Д. Забрамная,

Т. Н. Исаева. – М.: Институт общегуманитарных исследований, В. Секачев, 2002 – 112 с.

4. Маллер А.Р. Обучение, воспитание и трудовая подготовка детей с глубокими нарушениями интеллекта/ А.Р.Маллер, Г.В.Цикото. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 208 с.

5. Маллер А.Р. Социальное воспитание и обучение детей с отклонениями в развитии. – Аркти, 2005. – 176 с.

6. Маллер, А.Р. Социально-трудовая адаптация глубоко умственно отсталых детей / А.Р. Маллер. – М.: Просвещение, 1990. – 128 с.

7. Руководство по работе с детьми с умственной отсталостью: Учебное пособие / Науч. ред. М. Пишчек / Пер. с польск. – СПб.: Речь, 2006. – 276 с.

8. Шипицина Л.М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта / Л.М.Шипицина. – СПб.: Речь, 2005. – 477 с.

Додаткова:

1. Августова Р.Т. Говори! Ты это можешь: Книга для родителей / Р.Т. Августова. – М.: ООО «Издательство «Олимп»: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 297 с.

2. Баряева Л.Б. Обучение детей с выраженным недоразвитием интеллекта: Программы, методические рекомендации / Л.Б. Баряева, И.М.Бгажнокова, Д.И.Бойков, А.П. Зарин и др. – Псков: ПОИПКРО, 1999. – 168 с.

3. Выготский Л.С. Предисловие к книге Е.К.Грачёвой "Воспитание и обучение глубоко отсталого ребёнка". – М.: Педагогика АПН СССР, 1983. – С. 222-230.

4. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей / С.Д. Забрамная. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 112 с.

5. Замский Х. С. Умственно-отсталые дети: История их изучения, воспитания и обучения с древних времен до середины XX века / Х.С. Замский. – 2-е изд. – М. : Академия, 2008. – 363 с.

6. Катаева А.А., Дошкольная олигофренопедагогика: Учеб. для студентов пед. учеб. заведений сред. и высш. проф. Образования по спец. 03200 «Дошкольная коррекционная педагогика и специальная психология» / А.А. Катаева, Е.А.Стребелева. – М.: Владос, 1998. – 207 с.

7. Маллер А.Р. Ребенок с ограниченными возможностями: кн. для родителей / А.Р.Маллер. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 79 с.

8. Мастюкова Е. М., Московкина А. Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб.

заведений / Под ред. В.И.Селиверстова. – М.:Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 408 с.

9. Обучение детей с выраженным недоразвитием интеллекта: программно-методические материалы / Под ред. И.М.Бгажноковой. – М.: ВЛАДОС, 2010. – 181 с.

10. Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития (олигофренопедагогика) :Учеб. пособие для студентов / Б.П.Пузанов, Н.П.Коняева. Б.Б.Горский и др.; Под ред. Б.П.Пузанова. – М.: Академия, 2008. – 269 с.-(высшее профессиональное образование).

11. Олигофренопедагогика: учеб. для студентов учреждений высш. проф. образования / Л.М.Шипицына, В.М.Сорокин, Ю.Б.Зеленская, Т.А.Егорова; под ред. Л.М.Шипицыной. – М.: Академия, 2011. – 336 с.

12. Питерси М. Маленькие ступеньки. Программа ранней педагогической помощи детям с отклонениями в развитии. Книги 1-8. Пер. с англ. / М. Питерси, Р. Трилор. – М. : Ассоциация Даун Синдром, 1998

13. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / С. Я. Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1986. – 192 с.

Інформаційні ресурси

1. Крок: клуб працівників спеціальної освіти <http://krok.org.ua>

2. Библиотека информационной системы «Особый ребенок» http://webcenter.ru/~scdl/ff_cat.htm

3. Егорова Т.В. Социальная интеграция детей с ограниченными возможностями: Учеб. пособие. – Балашов: Николаев, 2002. – 80 с. <http://www.pedlib.ru/katalogy/katalog.php?id=4&page=2>

4. Електронний журнал з сайту Канадсько-української мережі досліджень www.canada-ukraine.org/ukr_Journal.htm

5. Корекційна освіта Херсонщини <http://corr.ks.ua>

6. Соціальна реабілітація. Розділ Інтернет-порталу Наукового товариства інвалідів «Інститут соціальної політики» <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/prof/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Авторська програма дисципліни «Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту»

Укладач: доктор психологічних наук, доцент Яковлева С.Д.

Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016. Спеціальна освіта.

Дисципліна «Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту» є складовою дисциплін, що відносяться до блоку професійно-педагогічної підготовки корекційного педагога до індивідуальної роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, в умовах сімейного виховання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація, зміст, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера-дефектолога в умовах домашнього виховання.

Міждисциплінарні зв'язки: Зміст курсу спирається на знання та вміння, отримані студентами під час вивчення курсів: дошкільна олігофренопедагогіка, загальна, вікова, спеціальна, педагогічна психологія, блок медичних дисциплін (педіатрія, психіатрія, невропатологія, психопатологія, вікова анатомія та фізіологія, генетика), логопедія, спец методика дошкільного виховання, спецметодики навчання та виховання дітей в спеціальній (допоміжній) школі.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні основи становлення, розвитку, впровадження та реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

2. Завдання, зміст, організація, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера-дефектолога в умовах домашнього виховання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є сформулювати компетентного фахівця з корекційної освіти шляхом засвоєння теоретико-методологічних основ реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- підготувати високо кваліфікованих фахівців-дефектологів для індивідуальної роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, в умовах сімейного виховання,
- підготувати фахівця, здатного аналізувати, прогнозувати, здійснювати організаційно та методично навчально-виховний процес, корекційно-розвивальний вплив на розумово відсталу дитину залежно від етіології порушень та патогенезу,
- вміти розкрити специфіку корекційного навчання та виховання дітей з вадами психофізичного розвитку;
- розробляти індивідуальні плани корекційного розвитку дитини;
- розкрити сутність роботи гувернера-дефектолога щодо
- використовувати відповідну нормативно-правову базу, доцільну практику навчання й виховання: форми, методи та прийоми відповідно до віку, пізнавальних можливостей дітей

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Методика роботи гувернера-дефектолога з дітьми з вадами інтелекту».

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект вивчення розладів дітей з психофізичними порушеннями, становлення системи психолого-педагогічної допомоги дітям з вадами розвитку;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з психофізичними порушеннями, його змістовим наповненням згідно діючих програм;
- володіння методикою навчання і виховання дітей з вадами розвитку різних вікових груп;
- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з психофізичними порушеннями.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами вадами розвитку різних нозологічних груп;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети;

- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей різних нозологічних груп;

- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміння здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних;

- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями у розвитку.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; уміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- уміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗНАТИ :

- теоретичні основи спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога: задачі, принципи, методи, форми та зміст роботи вчителя-гувернера в умовах сімейного виховання;
- систему корекційно-навчальної роботи, її організацію та шляхи розумового виховання дітей з психофізичними порушеннями;
- особливості фізичного та психічного розвитку дітей з різною етіологією та патогенезом;
- алгоритми формування усіх видів дитячої діяльності: конструювання, образотворчої, ігрової, елементів трудової діяльності, мовлення тощо;
- принципи, форми та методи організації навчально-виховної роботи з розумово відсталими дітьми різних вікових груп;
- теорію та методику національного виховання, специфіку виховної роботи вчителя-дефектолога з батьками дітей-інвалідів.

ВМІТИ :

- планувати, організовувати й реалізовувати пізнавальні, виховні, та корекційно-розвивальні аспекти педагогічного процесу в умовах сімейного виховання;
- володіти навичками організації процесу навчання, розвитку та корекції дітей з вадами психофізичного розвитку;
- здійснювати діагностико-прогностичне вивчення та корекцію первинних та вторинних порушень у дітей в умовах сім'ї, забезпечувати індивідуальний підхід до виховання дітей-інвалідів на основі діагностичного вивчення;
- розробляти індивідуальні плани корекційного розвитку дитини;
- здійснювати психологічний супровід сімей, які потребують психологічної допомоги;
- навчати батьків корекційним прийомом подолання інтелектуальних порушень;
- організовувати предметно-ігрове середовище для різних вікових груп;
- володіти методикою виховання особистісних якостей у дітей із порушенням інтелекту з метою формування в них соціальної адаптації до життя;
- здійснювати різні форми організації навчальної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями, враховуючи потенційні можливості, потреби, інтереси, практичний досвід дитини;
- проводити дослідницьку роботу, спрямовану на модифікацію власних або колективних ідей;
- працювати з основною та додатковою літературою, розвивати творчість та самостійність при вирішенні педагогічних ситуацій, прогностичних вмінь, відповідальності за прийняте рішення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні основи становлення, розвитку, впровадження та реалізації системи гувернерської корекційно-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями.

Спеціальна методика роботи є як наука про закономірності виховання й навчання дітей з психофізичними порушеннями.

Об'єкт і предмет спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога в родині, яка виховує дитину-інваліда. Теоретико-методологічні основи Інституту гувернерства і огляд світових та українських традицій гувернерства.

Зв'язок спеціальної методики роботи гувернера-дефектолога з загальною, спеціальною, віковою та педагогічною психологією, загальною та корекційною педагогікою, з даними фізіології, генетики, психіатрії, невропатології, соціальною педагогікою, корекційною психопедагогікою, дошкільною олігофренопедагогікою, теорією і методикою виховної роботи, спецметодикою дошкільного виховання, спеціальними методиками викладання дисциплін у спеціальних (корекційних) освітніх закладах.

Основні категорії теорії навчання й виховання дітей із психофізичними вадами розвитку: виховання, самовиховання, розвиток, соціалізація, корекція, компенсація, реабілітація, абілітація, адаптація.

Завдання, організація, зміст, методика діагностико-прогностичної та корекційно-педагогічної роботи гувернера – дефектолога в домашніх умовах.

Принципи виховання та навчання дітей з порушенням інтелекту: єдність діагностики й корекції порушень розвитку, врахування генетичних даних обстеження, сенситивних періодів розвитку, актуального рівня та потенційних можливостей дитини; розвиваючий характер навчання.

Методи вивчення педагогічного процесу. Спостереження та його організація. Експеримент. Вивчення історії розвитку дитини. Бесіда. Вивчення продуктів дитячої діяльності.

Єдність процесів навчання та виховання. Принципи доступності, систематичності, послідовності, повторюваності матеріалу, концентричності; корекційна спрямованість навчання, врахування структури порушень дитини. Індивідуальний підхід в організації корекційної роботи.

Реалізація системного підходу в роботі гувернера-корекційного психопедагога та корекційна роль гувернерства. Особливості

навчально-виховної діяльності гувернера – дефектолога. Зміст, завдання, специфіка проведення психолого-педагогічної діагностики психічної сфери дитини в умовах родини. Психологічні умови успішної реалізації гувернерської стратегії і тактики в родині, де виховується дитина з психофізичними порушеннями. Завдання, організаційні форми та методи роботи гувернера – дефектолога. Освітньо-реабілітаційний процес в умовах сім'ї, в якій виховується дитина-інвалід.

Дослідження психічної діяльності дитини з психофізичними порушеннями. Технологія проведення психологічного обстеження в умовах роботи в сім'ї. Оцінка сформованості базових складових психічного розвитку дитини.

Змістовий модуль 2.

Завдання, зміст, організація, методика діагностико-прогностичної, корекційно-педагогічної та освітньо-реабілітаційної роботи гувернера-дефектолога в умовах домашнього виховання.

Дослідження психічної діяльності дитини з психофізичними порушеннями. Технологія проведення психологічного обстеження в умовах роботи в сім'ї. Оцінка сформованості базових складових психічного розвитку дитини. Психолого-педагогічний діагноз, прогноз та рекомендації з корекційного розвитку розумово відсталої дитини. Особливості розробки прогностичних програм розвитку: розумово відсталої дитини, дитини із затримкою психічного розвитку, дитини із аутистичним спектром порушень, дитини з комплексними порушеннями, догляду за глибоко розумово відсталою дитиною, дитиною, яка хвора на ДЦП.

Особливості фруструючого впливу порушень розвитку дитини на психоемоційний стан її батьків.

Основні напрямки роботи з батьками: індивідуальні практичні заняття з батьками; спільна діяльність гувернера, батьків і дітей в різних сферах життя; поступова інтеграція дитини в трудову діяльність дорослих; анонімне та конфіденційне консультування та обговорення проблем дитини с кожним членом родини; розробка та реалізація індивідуальних планів спільних стратегій щодо корекційно-виховного впливу на дитину; підготовка та проведення разом з батьками дитячих свят з обов'язковим запрошенням гостей, заздалегідь підготовлених до зустрічі з дитиною – інвалідом дорослих і дітей; схема комунікативної моделі родини; режим та інші засоби корекції.

Робота гувернера – дефектолога з розвитку пізнавальної діяльності дитини. Формування позитивного ставлення дитини до занять. Розвиток власної активності дитини. Формування стійкої мотивації до виконання завдань. Формування і розвиток

цілеспрямованих дій. Розвиток планування та самоконтролю у дитини. Розвиток здатності переносити набуті знання та вміння в інші аналогічні ситуації. Формування довільної уваги. Розвиток здатності послідовно виконувати декілька дій. Формування просторових уявлень. Стимуляція власного мовлення дитини. Формування уявлення про результат діяльності; розвиток здатності в процесі роботи переключатися на наступну дію. Розвиток просторових уявлень: формування цілісного уявлення про просторову організацію власного тіла; орієнтація у зовнішньому просторі; рухливі схеми та диктанти; конструювання та копіювання; засвоєння стратегії руху в просторі паперу; стимуляція просторових дій в кімнаті, на ігровому майданчику в незнайомому для дитини приміщенні.

Методика корекційного розвитку вищих психічних функцій дитини. Розвиток пам'яті: опора на іншу модальність; розширення обсягу запам'ятовування, запам'ятовування без зовнішнього підкріплення. Розвиток уваги: стимуляція уваги. Утримання уваги, розподіл уваги, переключення уваги. Розвиток мислення: розуміння функціонального призначення предметів, формування уявлень про подібність і відмінність предметів, явищ, ознак, форм, кольорів, властивостей; формування уявлень про величину; розуміння причинно-наслідкових зв'язків; формування системного розуміння: малюнок-предмет-слово; встановлення зв'язку між малюнком та подією; розуміння суті сюжетних малюнків, розуміння серії сюжетних малюнків. Прийоми формування вмінь та навичок спілкування з дорослими та дітьми. Прийоми стимуляції пізнавальної діяльності дитини.

Превентивні корекційні заходи блокування виникнення вторинних порушень.

Модифікація ефективних терапевтичних методик у процесі домашньої корекційної педагогіки. Арт-терапія. Музична терапія як засіб невербальної комунікації. Музичні заняття з гувернером-дефектологом як засіб стимуляції емоційно-регуляторних мовленнєвих та психомоторних функцій дитини.

Встановлення контакту з дитиною за допомогою музичних занять. Організація домашнього куточку або цілої кімнати для проведення снузелен-терапії.

Варіативна організація сенсорної зони або сенсорної кімнати. Методика роботи в сенсорній кімнаті.

Працетерапія в умовах домашнього виховання. Труднощі, пов'язані з порушеннями у загальній моториці дитини (проблема утримання пози, координації, порушення дрібної моторики, просторової орієнтації, розгальмованість тощо).

Формування мотивації до співпраці з дитиною. Виготовлення предметів побуту, до яких прив'язана дитина.

Організація виставок, свят, прийому гостей з демонстрацією результатів трудової діяльності дитини.

Прийоми корекції психічних станів (збудження, гіперактивності, нав'язливих станів тощо) засобами дельфіно-, дог-, іппо-терапії.

Формування готовності дитини до проведення терапевтичних заходів з тваринами. Кінезі-терапія (терапія рухів).

Хоріо-терапія (терапія танцями).

Методичні принципи побудови занять: чергування видів діяльності, повторюваність програмного матеріалу, застосування отриманих знань в нових умовах; ігрова форма занять. Поєднання словесних, наочних і практичних методів навчання.

3. Рекомендована література

Основна

1. Программа виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку. – К.: "ЛДЛ", 2000. – 120 с.

2. Катаева А.А., Стребелева И.А. Дошкольная олигофренопедагогика. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 208 с.

3. Трофимова Н.М., Дуванова С.П. и др. Основы специальной педагогики и психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.

4. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник // За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.

5. Коррекционно-развивающее обучение: Организационно-педагогические аспекты. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 136 с.

6. Стребелева Е.А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 184 с.

7. Карпова Е.В. Дидактические игры в начальный период обучения. – Ярославль.: Академия развития, 1997. – 240 с.

8. Алвин Дж., Уорик Э. Музыкальная терапия для детей с аутизмом/Пер. с англ. Ю.В.Князькиной. – М.: Теревинф, 2004. – 208с.

9. Алексеенко Т.Ф., Докуніна О.М., Жевага С.І., Журба К.О. Консультування сім'ї / Державний центр соціальних служб для молоді, Державного комітету України у справах сім'ї та молоді / під ред. В.Г.Постового – К.: ДЦССМ, 2003. – Ч.2: Методичні поради для консультування батьків дитини в сім'ї. – 303с.

10. Войлокова Е.Ф., Андрухович Ю.В., Ковалева Л.Ю. Сенсорное воспитание дошкольников с интеллектуальной недостаточностью: Учебно-методическое пособие. – СПб.: КАРО, 2005. – 304с.

11. Гаврилушкина О.П. Обучение конструированию в дошкольных учреждениях для умственно отсталых детей: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 94с.

12. Гленн Доман Что делать, если у вашего ребенка повреждение мозга / пер. Калинина С.Л. – Рига, 2005. – 329с.

13. Дементьева Н.Ф., Багаева Г.Н. Социальная работа с семьей ребенка с ограниченными возможностями. – М.: Просвещение, 1996.
14. Забрамная С.Д., Исаева Т.Н. Изучаем обучая. Метод.рекомендации по изучению детей с тяжелой и умеренной умственной отсталостью. – М.: ТЦ Сфера, 2007. – 64с.
15. Зверева О.Л., Ганичева А.Н. Семейная педагогика и домашнее воспитание. – М.:Академия, 2000.
16. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? – К.: Початкова школа, 2003. – 128с.
17. Возрастная и педагогическая психология // Под. ред. А. В. Петровского. – М.: Просвещение, 1973 – 288 с.
18. Кравченко Р.І. Соціальна реабілітація інвалідів з розумовою відсталістю: соціально-побутовий патронаж. – К., 2007. – 129 с.
19. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст) – М.: ВЛАДОС, 1997. – 304с.
20. Математическая подготовка детей в дошкольных учреждениях. / Р.Л.Березина, В.В.Данилова, Т.Д.Рихтерман и др. –М.: Просвещение, 1987. – 175с.
21. Сарапула Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: Монографія. – К.: МАУП, 2003. – 264с.

Додаткова

1. Баряева Л.Б., Зарин А.П. Обучение детей дошкольного возраста с нарушениями интеллекта решению арифметических задач. – Санкт-Петербург, 1992. – 92с.
2. Беляева М.А., Кузнецов И.Е. Социально-педагогическая работа с семьей ребенка-инвалида. Учеб.пособие / Академия социального образования. – Екатеринбург: АМБ, 2001. – 120с.
3. Воспитание аномальных детей дошкольного возраста // Под ред. Н.Г.Морозовой – М., 1978.
4. Вопросы воспитания и обучения аномальных детей дошкольного возраста / Сборник научных трудов// Под ред. Л.П.Носковой – М., 1980. – 342с.
5. Выготский Л.С. Собр. соч. 5 том. – М.: Педагогіка, 1983.
6. Гаврилушкина О.П., Соколова Н.Д. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников. – М., 1985. – 123с.
7. Гаврилушкина О.П. Обучение конструированию в дошкольных учреждениях для умственно отсталых детей. – М., 1991. – 75с.
8. Дошкольное воспитание аномальных детей. Книга для учителя и воспитателя // Под. ред. Л.П.Носковой – М., 1993. – 82с.
9. Специальная дошкольная педагогика и психология: Сборник программ нормативных курсов для высших учебных заведений. / Под ред В.И.Селиверстова. – М: ВЛАДОС, 2001. – 336с.

10. Дитина:Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2004. – 231с.
11. Дитина:Методичні рекомендації програми виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2003. – 325 с.
12. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав, 2006. – 235с.
13. Воспитание детей в игре /Сост. А.К. Бондаренко, А.М.Матусик. – М., 1983. – 184с.
14. Игра дошкольника /Под ред. С.Л. Новоселовой. – М., 1989. – 94с.
15. Котляр В.Ф. Изобразительная деятельность дошкольников. – К., 1986. – 64с.
16. Готовность к школьному обучению детей с задержкой психического развития./ Сб. Науч. Тр. // Под. ред. В.И. Лубовского. – М.: Изд. АПН СССР. – 120 с.
17. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник // За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.

Інтернет-ресурси

1. www.ped-pressa.kiev.ua
2. www.znannia.com.ua
3. pedlib.ru
4. сайт «Крок» <http://krok.org.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, написання рефератів, доповідей, виконання самостійних завдань, тестовий контроль.

Авторська програма дисципліни «Актуальні проблеми інклюзивної освіти»

Укладач: доктор психологічних наук, доцент Яковлева С.Д.

Вибіркова навчальна дисципліна «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» входить до числа дисциплін за вільним вибором студента на рівні вищої освіти «магістр» для усіх спеціальностей Херсонського державного університету.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості навчання дітей з вадами розвитку у системі загальноосвітніх шкіл

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» спирається на знання та вміння, отримані студентами під час педагогіки, психології, вікової фізіології, методик викладання шкільних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Актуальні проблеми розвитку інклюзивної освіти
2. Психолого-педагогічний супровід, педагогічні стратегії у підході до навчання дітей з вадами психофізичного розвитку

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» є надати студентам знання про особливості психічного розвитку дітей з вадами, ознайомити зі змістом і методами корекційно-розвивальної роботи з ними в системі загальноосвітніх шкіл.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» є формування понятійно-термінологічної бази інтегрованого та інклюзивного навчання; висвітлення науково-теоретичних основ побудови процесу інклюзивного навчання та виховання дітей з вадами психофізичними розвитку за кордоном і в Україні; формування знань про роль педагога у системі інтегрованої та інклюзивної освіти дітей з вадами психофізичного розвитку; формування знань, вмінь і навичок здійснення психолого-педагогічного супроводу дитини, що потребує корекції психофізичного розвитку, в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання; формування знань і вмінь роботи з батьками інтегрованих дітей.

1.3. Компетентності студентів після оволодіння дисципліною «Актуальні проблеми інклюзивної освіти»:

Методологічна компетентність:

- уміння оперувати понятійним апаратом, об'єктом, предметом, завданнями, науковими методами дослідження навчальної дисципліни та застосовувати їх;
- володіння принципами побудови науки, що вивчається;
- уявлення про історичний аспект становлення системи формування методів та методології щодо інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- уміння використовувати міжпредметні зв'язки під час вивчення навчальної дисципліни.

Дидактично-методична компетентність:

- володіння загальнодидактичними та спеціальними принципами, методами, засобами, формами навчання дітей з психофізичними порушеннями, йогозмістовим наповненням згідно діючих програм в інклюзивному просторі;
- володіння методикою навчання і виховання дітей з вадами розвитку різних вікових груп;
- володіння вимогами освітніх нормативно-правових документів щодо організації проведення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів з дітьми з психофізичними порушеннями під час інклюзивного навчання.

Спеціально-наукова компетентність:

- здатність володіти методологією проведення дослідження дітей з розладами вадами розвитку різних нозологічних груп в інклюзивному просторі;
- уміння адекватно застосовувати методи дослідження (основні та додаткові), відповідно до поставленої мети під час інклюзивного навчання;
- уміння підбирати методики дослідження з урахуванням віку, пізнавальних можливостей, психологічних особливостей дітей різних нозологічних груп;
- здатність розробляти показники та критерії їх оцінювання, вміти здійснювати адаптацію застосованих методик до пізнавальних можливостей обстежуваних під час навчання в умовах інклюзії;
- володіння етикою використання результатів психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями у розвитку в інклюзивному навчанні.

Інформаційна компетентність:

- уміння та навички знаходити потрібну інформацію з різних джерел, сприймати, зберігати, обробляти, поширювати, перетворювати її, використовуючи бібліотечні каталоги, інформаційні системи, Інтернет, електронну пошту, скайп та інші засоби для використання її під час інклюзивного навчання дітей різних нозологічних груп.

Соціальна компетентність:

а) соціально-культурна – високий рівень професійної та загальної культури майбутнього фахівця: культура спілкування, культура професійної діяльності, організація робочого місця, дотримання правил охорони праці;

б) соціально-правова – знання прав та обов'язків дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; вміння керуватись у власній професійній діяльності посадовими обов'язками, кодексом про працю тощо;

в) комунікативна – оволодіння сукупністю знань, мовних умінь, навичок у сфері спілкування;

г) соціально-психологічна – здатність до ефективної взаємодії з оточуючими людьми; вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати адекватні способи спілкування; вміння уникати та розв'язувати конфліктні ситуації; здатність знаходити розв'язання професійних задач у нестандартних ситуаціях.

Аутокомпетентність:

- здатність до самоорганізації (самопідготовки і самореалізації) відповідно до вимог професійної діяльності;

- вміння вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії саморозвитку.

Психологічна (особистісна) компетентність:

- сформованість мотивації (самотивації), професійних здібностей;

- позитивна «Я-концепція», професійна спрямованість;

- сформованість професійно важливих якостей: любов до дітей, толерантність, відповідальність, наполегливість, високі моральні якості.

1.4. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- загальні основи дисципліни, зокрема: мету, завдання інклюзивного та інтегрованого навчання і виховання;

- психолого-педагогічну характеристику інтегрованих дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, а також особливості роботи з ними в умовах інклюзивної освіти;

- роль і зміст роботи корекційного педагога у психолого-педагогічному супроводі інтегрованих та інклюзованих дітей з вадами психофізичного розвитку

- роль сім'ї у соціалізації дітей з вадами психофізичного розвитку, її важливу участь у програмі інтеграції, теоретичні основи надання батькам інклюзованих дітей кваліфікованої педагогічної допомоги.

уміти:

- здійснювати кваліфікований психолого-педагогічний супровід дітей з вадами психофізичного розвитку у процесі інтегрованого та інклюзивного навчання;
- реалізовувати індивідуальний та диференційований підхід до дітей з вадами психофізичного розвитку в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання;
- співпрацювати із вчителями загальноосвітніх предметів, психологом, соціальним педагогом, медичним персоналом з метою забезпечення адекватних умов для інтегрованого та інклюзивного навчання;
- створювати позитивне соціальне середовище для інтеграції дітей з вадами психофізичного розвитку;
- надавати психолого-педагогічну допомогу родинам інклюзованих дітей з вадами психофізичного розвитку;
- проводити роботу із батьками здорових дітей з приводу надання позитивної інформації про дітей з вадами психофізичного розвитку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Актуальні проблеми розвитку інклюзивної освіти.

Актуальні проблеми розвитку освіти дітей з вадами психофізичного розвитку: шлях від сегрегації до інтеграції. Теоретичні підходи до понять «інтеграція» та «інклюзія» у корекційній освіті. Законодавча та нормативно-правова база освіти дітей з вадами психофізичного розвитку за кордоном та в Україні. Інтегрована та інклюзивна освіта у різних країнах світу.

Становлення та розвиток інклюзивної освіти: в країнах Західної Європи (Італії, Австралії, Бельгії, Португалії, Швеції, Німеччині, Великобританії, Ірландії, Ісландії, Португалії, Люксембурзі, Фінляндії); у Північній Америці; країнах пострадянського простору (Росії, Білорусії, Естонії, Литві, Молдові).

Розвиток інтегрованої та інклюзивної освіти в Україні. Інклюзія як фундамент модернізації освіти в Україні. Законодавча та нормативно-правова база інтегрованої та інклюзивної освіти дітей з вадами психофізичного розвитку.

Змістовий модуль 2.

Психолого-педагогічний супровід, педагогічні стратегії у підході до навчання дітей з вадами психофізичного розвитку.

Психолого-педагогічний супровід як важлива умова інтеграції дітей з вадами психофізичного розвитку

Основні поняття та принципи супроводу. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами психофізичного розвитку. Педагогічна та соціальна інтеграція. Зміст та форми психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами психофізичного розвитку. Створення індивідуальних контрольних документів на дітей з вадами психофізичного розвитку з метою корекційної допомоги.

Зміст та форми роботи з батьками учнів класу. Роль батьків учнів у створенні позитивного середовища для інтегрованого та інклюзивного навчання. Зміст і форми роботи з батьками здорових учнів. Зміст і форми встановлення партнерських стосунків з родинами, що виховують дітей з вадами психофізичного розвитку. Спілкування з родинами дітей з вадами розвитку. Надання підтримки родинам дітей з вадами інтелектуального розвитку.

Педагогічні стратегії та підходи у корекційній роботі з дітьми, що потребують корекції психофізичного розвитку. Диференціація змісту і форм корекційної роботи з різними категоріями дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. Реалізація індивідуального підходу в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання. Ведення документації з корекційної роботи з дітьми з психофізичними вадами розвитку. Сприяння соціальному та емоційному розвитку дітей в умовах інклюзивного навчання.

3. Рекомендована література

Основна

1. Інклюзивна освіта: теоретико-методологічні, організаційні засади впровадження: навчально-методичний посібник / В.І.Шнайдер. – Хмельницький: ОІППО, 2010. – 176 с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
3. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
4. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеева М.П. Основи корекційної педагогіки: Навчально-методичний посібник; / За заг. ред. С.П.Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
5. Положення (тимчасове) про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К. – 2002. – 16 с.

Додаткова

1. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 352 с.
2. Лапшин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии: Учеб. Пособие для студ. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1991. – 143 с.
3. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2008. – 204 с.
4. Миронова С.П. Особливості інклюзивної дошкільної освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – №11. – С.8-15
5. Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах // Управління освітою. – 2003. – № 9 (57). – С. 11.
6. Положення про навчально-реабілітаційний центр // Інформаційний вісник. – 1997. – № 11. – С.27 – 30.
7. Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. – К. – 2008. – 24 с.
8. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка: Пособие для учителя-дефектолога / Под ред. Л.М. Шипицыной. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 528 с.
9. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основы дефектологии: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
10. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина I. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – 238 с.
11. Специальная педагогика: Учебное пособие / Под ред. Н.М.Назаровой. – М.: Академия, 2000. – 400 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://ria.ru/spravka/>
2. ntgk.ru/solutions/system-integration/inclusive
3. www.perspektiva-inva.ru/index.php?id=308
4. edu-open.ru/
5. www.znaem-mozhem.ru/node/1171/
6. www.deti.rian.ru/krplanom
7. mon-ark.gov.ua/index.php?option=com_content&view...
8. www.inclusive-edu.ru/download.php?id=10&PHPSESSID..
9. www.inclusive-edu.ru/
10. www.youtube.com/watch?v=NkFpmmEmYAM
11. edu.glavsprav.ru/spb/so/journal/213/
12. special-edu.kz/index.php?do=static&page=concept

13. perspektiva-inva.ru/index.php?id=309
14. www.dislife.ru/flow/theme/19270/
15. www.sdo-journal.ru/sdo/info/13760.html

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмова робота, виконання самостійних завдань, тестові завдання.

Наукове електронне видання

**ЗБІРНИК АВТОРСЬКИХ ПРОГРАМ
нормативних і вибіркових навчальних дисциплін**

**підготовки бакалаврів і магістрів
спеціальності 016 Спеціальна освіта**

ISBN 978-617-7573-27-1 (електронне видання)

Підписано до видання 27.06.2018 р. Формат 60×84/8.
Гарнітура Century Schoolbook.
Ум. друк. арк. 10,7. Обл.-вид. арк.
11,51. Замовлення № 824.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої
справи: серія ХС № 48 від 14.04.2005
видано Управлінням у справах преси та інформації
73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2.
Тел. (050) 133-10-13, (050) 514-67-88
e-mail: printvvs@gmail.com